

▲ KÜRD xalqı mübariz və qəhrəman xalqdır

Heydər Əliyev

DİPLOMAT

№ 47 (559) 17-23 Çıleya pês, dekabr, il 2023
Ji meha şubatê sala 2003-a tê weşandin

Həftəlik İctimai-siyasi qəzet
Rojnama heftename civakî û siyasî

Qiyməti: 40 qəpik
Hêjaye:

Bilirsən, nə etmiş kürdlər bir zaman?
Qurtarmış İslamı çox ağır dardan!

Qədim Avropanın xaçpərəstləri,
Yüz illər sındırmış göy məscidləri.

Müsəlman keçmişin öyrənsə əgər,
Kürdün dərgahına daim baş əyər.

Səbāhəddin Eləglu

Səh. 2

İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva
Xocavənd rayonunun Qırmızı Bazar qəsəbəsində olublar

Səh. 10

Ala Kurdistanê sembola berxwedan,
aştîxwazî û bixwebaweriya gelê me ye

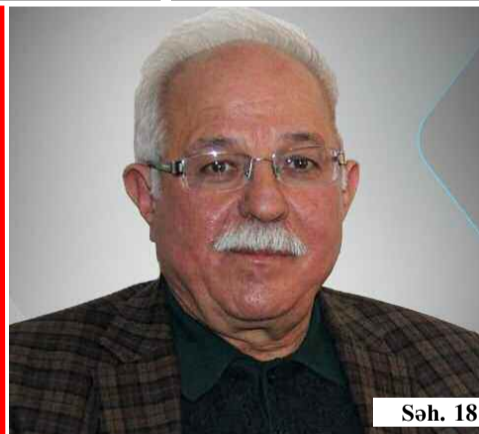

17-ê KANUNÊ ROJA ALA NETEWE SÊ
REHGÎNE KURDISTANÊ BONA KURD Û
KURDISTANÊ PİROZBE, BILA ALA SÊ
RENGÎN HERTIM BİLIND Û BİLINDBE!

Səh. 13

DEM Partiyê ji Leyla Zanayê
xwest ku bibe berbijêra Amedê

Səh. 18

Şêx Abdüselam Barzanî û Dewleta Kurdistanê
û Otonomî û Dewleta Federe ya Kurdistanê...

Səh. 14

Metirsiya nebûna
projeyekî Kurdî

Səh. 15

Ez û Têkoşer û Helbestvan
Mûsa Zaxuranî (Bavê Gulê)

Prezident İlham Əliyev Şuşa rayonundakı "Saxsı" bulağında olub

Səh. 2

Azərbaycanlıların deportasiyası və 1988-ci il faciəsi

Səh. 3

1905-06-cı illərdə erməni-müsəlman davasında Kürd Xalqının rolu

Səh. 4

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN "ŞƏRƏFNAMƏ"
ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ

Səh. 6

İtirdiyimiz tarixi yurdlar: ZƏNGƏZUR

Səh. 7

Kurdên Xorasanê

Səh. 9

Səh. 17

Babacan xwedî li
zimanê Kurdî derket

Səh. 12

Göyçədə bir kənd vardı

Səh. 17

GEVİZANDİN

Səh. 8

Gergerlioğlu'ndan AKP'li Kürt vekillere:
Hiç mi kanınıza dokunuyor?

Prezident İlham Əliyev Şuşa rayonundakı "Saxsı" bulağında olub

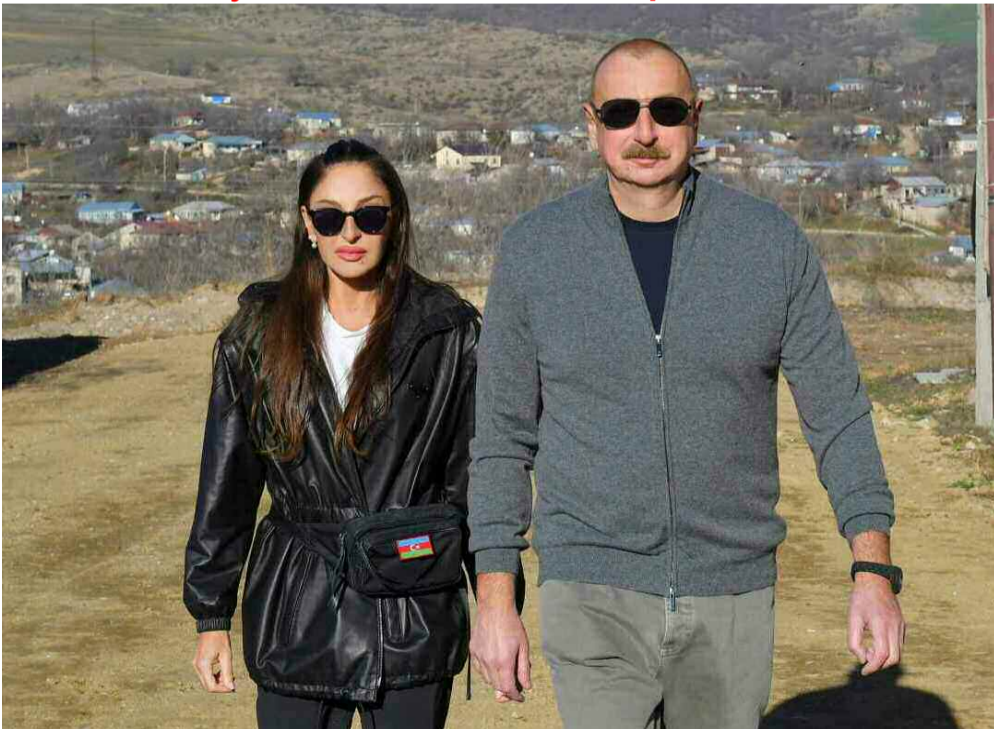
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 22-də Şuşa rayonundakı "Saxsı" bulağında olub.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Şuşa rayonunda xüsusi nümayəndəsi Aydın Kərimov dövlətimizin başçısına görülən işlərlə bağlı ətraflı məlumat verdi.

Bildirildi ki, bulaq Şuşa şəhərinin şimal-qərb hissəsində, təxminən 5 kilometr məsafədə, Şuşa-Laçın yolunun üzərində yerləşir. Bulağın suyu tərkibinə görə çox keyfiyyətli olduğu üçün daim şuşalılarının və şəhərin qonaqlarının diqqət mərkəzində olub. İnsanlar bu

əraziyə istirahət etmək üçün üz tutublar. Əvvəllər qayadan süzülən su sonradan metal boruya salınıb və daim axır. Bulaq hazırda mövcuddur. Şuşa şəhəri işğal olunanadək bulağın üstündə restoran inşa edilib. Bəzi məlumatlara görə, bulaq metal boruya salınmamışdan əvvəl qayadan çıxan su qədim saxsı borudan süzülüb gəldiyi üçün bulağa insanlar arasında "Saxsı" bulaq adı verilib və bu ad günümüzə qədər gəlib çatıb. Şuşa şəhəri işğal ediləndən sonra ərazi uzun illər baxımsız qalıb, restoranın binası yarıçuq vəziyyətə salınıb.

Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Xocavənd rayonunun Qırmızı Bazar qəsəbəsində olublar

Dekabrın 20-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Xocavənd rayonuna səfər ediblər.

Dövlətimizin başçısı və birinci xanım rayonun Qırmızı Bazar qəsəbəsində olublar. Qəsəbə 1992-ci ildə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilib. Bu il sentyabrın 19-20-də Azərbaycan Ordusunun Qarabağda keçirdiyi antiterror tədbirləri nəticəsində Qırmızı Bazar qəsəbəsi separatçılardan təmizlənilib.

Qeyd edək ki, Qırmızı Bazar

Xocavənd rayonunun iki qəsəbəsindən biridir və olduqca əlverişli strateji mövqedə, mühüm yolların kəsişməsində yerləşir. Qırmızı Bazara 1947-ci ildə qəsəbə statusu verilib. Qəsəbənin ərazisi təbii sərvətlər, meşə zolaqları və şirin su ehtiyatları ilə zəngindir. İşğaldan əvvəl qəsəbədə gövdəsinin diametri 600 santimetr, hündürlüyü 25 metr, yaşları min və iki min il olan iki Şərq çınarı qədim təbiət abidəsi kimi qorunurdu. Qəsəbə, eyni zamanda, kənd təsərrüfatı və turizm potensialına malikdir.

Serok Barzanî pêşwazî li Konsulê Hindistanê kir

Serok Mesûd Barzanî îro pênçşema 21.12.2023an pêşwazî li Konsulê Hindistanê yê li Hewlêrê Madan Gopal kir.

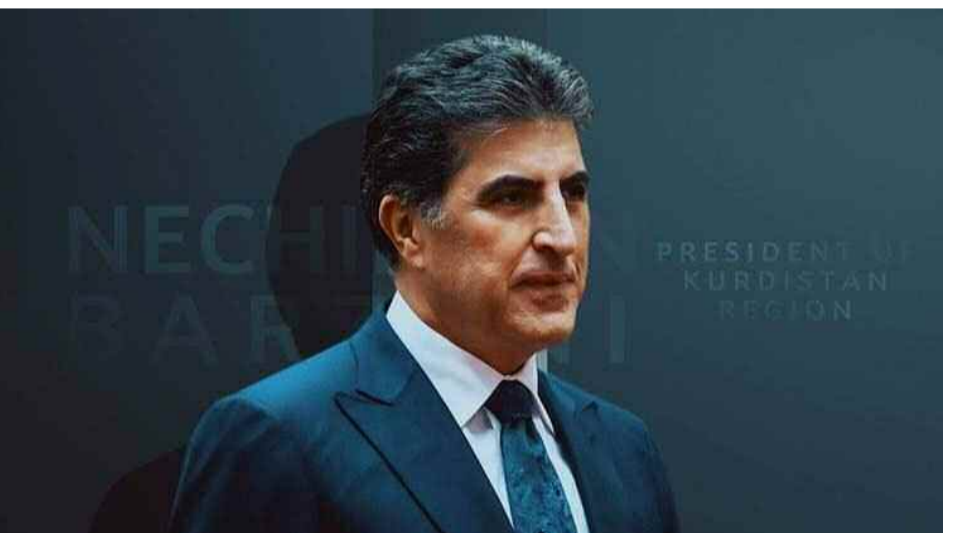
Di hevdîtinê de, rewşa siyasî ya Iraq û navçeyê û ew warên ku dikarin li ser pêşxistina pêwendiyên di navbera Herêma Kurdistanê û Hindistanê de kar li ser bên kirin, hatin gotûbêj kirin. Konsulê Hindistanê li Hewlêrê daxwaza pêşxistina pêwendiyên di navbera her du welatan de di warên pêgehandina karînên mirovî, çandî, teknoloji û pizîşkî de kir.

Her di vê hevdîtinê de, Serok

Barzanî pèzanînen xwe ji bo serkird-eyên mezin ên Hindistanê yê weke Gandî û Nehro hebû ku di palpiştîkirina gelên bindest û aşti û pêkvejiyana cîhanê de rola wan hebû û ragihand, gelê Kurd rêzeke wan a taybet ji gelê Hindistanê û çanda piralî û pêkvejiyana Hindistanê re heyê.

Di beşeke din a hevdîtinê de, Serok Barzanî kurteyek ji dîroka têkoşîna gelê Kurdistanê pêşkêş kir û Konsulê Hindistanê jî rola Pêşmerge û gelê Kurdistanê ya ji bo azadîxwazî û şerê li dijî terorîstan, bilind nixand.

Nêçirvan Barzanî Serokomarê Misirê Ebdulfetah Sîsî pîroz kir

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçirvan Barzanî ji bo serkeftina Ebdulfetah Sîsî di hilbijartinên serokkomariya Misirê de ew pîroz kir.

Zêdetirî 67 milyon Misirî di navbera 10 û 12ê Kanûna Pêşîn de çûn ser sindoqan.

Ebdulfetah Sîsî di hilbijartinên serokkomariyê de bi ser ket û careke din bû serokkomarê Misirê.

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçir-

van Barzanî bi wesileyê nameyek ji Sîsî re şand û ew pîroz kir.

Nêçirvan Barzanî di nameya xwe de hêviyê serkeftinê ji Sîsî re xwest û got:

"Herêma Kurdistanê amade ye di heyama rêveberiya Serok Sîsî de pêwendiyê baş bi Misirê re hebe.

Ez hêviya berdewamiya aramî û pêşketina zêdetir ji bo gelê Misirê dixwazim."

Mesrûr Barzanî piştewaniya Hikûmeta Kurdistanê bo mafên pêkhatayan tekez dike

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî tekezî li ser piştewaniya tem a Hikûmeta Herêma Kurdistanê bo mafên pêkhateyên Kurdistanê kir.

Serokwezîr Mesrûr Barzanî di vê derbarê de, nameyek ji her yek ji Serokê Encûmena Bilind a Dadwariyê Fayeq Zêdan, Nûnera Taybet a Sekreterê Giştî yê Neteweyên Yekgirtî li Iraqê Jeanine Plasschaert û Serokê Encûmena Komisyarên a Komîsyona Bilind a Serbixwe ya Hilbijartinan Omer Ehmed Mihemed re şand û tê de nîgeranî û nerazîbûna xwe li hember hewlên guhertin û destkarîkirina kursî û mafên

pêkhateyên Kurdistanê nîşan da û daxwaz kir ku rê li van hewldanan bê girtin û mafên pêkhatayan neyên guhertin û parastî bin.

1905-06-cı illərdə erməni-müsəlman davasında kürd xalqının rolu

Əvvəli ötən saylarımızda

Həmin erməni gedib Allahın evini ziyarət etdikdən sonra gəlib bu şərabxananı açıb, oraya hər gün, hər gecə fasiq, faciələr gəlib, bu dükanda müsküratdan içib, zinakarlıq və əlli cür fasiq əməllərlə məşğul olurdular. Evin yandırılmasının qeyri-mümkün olduğunu gören cavanlar qərara aldılar ki, heç olmasa onun altındakı şərab və tiryək dükənini dağıdıb tar-mar etsinlər. Onlar bu məqsədlə dükən qapısını sındırdılar və içəri daxil oldular. Gördülər ki, hər biri otuz-qırx pud şərab tutan neçə boçkalar vardır. Onlar güllə ilə boçkalı dəlmə-deşik etdikdən sonra şərab sel kimi axmağa başladı. Rus kazakları isə əhvalatdan xəbərdar olan kimi bu axan şərabları vedrələrə doldurub aparmağa başladılar. Bir müddət üfunət iyindən o dükən qabağından keçmək mümkün olmadı. O dükanda olan yüzlərlə şüşələrə doldurulmuş cürbəcür içki və müskurat da çölə atılaraq sındırılmışdı. Bir neçə gündən sonra həmin evdə yaşayan müsəlman başqa bir müsəlman evinə köçmək məcburiyyəti qarşısında qaldı. Ondan sonra bu erməni evini yenidən dağıdıb tar-mar etdilər. Məhəmməd adlı bir oğlan danışır ki, bütün aləmi insan çıxırtısı, nalələri, döyüşçülərin nərələri və tüfənglərin səsləri bürüyəndə və evlər alovlanaraq yananda gördüm ki, bir rus keşişi yanan evlərin arasında icarə etdiyi evdən çıxaraq bir övrətlə müsəlmanların içinə gəldi. Həmin keşiş mənim əlimdən tutub dedi ki, sən evin hardadır? Mən də dedim:

— O müqabildə görünən ev mənimdir.

Rus keşişi xahiş etdi ki, bu övrət yanğından qorxduğuna görə və onların evlərini alov əhatə etdiklərinə görə bir neçə gün onları öz evində saxlasın. Məhəmməd onları sakitləşdirib, öz evini onlara verəcəyinə razı oldu. Bundan sonra o rus keşişi ilə övrəti öz evinə gətirib onlara dedi:

— Nə qədər istəsəniz, bu evdə qala bilərsiniz.

Onlar Məhəmmədin evində üç gün qaldılar. Ara bir az sakitləşdikdən sonra keşiş Məhəmmədi çağıraraq dedi ki, bu qədər ki, sən bizə hörmət etdin, bunun əvəzini çıxmağa bizim heç nəyimiz yoxdur. Qoy Allah-təala sənə əvəzini versin. Keşiş üzünü şərqə tərəf tutub çoxlu dualar oxudu və övrət də amin dedi. Ondan sonra onlar Məhəmmədlə əl tutub xudahafizləşərək yola rəvan oldular. Məhəmməd onları ötürüb geri qayıdır.

Ə L A V Ə: İkinci səngərdən yuxarı daşlıq yolda bir böyük imarət

var idi. İmarət keşişli Xaçikinki idi. İçində kazak polku olurdu. Müsəlmanların səngəri o evin qabağında

Mir Möhsün Nəvvab

yerləşirdi. Müsəlman igidləri həmin mövqedə erməni səngərlərini gülləbaran edirdilər. Bir də gördülər ki, o evin taxtapuşundan neçə erməni və neçə kazak onları gülləyə tutublar. Bunu gören kimi igidlər qışqıraraq tüfənglərin ağızını taxtapuş səmtə çevirib onların üstünə güllə yağdırdılar. Kazaklar bu fitnəkarlığın üstünün açılacağından ehtiyat edərək və böyüklərin tənbehindən qorxaraq taxtapuşdan endilər və öz mənzillərinə getdilər. Sonra məlum oldu ki, həmin kazaklar ermənilərdən pul və patron alıb müsəlmanlara qarşı ermənilərə kömək etmişlər. Sonra kazaklar ermənilərlə əlbir olub həmin evə od vurdular. Kazaklar da həmin yerdən köçüb ayrı yerdə məskunlaşdılar. Yene həmin gecə kazaklar ermənilərlə əlbir olub müsəlmanların səngərlərinə güllələr atdılar.

Elə ki, sakitlik oldu, kazaklardan biri belə nəql etdi ki, bizim hər birimizə bir manat pul və iyirmi patron verirdilər ki, onlara kömək edək.

Ə L A V Ə: Davadan əvvəl Şuşanın erməni tayfası hər yere kağızlar yazıb göndərərək kömək istəmişdilər. Həmin kağızların birini də Tiflis şəhərinə yazıblarmış. Tiflisdə neçə yüz erməni və gürcü gəlib Şuşada müsəlmanlara qarşı vuruşmuş və əksəriyyəti burada həlak olmuşdular. Belə ki, davadan sonra Tiflisə ancaq 60 nəfər qayıdır. Əhvalatdan xəbərdar olan gürcülər istəyirlər ki, toplaşaraq həlak olanların əvəzinə, ordakı İran müsəlmanlarını qırınsınlar. Lakin gürcülərin bir parası buna razı olmayıb

mane olmuşdular.

Xülasə, ikinci səngərin cavanları ermənilərə güc gəlib onları geri oturduqdan sonra gördülər ki, iki erməni övrəti və bir erməni kişisi «Ya Həzrəti Abbas!» deyər-deyər müsəlmanlara tərəf gəlirlər. Kənd yerindən gəlmiş müsəlmanlardan biri onların üstünə bir neçə güllə atdısa da, onların heç biri dəymədi. Buna kimi onlar səngərlərə çatdılar və ağlaya-ağlaya «Ya Həzrəti Abbas, bizə kömək ol!» deyər müsəlmanlardan aman istədilər.

Bu üç erməni əsirini gətirib bizim evə (M. M. Nəvvabın evinə) qoydular. Ermənilərlə müsəlmanlar arasında barışıq olduğundan neçə gün sonra həmin ermənilər öz yerlərinə getdilər. Erməni kişisinin adı Baxış, övrətdən birinin adı Bənövşə, o birinin adı isə Zəri imiş.

Müsəlmanlar hər ləhzə «Ya Əli!» nərəsi çəkə-çəkə səngərdən-səngərə irəli gedib hər saat qələbələr əldə edirdilər. Abbas bəyin dəstəsi yürüşünü davam etdirərkən yolunda evləri odlaya-odlaya Manas Muğdusi oğlunun evinə kimi çatdılar. Mir İbrahim və Ağa Şəmilin dəstələri isə litoqrafiya çapxanasına çatmışdılar. Dördüncü və beşinci səngərlərə rəhbərlik edən Əfrasiyab və Məşədi Abış bəy öz dəstələri ilə sudxana istiqamətində hücum keçərək gəlib oraya çatdılar.

Bu dəstələrin igidləri ermənilərin

səngərlər tutması çox qəribədir.

Kəndistan yerindən gəlmiş igidlər və yerli cəngavərlər bir-birinin ardınca küçələri və səngərləri tutduqca şur və fəğan, «Ya Əli!» sədası, «Ura-ura!» səsləri və tüfəng gurtusu fəlayə qalxırdı. Odlanan dükənlər və evlər hər tərəfdə alışıb yanırdı. Xüsusən taxtalarla dolu olan bir neçə dükən alovu fəlayin yanına qalxmışdı. Belə ki, həmin dükənlərin alovu dörd ağac məsafədən görünürmüş.

Kərkicahan kəndinin adamları deyirdi ki, həmin gün yanğın vaxtında saysız-hesabsız yarım yanıb kağızlar dalbadal kəndin üstünə tökülürdü.

Müsəlmanlar Manas Muğdusi oğlunun evinə, yuxarı meydanın üstünə və Xublar oğlunun şirəxanasına kimi bütün dükən və evlərə od vurub yandırmışdılar. Eləcə də dərədə olan neçə mərtəbəli evlər, dükənlər və karvansara tamam od tutub yanırdı.

Üçüncü səngərin adamları da kilsənin qiblə tərəfindən basmaxanaya qədər evlərə və dükənlərə od vurmuşdular. Təzə kilsənin ətrafındakı evlər də yandırılmışdı.

Dördüncü səngərin əhli Cəmşid bəyin evinin dövrəsində olan imarətlərə vurduqları alovdan Cəmşid bəyin və Şəhnəzərovların mülklərinə, üzbəüzdə olan evlərə, o cümlədən Ümrüd bəyin, Xandəmir oğlunun, Cavad bəyin və Ümrüd bəyin oğlanlarının evlərinə də od vurub yandırmışdılar. Bundan əlavə, sudxana və Duma divanxanası, xülasə bu qəbildən böyük evlər və ətrafında da olan imarətlər, dükənlər tamam alışıb-yandı.

Kilsələr məbədgah olduğuna görə onlara toxunmayıb od vurmədilər. Buna baxmayaraq, bir neçə tərəkmə darvazaya od qoyub kilsəni yandırmaq istəyərkən şuşalılar onu söndürüb onlara acıqlanaraq demişlər:

— Kilsə və məscidlərə hörmət etmək lazımdır.

Ə L A V Ə: Bunu da bilmək lazımdır ki, ermənilər Xəlfəli qapısının müsəlman evlərini o cümlədən köçərilərin, kazakların, Süleymanın, Allahverdinin, Məşədi İsmayılın evlərini, sud və Duma

divanxanalarını yandırmışlar. Davadan əvvəl ermənilər sud və Duma divanxanalarını yandıraraq günahı müsəlmanların üstünə yıxmaq istəyirdilər. Məhz dava başlanarkən həmin imarətləri yandırdılar ki, müsəlmanlar müqəssir hesab olunsun.

Ardı var

Səhifəni Hazırladı: Tahir Süleyman

üzərinə yürüş edərkən cənab qubernator durbinlə vuruşa baxırmış. Müsəlmanlar əllərində tüfəng əyilə-əyilə gedib ermənilərin səngərlərinə daxil olaraq onları gülləbaran etdiyini gören qubernator ələ-ələ vurub təəccüblə demişdi:

— Bu hünər heç yaponada da olmayıb. Heç bir nizam görməyən bir millətin belə bir hünər göstərərək

Slavik ƏHMƏDOV

XX əsrin əvvəllərində dünyanın muxtəlif ölkələrindən qaxtakan (muhacir) ermənilərin axınınadək olan dövürdə qərbi Azərbaycanın Göyçə gölü ətrafında 50-dək azərbaycanlı, bir neçə erməni kəndi və 10- dan çox kürd kəndi vardı. Kürd kəndlərindən bəzilərinin adları belə idi: Məlikli, Alçalı, Ördəklı, Adıyaman, Gunde Gole, Gözəldərə, Horguli, Cəmbəkək.. Bu kəndlərdən ikisi Göysu və Kefli (bəzən Kır da deyirdilər kürdcə daşlı, qayalı yamac deməkdir) Göyçə mahalının Basarkeçər (indi Vardenis) bölgəsində yerləşirdi. Əvvəlcədən deyək ki, bütün bu kürd kəndlərinin əhalisinin taleyi faciəli olmuşdur.

Bu yazıda yalnız Kefli kəndi və kürd sakinlərinin acı, keşməkeşli taleyindən söhbət açılır. Kefli kəndi Basarkeçərin cənub-şərqində, Basarkeçərdən Daşkənd kəndinə gedən 7 kmlik yolun sağ tərəfində, daşlı-qayalı Qırma və Seyid-dağ dağlarının ətəyindəki düzənlikdə, Basarkeçərlə Daşkəndin arasında yerləşirdi. Kəndin qərbi dağlıq olduğundan heyvandarlıq və maldarlıq üçün əlverişli idi. Kəndin şərq tərəfi düzənlik idi. Yuxarıda haqqında danışılan yol və kiçik çay buradan keçirdi. Yolun sol tərəfi əkin sahələri idi. Düzənliyin yuxarisında kiçik dərə vardı. Bu dərəyə "Kürdlər dərəsi" (Nəwala kurda) deyilirdi. Dərənin sağında çox da hündür olmayan bir təpə vardı. Təpənin başı qəbiristanlıq idi. Aşağıda isə çayın üstündə su dəyirmanı vardı. Kəndin yuxarisında, dağlıq tərəfdə çökəkədə bir bulaq vardı. Bulağın axarı yox idi. Su çıxdığı yerdə qayalıqda batırdı. Bütün kənd içməli suyu buradan götürürdü. Kefli kəndi təxminən XIX əsrin ortalarından sonra, rus-türk müharibələri dövründə bina olunmuşdu. Burada yaz, yay aylarında Əyricə (Ağrica) və Ağmağan yaylaqlarında yaylayan biruki (pirki) kürdlər məskunlaşmışdı. Kənddə 70-dən çox ev vardı. Evlər qara bazalt daşdan tikilmişdi. Kənddə təxminən 300-350 sakini var idi. Əhali əsasən heyvandarlıq, maldarlıq və əkinçiliklə məşğul olurdu. Kənddə varlı, nüfuzlu adamlar olsa da, ağa, bəy yox idi. Kənd əhalisinin yaxınlıqdakı Daşkənd və Qoşabulaq kəndlərində yaşayan azərbaycanlılarla səmimi dostluq və qonşuluq münasibətləri vardı. Basarkeçər erməniləri ilə də münasibətlər pis deyildi. Təkcə dağın o üzündəki Qırxbulaq (sonralar Akunq) kəndinin erməniləri tez-tez Keflinin geniş otlaq və yaylaq sahələrini otarır, zəbt edir, haqsız münəfişə törədir, sakit durmurdular. Kənd camaatı ermənilərin bu haqsızlıqları qarşısında müqavimət göstərir, geri çəkilmirdilər. Ara-sıra gərginləşən, toqquşma həddinə çatan bu münəfişə uzun illər davam etdi...

-Birinci Dünya müharibəsi illərində vəziyyət get-gedə pisləşir. Gərginlik 1918-ci ildə son həddə çatır. Başqa cəbhələrdə məğlubiyyətə uğrayan daşnak ordusu Göyçə gölü hövzəsinin Kəvər, Qaranlıq və Gözəldərə bölgələrinin dinc azərbaycanlı və kürd sakinlərini doğma yerlərdən qovub çıxarır, ələ keçənləri qılıncdan keçirirlər.

Həç bir günahı olmayan minlərlə qoca, qadın və uşaq öldürülür. Daşnaklar ələ keçən uşaqların bir qismini Eçmiədzinə aparıb xaç suyuna salırlar... Göyçənin bu bölgəsinin doğma sakinləri elə o vaxtdan yurdlarından perik düşürlər.

Göyçənin Basarkeçər bölgəsində də ermənilər azərbaycanlılara və kürdlərə qarşı daha dözülməz fitnə-fəsadlar törətməyə başlayırlar. Belə ki, silahlı dəstələr düzəldir, yollarda pusqu qurur, kəndlərə basqınlar edirlər. Bütün bunlara daşnak Selkov başçılıq edir. Selkovun başçılığı ilə talanlar, qırğınlar son həddə çatır. Daşnaklar topları Seyiddağ yaylağındakı Qırma dağ yüksəkliyinə qoyub bütün kəndləri atəşə tuturlar. Aralarında Qaraimanlı Məşədi İsa, Şişqayalı Tanrıverdi, Daşkəndli Məşədi Qasım, Hacı Rəhim, Qoşabulaqlı Söyün və digərlərinin də olduğu azərbaycanlı və kürd ağsaqqallar

Kənddəki evlər, dəyirman, qəbiristanlıq dağıdılmışdı. Əhaliyi içməli su ilə təmin edən bulaq olan çuxur iri daşlarla, torpaqla doldurulmuşdu. Dağılmış kənd bu ailələrin əli ilə yenidən bərpa olunur, bütün ağrı-acılara baxmayaraq həyat öz axarına düşür. Ancaq bulağı bərpa etmək mümkün olmadığından içməli su problemi yaranır... Bolşeviklərlə dil tapıb hökumət idarələrinə soxulmuş daşnaklar yenə dinc durmur, minbir fitnə-fəsad törətməyə çalışırlar. Onlar Daşkənd azərbaycanlıları ilə kürdlər arasına nifaq salmağa çalışırlar. Lakin dini, imanı, inamı bir bu iki qonşu kəndin arasına nifaq sala bilmirlər. Əsl məqsəd isə tamam başqa idi. Basarkeçərə və Qırxbulağa yaxınlıq, geniş torpaq sahələri, zəhmətkeş kürdlərin firavan həyatı daşnaklara rahatlıq vermir. Əməllərinin baş tutmayacağını gören daşnaklar başqa bir hiyləyə əl atırlar. Onlar Qırxbulaq

Kefli camaatının narahat günləri yenidən başlayır. Kəndin ağsaqqalları sərəsər üç ay bütün Göyçəni gəzir, yeni yurd yeri axtarır, lakin həç yerdə duruş gətirməyib, kəndə qayıdırlar. Axı, doğma yurdu, minbir əziyyətlə tikdikləri ev-eşiyi, doğmaların qəbirələrini qoyub hara gedəydilər? Şikayətlərə isə məhəl qoyan yox idi. Deyildiyi kimi yaxınlıqdakı Qoşabulaq kəndinin əhalisi ilə Kefli camaatı arasında çox mehriban, səmimi dostluq və qonşuluq əlaqələri vardı. Üstəlik kənd Kefliyə yaxın idi, üç km ola, olmayaydı. Qoşabulağa köçüb oradan ev-eşiklərinə, qəbiristanlıqlarına sahib ola bilərdilər. Vaxt gələr, öz doğma kəndlərinə də qayıda bilərdilər. Çox götür-qoydan sonra bu ümidlə Qoşabulağa köçməyi qərara alırlar. Reis və müavini də razılaşırlar. Arabalar gətirilir, köçlər yüklənir... 1931-ci ildə kürdlər

Göyçədə bir kənd vardı

Zodlu Səmənd ağanın evinə toplaşır, çıxış yolu axtarırlar. Ermənilərə sülh təklif olunur, lakin ermənilər buna məhəl qoymurlar. Belə olduqda tədbir görülür, qaniçən cəllad Selkov öldürülür. Lakin köməksizlik Göyçəliyə daşnak ordusu qarşısında çıxılmaz vəziyyətdə qoyur. Silah-sursat olmadığından itki çox olur. Hücuma ilk məruz qalan kəndlərdən biri də Kefli kəndi olur. Kürdlər kəndi tərk etməyə məcbur olurlar. Daşnaklar Kefli kürdlərindən də müxtəlif yerlərdə ələ keçən çoxlu adam öldürürlər. Şərif Nəbi oğlu və onun oğlu Əli, Sımo Davud Gözəldərə yaylağında, Əli Xalidin 14 nəfər ailə üzvü və qohumu Ağrica (Əyricə) yaylağında öldürüldülər. Səfər Hami, Oze Hacı, Əmə Biro Gədəbəydə Başkənd erməniləri tərəfindən qətlə yetirilir. Gəncədə bazarda qoyun satarkən Həsən Xəmo, Sımo Həsən və Əhməd Miho Novruz ermənilər tərəfindən öldürülür, qoyunları talan kimi aparılır. Davud Xəmo, Sımo Xəmo və Teymur Sevo (Səfər) Cəmbəkəkde başları kəsilərək qətlə yetirilir... (Bu, Kefli kürdlərindən öldürülənlərin yalnız bir qisminin dəqiqləşdirilmiş siyahısıdır.)

1918-ci ildə bütün Göyçə camaatı kimi Kefli kürdləri də doğma yurdlarını tərk edirlər. Onların bir qismi Göysu kürdləri ilə birlikdə Türkiyəyə gedirlər. Kürdlərin bir hissəsi isə bir vaxtlar yenidən doğma yurda qayıtmaq ümidi ilə Azərbaycana gəlirlər. Onların bir hissəsi Gədəbəydə, bir hissəsi Şəmkinin Zəyəm qəsəbəsində, bir hissəsi isə Yevlaxda sığınacaq tapır, min bir məhrumiyətlərə ducar olurlar. Dörd il sərgərdan didərgin həyatı keçirdikdən sonra, nəhayət, 1922-ci ildə Göyçəliyə doğma yurda qayıtmaq nəşib olur. Ancaq hamı qayıtmır. Kefli kəndinin kürdlərinin də çox az bir hissəsi, on iki ailə doğma kəndə qayıdır. Bunlar Abdulla Haminin, Həsən Səfərin, Lətif Məmmədin, Telli Məmmədin, Rza Davudun, İbrahim Səfərin, Xudeda Məhərrəmin, Pirverdi Məhərrəmin, Qasım Məhərrəmin, Bəkir Cəvonun, Qasım Nadirin və Bəkir Nadirin ailələri idi.

ermənilərini məişət zəminində kürdlərə qarşı ədavətə təhrik edirlər. Qırxbulaq erməniləri əvvəllər olduğu kimi, ancaq bu dəfə daha həyasızcasına gah otlaqları otarır, gah yaylaqları zəbt edir, mal-qara oğurlayır, gah da ayrılıqda dava-dalaş salır, silahla hədələyirlər. Amma nə Kefli əvvəlki Kefli idi, nə də Keflidəki kişilər. Hiylələri baş tutur. Növbəti münəfişədən sonra kənddən üç nəfər ağsaqqal, Həsən Səfəri, Lətif Məmmədi və Rza Davudu həbs edib Kəvər həbsxanasına salır, gizləncə öldürməyi qərara

alırırlar. Bununla kürdləri qorxudub kənddən çıxarmaq istəyirlər.

Basarkeçər ermənilərindən kürdlərin mərdliyini, hünər və qeyrətini qiymətləndirən, humanistliyi, nüfuz və hörmətinə görə bölgədə sayılan Melikyan Qriş haqsızlığa dözməyib Kəvər milis reisi Andoyan Mukel və müavini Nazaretyan Seponun yanına gedir, onlardan bu biabırçılığa son qoymağı, Kürdləri azad etməyi tələb edir. Ancaq daşnaklar onun da qılığına girir, şert qoyurlar ki, əgər Kefli camaatı Göyçənin istədikləri başqa bir yerinə köçməyə razı olsalar, həbs etdiklərini azad edərlər. Ayrı çarə görməyən Həsən Səfər, Lətif Məmməd və Rza Davud başqa yerə köçmək tələbi ilə razılaşırlar...

Qoşabulağa köçürülür. Onların bir hissəsi sonralar Qayabaşı kəndinə köçür.

1932-ci ildə tez-tələsik rayonun inzibati-ərazi bölgüsünə baxılır. Otlaqlar və yaylaqlar Qırxbulaq kəndinin, boş qalmış Kefli kəndi, əkin sahələri ilə birlikdə, Basarkeçər kəndinin ərazisi sayılır və kolxoz təşkil olunur. Kürdlərin öz doğma yerlərinə gedib-gəlmək, yaylağa çıxmaq, əkin sahələrindən istifadə etmək arzuları boş çıxır. Yenə şikayət etsələr də bir nəticə hasil olmur... Kürdlər Qoşabulaqda azərbaycanlılarla birlikdə kolxoz quruculuğunun eybəcərliklərini, 1937-ci ilin repressiyalarını, 1941-45-ci illərin müharibə dəhşətlərini, 1944-cü ilin, 1948-1953-cü illərin sürgün faciələrini, 1960-1980-ci illərdə ermənilərin millətçilik paranoyasını yaşayırlar... 1980-ci ildə Zaqafqaziya Hərbi Dairəsi Topoqrafiya idarəsindən rayon rəhbərliyinə Kefli kəndi ilə bağlı sorğu gəlir. Rayonun erməni rəhbərliyi belə bir kəndin olmadığı barədə cavab göndərir. Bundan narahat olub elə həmin il kənddə meliorasiya işlərinə başlanılır, etirazlara baxmayaraq evlərin xarabalıqları yox edilir. Traktorçular qəbiristanlığı dağıtmaqdan imtina edirlər. 1988-ci ildə Dağlıq Qarabağ münəfişəsinin alovlanmağa başladığı günlərdə ermənilər əkin-səpin üçün yararsız olan, qəbiristanlıq olan kiçik təpəyə yenidən meliorasiya adı ilə

traktorlar gətirdilər. Bu, əxlaqə, etikaya sığan iş deyildi. Kəndin keçmiş sakini, ağsaqqal Əhməd Lətif oğlu hadisə yerinə getdi və erməni vandallara bunun insanlığa sığmayan bir hərəket olduğunu bildirdi. Traktorlar qəbiristanlıqda olsa da, bir müddət onların səsi gəlmədi. Noyabr ayında traktorların səsi yenidən eşidilməyə başladı. Qaçacaq düşəndə ermənilər artıq qəbiristanlığı dağıtmışdılar. Onlar beləcə bir kəndi yox etdilər. Kefli kəndinin keçmiş sakini olan kürdlərdən həyatda qalanlar Türkiyə, Azərbaycan, Rusiya, Qazaxıstan, Özbəkistan, Qırğızıstan kimi ölkələrə səpələndilər. Bir kəndlə birlikdə oradakı xalq, onun dili, adət-ənənəsi, həyat tərzində mehiv oldu.

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN “ŞƏRƏFNAMƏ” ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ

(Əvvəli ötən sayımızda)

III FƏSİL

«ŞƏRƏFNAMƏ» ƏSASINDA XV-XVI ƏSRLƏRDƏ BİDLİS ƏMİRLİYİ

Bu fəsildə kürd əmirlikləri və XV-XVI əsrlərdə Bidlis əmirliyi haqqında qısa məlumat verilir. Bundan başqa, əmirliyin coğrafi mövqeyi və əhalisi, siyasi tarixi, idarə orqanı, mülkiyyət və vergi formaları, sənət və ticarəti, maarif və mədəniyyətindən də bəhs olur.

KÜRD ƏMİRLİKLƏRİ HAQQINDA QISA MƏLUMAT

Aparılan tədqiqat nəticəsində kürdlərdən şahlıq edən və tarixçilər tərəfindən şahlar sırasına daxil edilən qüvvətli hökmdarlara da təsadüf olunur. Şübhə yoxdur ki, onlar böyük bir hökmdarlıq hüququnu ifadə edən, vahid və mərkəzləşmiş Kürdüstan hökuməti deyil, padşahlıq halında müstəqil və yarımüstəqil surətdə bir zaman hökmdarlıq edən hakimlərdən ibarət olmuşdur.

Həmin dövrlərdə (X-XII əsrlərdə) bu şahlıqlar təkcə Kürdüstan ərazisində deyil, Luristan, Misir və Suriya ərazisində də təşkil edilmişdi.

Bu şahlıqlar haqqında Qazi Əhməd Qəzvini daha ətraflı surətdə məlumat vermişdir (101, 167-174). Bidlisi öz əsərinin beş fəsildən ibarət olan birinci şöbəsini həmin şahlıqlara həsr etmişdir (76, 19-82). O, bu mövzunu izah edərkən ən çox «Rövzət üs-səfa» və «Cahan ara» əsərlərinə istinad etdiyi üçün hadisələrdə tam oxşarlıq vardır.

Bidlisi əsərinin ikinci şöbəsini, bəzi hallarda öz adlarına xütbə oxutduran və sikkə zərb etdirən qüdrətli kürd hökmdarlarına həsr etmişdir (76, 82-149).

Bidlisi əsərin üçüncü şöbəsini üç hissəyə bölmüşdür. Birinci hissə 9 fəsildən ibarət olub Kürdüstanın digər əmir və hökmdarları haqqında dəyərli məlumat verir (76, 149-269). O, həmin şöbənin ikinci hissəsini iki fəsillə bölmüşdür. Müəllif bu fəsillərdə kürd əmirliklərinin tarixini ətraflı surətdə izah etmişdir (76, 270-321).

«Şərəfnamə» əsərinin birinci cild, üçüncü şöbəsində müəllif İran kürdlərinin tarixini qeyd edir (76, 322-334).

Beləliklə, Bidlisi öz əsərində kürd şahları, hökmdar və əmirlərinin mənşəyi haqqında da faydalı məlumat verir. O, bunların əksəriyyətini mənşə etibarilə ərəblərə bağlayır. Müəllifin bu müddəası dövrün xarakterinə tamamilə uyğundur. Çünki ərəb istilasından əvvəl özlərini İran şahlarına, sonra isə fəteh ərəb sərkərdələrinə mənsub edən kürd zadəganları tarixdə az olmamışdır. Bu mənsubiyyətlə lovgalanan bəzi kürd zadəganları XVI əsrin ortalarından etibarən Ali Osman sülaləsinə tərəf meyil etdilər. Bununla da kürd zadəganları sırasında paşa, əfəndi və s. kimi ləğəblər meydana çıxdı.

Söz yoxdur ki, bu hal kürd xalqına mənsub olan bir kürd ailəsinin öz milliyyətini inkar etməsindən başqa bir şey deyildir. Bu vəziyyət azlıqda qalan kürdləri çoxluğu təşkil edən başqa bir xalq içərisində əridib həll etmək siyasəti aparan qonşu dövlətlər üçün əlverişli olmuşdur. Çünki həmin təmayüldən istifadə edən müasir burjuva tədqiqatçıları, hələ eramızdan əvvəl tarixdə məlum olan kürd xalqını öz mənşəyinə görə biri fars, digəri ərəb və başqası isə dağ türkləri adlandırmağa başladılar. Buna görədir ki, kürdlərin mənşəyini tədqiq edən müasir tədqiqatçılar hələ də düzgün bir istiqamət ala bilməmişdilər. Hətta Bidlisi özü də həmin dövrün, həm də İran, ərəb tarixçilərinin təsiri altında olduğu üçün öz xalqının mənşəyi haqqında qəti fikir söyləyə bilməmişdir (76, 12-13).

Beləliklə, «Şərəfnamə»yə istinadən haqqında qıssaca məlumat verdiyimiz kürd əmirliklərinin tarixi ayrıca bir elmi-tədqiqat işi tələb edir. Məhz bu cəhətdən də biz bununla kifayətlənərək «Şərəfnamə» müəllifi Şərəf xan Bidlisinin sələfləri olan Bidlis hökmdarlarının tarixini «Şərəfnamə» əsasında tədqiq və təhlil etməyi məqsədə uyğun hesab edirik. Çünki Bidlisi özü də, həmin hökmdarlığın təbii şəraiti, əhalisi, siyasi, tarixi, mülkiyyət və vergi formaları haqqında az-çox məlumat vermişdir. O, digər kürd əmirliklərindən fərqli olaraq, Bidlisi əmirliyindəki sənət, ticarət, maarif və mədəniyyət sahələrinə aid faydalı məlumat vermiş və öz əsərinin dördüncü şöbəsini həmin əmirliyə həsr etmişdir.

XV-XVI ƏSRLƏRDƏ BİDLİS ƏMİRLİYİ

Coğrafi mövqeyi və əhalisi. Bidlis şəhəri Van gölünün cənub-qərbində olan ən qədim şəhərlərdən biridir. Bidlisinin yazdığına görə əvvəl İskəndər Zülqərneyn tərəfindən Bidlis çayının kənarında Bidlis qalası bina edilmiş, sonralar isə həmin qalının ətrafında Bidlis şəhəri yaranmışdır (76,

335; 48, 315).

Firuzabadi göstərirdi ki: «Bidlis, Əxlat yaxınlığındakı gözəl bir şəhərin adıdır» (111, 215). Şəmsəddin Sami yazır: «Kürdüstanda olan Bidlis şəhəri orta əsrlərdə uzun zaman kiçik Kürd hökumətinin mərkəzi olmuşdur. Ətrafı bağlı olduğu üçün şəhər çox böyük görünür, Bidlisin gözəl havası və sərin suyu vardır» (81, 1239).

Hacı Zeynalabdin Şirvani qeyd edir ki: «Əxlat nahiyəsinin qərbində yerləşən Bidlis şəhəri, iki dağ arasında salındığı üçün binalar bir-birindən alçaq və hündür görünür. Ürəkəçən bu şəhərdə beş minə qədər ev yonma daşdan tikilmişdir. Bu evlər adamın diqqətini özünə cəlb edir» (58, 132).

Beləliklə, Bidlisin havası, təbiəti haqqında bir sıra müəlliflər az da olsa faydalı məlumat vermişlər. Bidlisi göstərir ki: «Bidlis Azərbaycanla Diyarbəkir və Ermənistan arasında elə bir keçiddir ki, Asiyanın bir çox hacıları, Avropanın səyyah və tacirləri və dünyanın bir çox gözənləri oradan keçməlidirlər» (76, 339).

Bidlis şəhəri şimalda Murad, cənubda Dəclə, qərbdə Fərat çayları və şərqdən isə Van gölü ilə sərhədlənir. Şəhərin ortasından axan Rəbbat çayı ona xüsusi gözəllik verir. 19 məhəllədən ibarət olan bu şəhərdə Bidlis hökmdarları tərəfindən bir çox ictimai binalar tikilmişdir.

Orta əsrlərdə böyük ticarət mərkəzi olan Bidlis əmirliyi bir neçə kürd əmirliklərini də öz ətrafında birləşdirmişdir. Bidlisi yazır ki: «Vaxtı ilə yarımüstəqil olan Əxlat da sonralar Bidlis ilə birləşmişdi» (76, 351). Lakin 1246-cı ildə Əxlat dəhşətli zəlzələ, sonra monqolların hücumu və XVI əsrdə isə Osmanlı-İran müharibələri nəticəsində dağılmışdır. «Şərəfnamə» də göstərilir ki: «İndi köhnə Əxlatın hər yerində qazıntı işi aparıldıqda, o zamankı əhalinin hayat tərzini əks etdirən abidələr və binalar aşkar olur» (76, 353).

Beləliklə, Əxlat da Bidlis əmirliyinə tabe olan qədim şəhərlərdən biri olmuşdur.

Bidlis əmirliyinin başqa bir nahiyəsi Muş rayonudur. Muş ən qədim şəhərlərdən biridir. Bidlisi göstərir ki: «Mənim babalarım burada hökmdarlıq edərkən... dağ üstündə yeni bir qala tikdirmişdilər» (76, 353). Muş böyük düzənliklərə və zəngin meşəliklərə malikdir. Fərat çayı Muş düzənliyinin şimalından, Qarasu çayı isə onun ortasından keçərək şəhərə təbii gözəllik verir.

Bidlisin başqa rayonlarından biri də Xnos rayonudur. Xnos yaxşı yaylaqlara malikdir. Katib Çələbinin əsərində Xnos rayonu Bidlis əmirliyinə tabe olan nahiyələrdən biri kimi qeyd edilmişdir (103, 415).

Xnosda uzunluğu yeddi kilometr olan bir göl vardır, ona Bulanıq gölü deyilir (76, 355). Bundan başqa, iki qaynar bulaq da şəhərin təbii gözəlliyini artırır. Vaxtı ilə Xnos öz məhsuldarlığı nöqtəyi-nəzərdən böyük əhəmiyyət kəsb etmişdir.

Bidlisi əmirliyinin tarixindən bəhs edən bir sıra müəlliflər, o cümlədən Bidlisinin müasiri olan Qazi Əhməd Qəzvini və Qunabadi İmadiyyə əmirliyinin də Bidlis vilayətinə tabe olduğunu qeyd edirlər (101, 286; 113, 294). Bu əmirlik Kürdüstanda olan ən qədim şəhərlərdən biridir. Həmdullah Mustovfi yazır ki: «Bu böyük şəhəri İmadəddövlə Deyləmi yenidən bina etmiş və onu İmadiyyə adlandırmışdır» (63, 45). Bidlisi öz əsərində İmadiyyə əmirliyinə ayrıca bir fəsil açmış və öz dövrünə qədər (XVI əsrin axırınadək) həmin əmirliyin tarixini yazmışdır. Şübhəsiz ki, kürd tarixinin yeganə mənbəyi olan «Şərəfnamə» dəki məlumatı əsasən düzgün hesab etmək olar. Beləliklə, XV-XVI əsrlərdə Bidlis əmirliyinə tabe olan bir sıra kənd və qəsəbələr istisna edilərsə, Əxlat, Muş və Xnos kimi əhəmiyyətli əmirliklərin də Bidlis əmirliyinə tabe olduqlarını qeyd etmək olar.

«Şərəfnamə» dəki məlumata görə həmin əsrlərdə Əxlat, Bidlis, Muş, Onik, Əxtəmar, Kifəndur, Kəlhuk, Firuz Sələm, Qolxar, Tatik və Suyi⁴⁰ kimi, mühüm qalalar da Bidlis əmirliyinin ixtiyarında olmuşdur (76, 424). O dövr üçün böyük bir əhəmiyyətə malik olan bu qalaların Bidlis hökmdarlarının səərəncamında olması həmin əmirliyin tarixində çox mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Əhalisi. Bidlis əmirliyində əhalinin tərkibi nisbətən müxtəlif idi. Burada kürdlərlə yanaşı asori və erməni ailələrini görmək olardı. Lakin əhalinin əksəriyyətini kürd tayfalarından ibarət olan müxtəlif qəbilələr təşkil edir. «Şərəfnamə» də bu əmirlikdə yaşayan əhalidən 4 min nəfərinin erməni və asori olduğu qeyd edilmişdir (76, 341).

Bidlisinin yazdığına görə Bidlis əmirliyində 24 müxtəlif kürd tayfa qoruğu yaşayırdı (76, 361). Əgər biz hər bir tayfa qoruğunu orta hesabla 2 min nəfər hesab etsək, o zaman təkcə Bidlis vilayətində 48 min nəfər əhalinin yaşadığını qeyd edə bilərik. Lakin sonralar Bidlis əmirliyi haqqında məlumat verən Şəms Sami bu vilayətin (Bidlisin) 172 kəndi,

30 min nəfər əhalisi və bu əhalinin də üçdə bir hissəsinin erməni və asori olduğunu göstərmişdir (81, 123).

Beləliklə, Bidlis əhalisinin sayı haqqında «Şərəfnamə» dəki məlumatla, «Qamus» dəki məlumat arasında fərq görürük. Bizə görə hər iki müəllifin verdiyi məlumat düzgündür. Lakin bu fərqi əmələ gətirən ictimai və siyasi hadisələr olmuşdur. Yəni digər kürd əmirliklərində olduğu kimi, Bidlis əmirliklərində də Osmanlı hökumranlığı başladıqdan sonra əhalinin miqdarı getdikcə azalmışdır. Bunun əsas səbəbini isə Osmanlı-İran müharibələrində axtarmaq lazımdır.

Bidlis vilayətində yaşayan kürd tayfaları içərisində Ruzəkilər ən qüvvətli əsirət hesab olunurdu. Buna görə də həmin tayfa bu əmirliyin tarixində çox mühüm rol oynamışdır.

Bidlisi yazır ki, Kürdüstanı işğal etmək fikrində olan qüvvətli şahlar əvvəlcə Bidlis hökmdarları və Ruzəki əsirəti ilə müharibə etməli olurdular. Çünki Ruzəkiləri tabe etmədən başqa kürd tayfalarını itaət altına almaq mümkün deyildir (76, 360).

1479-1481-ci illərdə Ağqoyunlu hökumranlığına, 1535-1538-ci illərdə isə Osmanlı ağalığına qarşı apardıqları mübarizəni həmin tayfanın igidlik nümunələrindən biri kimi qeyd etmək olar.

«Şərəfnamə» də deyilir ki, Bidlis qalasının daşları qədər Ruzəki əsirətinin başları kəsilmişdir (76, 360). Beləliklə, həm çoxluğu, həm də igidliklərinə görə Bidlis hökmdarlığı əsrlər boyu Ruzəki zadəganlarının ixtiyarında olmuşdur.

Siyasi tarixi. Bidlisinin yazdığına görə bu tayfa ağsaqqalları Kəsra⁴¹ nəslindən olan İzzəddin və Ziyaəddin adlı iki qardaşı Əxlatdan Bidlisə dəvət etmişdilər (76, 360). İzzəddin Bidlis, Ziyaəddin isə Hezo (Sason da deyilir) hökmdarı oldu. Lakin sonralar Ziyaəddin hiylə yolu ilə Bidlis hökumranlığını ələ keçirib qardaşı İzzəddini Hezo hökmdarı göndərdi. Bidlis hökmdarlarının mənşəyinin əsas etibarını ilə kəsranilərə çatdığı «Şərəfnamə» də görmək olar (76, 362). Ziyaəddin ölümündən sonra onun xələfləri ardıcıl olaraq Bidlisdə hökmdarlıq etmişdər. «Şərəfnamə» nin müəllifi qeyd edir ki, yalnız 110 ildən sonra Bidlis həmin sülalənin ixtiyarından çıxaraq, yadellilərin əlinə keçmişdir» (76, 362). Çünki Səlcuqlar dövründə Kürdüstanın digər əmirlikləri kimi, Bidlis əmirliyi də o sülaləyə tabe olmuşdur.

Bidlisi yazır ki: «Tarixdə adları qeyd olunan və mənim nəzərimə çatan Bidlis hökmdarı 18 nəfərdən ibarət olub 450 ildən artıqdır ki, hökmdarlıq edirlər (76, 364).

Dövlətşah Səmərqəndi göstərir ki: «Sultan Cəlaləddin Xarəzmşah monqol ordusu qarşısında məğlub olub Azərbaycana gəldi və burada da tab gətirə bilməyib Bidlisə getdi və orada Məlik Əşrəfin qızı ilə evləndi» (66, 162). Bidlisi də öz əsərində həmin hadisəni Dövlətşah Səmərqəndinin qeyd etdiyi kimi göstərərək yazır: «1225-ci ildən Sultan Cəlaləddin Bidlisə gəldiyi zaman məlik Əşraf Bidlis hökmdarı idi» (76, 369; 97, 334).

(Ardı gələn sayımızda)

İtirdiyimiz tarixi yurdlar: ZƏNGƏZUR

Bu gün Ermənistan Respublikasının ərazisində qalan Zəngəzur tarixi Azərbaycan torpağıdır.

Tarixi mənbələrdə, müxtəlif səyyahların yazılarında göstərilib ki, Zəngəzur Azərbaycanlıların qədim yurd yeri olub. Zəngəzurdakı Azərbaycan mənşəli toponim adların çoxluğu da bu fikri təsdiqləyir. XVIII əsrdə Zəngəzur mahalının ərazisinin böyük hissəsi Qarabağ xanlığının, bir hissəsi isə Naxçıvan və İrəvan xanlığının tərkibində olub. Zəngəzur mahalı Çar Rusiyası dövründə Gəncə (Yelizavetpol) quberniyasının tərkibində olub. XX əsrin əvvəllərində Zəngəzur mahalında 149 azərbaycanlı kəndi, 191 kürd kəndi və 81 erməni kəndi var idi.

Zəngəzur mahalının tarixi ərazisi qərbdən Zəngəzur, şərqdən Qarabağ dağları ilə əhatələnmiş geniş bölgə olub.

Zəngəzur mahalı bir neçə bölgədən ibarət olub: Qafan, Gorus, Qarakilsə (Sisian), Mehri, Zəngilan, Qubadlı, Laçın.

1918-1920-ci illərdə Zəngəzur Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin ərazisi olub.

Həmin dövrdə Zəngəzur qəzası Şuşa, Cavanşir, Cəbrayıl qəzaları ilə birlikdə Qarabağ general-qubernatorluğuna daxil idi.

Eyni zamanda, həmin dövrdə Ermənistan (daşnak) Respublikası Zəngəzurla bağlı torpaq iddiaları irəli sürüb. Bölgədə münaqişə, silahlı toqquşmalar olub. 1920-ci il 28 aprelə Azərbaycan

Respublikasında sovet hakimiyyətinin qurulmasından sonra Zəngəzur Azərbaycanın tərkib hissəsi kimi ayrıca inzibati bölgə - qəza olub.

Bu vaxt Ermənistan (daşnak) Respublikası Zəngəzuru annexiya etmək üçün silahlı mübarizəni davam etdirirdi. Bölgənin böyük hissəsi erməni qüvvələrinin faktiki nəzarəti altında idi. Eləcə də Qarabağın dağlıq hissəsində erməni qüvvələrinin hücumları davam edirdi. Azərbaycan SSR hökuməti (Müvəqqəti İnkilab Komitəsi) 1920-ci il 30 aprel tarixli notasında Ermənistandan Zəngəzur və Qarabağı öz qoşunlarından təmizləməsinə tələb etmişdi.

Bu arada bolşevik Rusiyası Azərbaycanın ardınca Ermənistanın da sovetləşməsi üçün erməni əhalisini müxtəlif şirnikləndirici addımlarla ələ almaq istəyirdi. Bu şirnikləndirici addımlar isə Azərbaycan ərazisinin bir hissəsinin Ermənistanla verilməsi ilə bağlı idi. Mikoyan başda olmaqla erməni liderləri bolşevik Rusiyasının rəhbəri Lenini inandırmağa çalışırdılar ki, Zəngəzurun (eləcə də Naxçıvanın və Qarabağın) Ermənistanla verilməsi erməni xalqının sovet hakimiyyətinə inamını artırmağa bilər.

Lenin tərəfindən Zaqafqaziya üzrə fəvqəladə səlahiyyətli şəxs (faktiki Qafqaz canişini) təyin olunmuş Orconikidze də bu məsələdə ermənilərə dəstək verirdi.

Rusiyanın xarici işlər naziri Çiçerin 1920-ci il iyunun 2-də Orconikidzeyə məktubunda bu məsələ ilə bağlı yazırdı: "Daşnak (Ermənistan) ilə hökumət ilə kompromisə nail olmaq bizə vacibdir".

1920-ci il 10 avqustda Rusiya K(b)P-nin Qafqaz Bürosu Azərbaycanın bolşevik rəhbərliyinin ra-

zılığı olmadan Naxçıvanın Şərur-Dərələyəz bölgəsini Ermənistanla vermək barədə qərar çıxardı, Qarabağ və Zəngəzur isə Azərbaycanla Ermənistan arasında "mübahisəli ərazilər" elan olundu.

Bolşevik Rusiyası Azərbaycan torpaqları hesabına Ermənistanı şirnikləndirmək və sovetləşdirmək siyasəti Azərbaycanın kommunistləri tərəfindən etiraz doğurdu.

Azərbaycan Müvəqqəti İnkilab Komitəsinin sədri Nərimanov buna qarşı çıxaraq Leninə məktub yazdı. Nərimanov yazırdı ki, Mərkəzin çıxardığı qərarlar Azər-

sovet hakimiyyətinin elan olunması haqqında teleqramı" müzakirə edildi və qərar çıxarılmışdı.

AK(b)P MK Siyasi və Təşkilat bürolarının bu birgə iclasının (30.XI.1920) qəbul etdiyi "tarixi" qərarlara aydınlıq gətirmək məqsədilə orada iştirak edənlərin tərkibinə də mütləq diqqət yetirilməlidir: Q.Orconikidze, Sarkis (S.Terdanielyan), Y.Stasova, Q.Kaminski, N.Nərimanov, Ə.Qarayev, M.Hüseynov. İclasın qərarının "v" bəndində yazılırdı: "... Sovet Azərbaycanı ilə Sovet Ermənistanı arasında heç bir sərhəd mövcud

являет, что отныне никакие территориальные вопросы не могут стать причиной взаимного кровопускания двух вековых соседних народов: армян и мусульман. Территория Зангезурского уезда предлагается Сов. Армении, и трудовому крестьянству нагорного Карабаха предоставляется полное право самоопределения; все военные действия в пределах Зангезура приостанавливаются, а войска Советского Азербайджана выводятся" (Мənbə: газета «Коммунист», Баку, 2 декабря 1920 г.).

В тот же день в одноименной газете «Коммунист», выходящей в Ереванена армянском языке, был опубликован исковерканный перевод на армянский язык текста декларации, в котором рядом с Зангезуром упоминался Навчыван, а фраза «предлагается Советской Армении» была переведена как «являются нераздельной частью Советской Армении».

-Zəngəzurun inzibati bölgüsü ilə bağlı Azərbaycan rəhbərliyində narazılıqlar isə özünü göstərirdi. Məhz buna görə, Zəngəzurun Ermənistanla verilməsi rəsmən elan olunsada qəzanın onun idarəçiliyinə keçməsi dərhal baş verməmişdi.

AK/b/P MK Siyasi və Təşkilat bürolarının 1921-ci il 12 yanvar tarixli iclasında "Zəngəzurun müsəlman hissəsinin inzibati cəhətdən təşkil" haqqında qərar çıxarıldı.

Qərarla Zəngəzur bölgəsini 2 yerə: **Qərbi Zəngəzur qəzası və Şərqi - əhalisinin kürdlərdən ibarət olmasına görə Kürdüstan qəzasına bölmək təklif edilirdi. əsasən kürdlərdən ibarət olmasına görə Kürdüstan qəzasına bölmək təklif edilirdi.**

(Bax: İ.Musayev "Azərbaycanın Naxçıvan və Zəngəzur bölgələrində siyasi vəziyyət və xarici dövlətlərin siyasəti (1917-1921-ci illər)" monoqrafiyası, Bakı, 1998, s.284). Nəticədə Zəngəzur qəzasının 6.742 kvadrat verstlik ərazisindən (Bax: Скибицкий А.М. Карабахский кризис // Союз, 1991, №7; Гейдаров Н.Г. В горах Зангезура. Баку, 1986, с.3) 3.105 kv.verstik Azərbaycan SSR tərkibində qalmış, 3.637 kv.verstlik hissəsi isə Ermənistanla verilmişdi.

Onu da qeyd edək ki, Azərbaycanın tarixi ədəbiyyatında bu problem kifayət qədər həllini tapmamışdır.

-Naxçıvana gəldikdə, həmin dövrdə bu bölgə Türkiyə qüvvələrinin nəzarətində idi və burada sovet hakimiyyəti faktiki mövcud deyildi. Məhz Türkiyənin qəti mövqeyi, eləcə də Nərimanovun Naxçıvanla bağlı prinsipial mövqeyini Mərkəzə (Leninə) bildirməsi Azərbaycanın bu tarixi torpağının Ermənistanla verilməsinin qarşısını aldı. 1921-ci ilin oktyabrın 13-də imzalanan Qars müqaviləsində Naxçıvanın Azərbaycanın ərazisi kimi təsdiqlənməsi ilə Ermənistanın Naxçıvana yiyələnmək səhdi boşa çıxdı.

-Qarabağa gəldikdə isə, 1921-

ci ilin iyulun 4-də RK/b/P MK Qafqaz Bürosunun Stalinin iştirakı ilə keçirilən iclasında "Qarabağ məsələsi" müzakirə edilərək Dağlıq Qarabağın Ermənistan SSR-in tərkibinə daxil edilməsi barədə qərar çıxarılsa da, Nərimanov buna qəti etiraz etdi.

Qərarla razılaşmayan Azərbaycan kommunistləri ilə ermənipərəst qüvvələr (Kirov, Orconikidze, Myasnikov, Fiqatner) arasında ciddi ixtilaf yaranır.

Nəticədə səhərişi gün, 1921-ci il iyulun 5-də Qarabağ məsələsinə N.Nərimanovun qəti tələbi ilə yenidən baxaraq Dağlıq Qarabağı Azərbaycan SSR hüddudlarında saxlanması, Dağlıq Qarabağa Şuşa şəhəri inzibati mərkəz olmaqla geniş muxtariyyət verilməsi qərar alınır.

Bu qərar iki il sonra, 1923-cü il iyulun 7-də Azərbaycan SSR hökumətinin dekreti ilə rəsmiləşdi.

-Zəngəzurun Ermənistan SSR-ə verilmiş hissəsində Qafan, Gorus, Qarakilsə (Sisian) və Mehri rayonları yaradıldı.

Nəticədə Naxçıvan digər Azərbaycan torpaqlarından ayrı salındı. Zəngəzurun Azərbaycanda qalan hissəsində isə əvvəlcə **Kürdüstan qəzası**, sonra isə Zəngilan, Qubadlı, Laçın rayonları yaradıldı.

Bax: Административно-территориальное деление Армянской Советской Социалистической Республики(Источник: Советская Энциклопедия) (1921-1928 гг) - 10 уездов:

- 1.Даралагезский - с. Кешишкенд.
- 2.Делижанский – Делижан.
- 3.Зангезурский - г. Герюсы (Горис)
- 4.Ленинаканский - г. Ленинакан
- 5.Лори-Бамбакский - г. Караклис.
- 6.Мегринский – Мегры.
- 7.Ново-Баязетский - Нор-Баязет.
- 9.Эриванский - г. Эривань.
- 10.Эчмиадзинский – Вагаршапат.
- 24.07.1929- 1.10.1930 (5 округов):

- 1.Зангезурский –
 - 2.Ленинаканский -
 - 3.Лорийский -
 - 4.Севанский -
 - 5.Эриванский –
- 1933-cü ildə Ermənistan SSR-in ərazisi rayonlara bölünür və Zəngəzur adı xəritədən silinir.

-Bax həmçinin: Административно-территориальное деление Азербайджанской Советской Социалистической Республики(Источник: Советская Энциклопедия)

- Май 1920 (20 уездов)
- 1.Агдамский - г. Агдам
 - 2.Агдашский - г. Агдаш
 - 3.Арешский - г.
 - 4.Бакинский - г. Баку
 - 5.Ганджинский - г. Ганджа
 - 6.Геокчайский - г. Геокчай
 - 7.Джебраильский - г. Джебраил
 - 8.Джеванджирский - г. ?
 - 9.Джеватский - г. Джеват
 - 10.Закатальский - г. Закаталы
 - 11.Зангезурский - г. Зангезур
 - 12.Казахский - г. Казах
 - 13.Карягинский - г. Карягино
 - 14.Кубинский - г. Куба
 - 15.Курдистанский - г. Абдалляр
 - 16.Ленкоранский - г. Ленкорань
 - 17.Нухинский - г. Нуха
 - 18.Сальянский - г. Сальяны
 - 19.Шемахинский - г. Шемаха
 - 20.Шамхорский - г. Анненфельд
 - 1922.Зангезурский уезд упразднен.

baycan əhalisi arasında Rusiyaya və sovet hökumətinə inamı sarsıda bilər: "Zəngəzur və Qarabağın neytrallaşdırılması, yaxud daşnaklara verilməsi... (Azərbaycan müsəlman əhalisi tərəfindən) xəyanət sayılacaqdır... Müsəlman kütlələr Sovet hakimiyyətinin Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü qorumamasını satqınlıq, ermənipərəstlik yaxud sovet hakimiyyətinin zəifliyi hesab edəcəklər..."

(“К истории образования Карабахской автономной области Азербайджанской ССР. 1918-1925. Документы и материалы. Баку, Азернешр, 1989, с.56”.)

Lakin bu etirazların faktiki nəticəsi olmadı. Çünki Azərbaycanın sobet rəhbərliyində də ermənilər güclü qüvvəyə malik idilər.

Bu arada bolşevik Rusiyası Azərbaycanın sovet hökuməti ilə və tezliklə qurulması gözlənilən Ermənistan sovet hökuməti ilə ikitərəfli sazişlər hazırlayırdı.

Azərbaycan sovet hökuməti bu sazişdə ərazi bütövlüyü məsələsinin təmin olunmasına da ümid bəsləyirdi. Erməni kommunistləri də Zəngəzur, Naxçıvan və Qarabağ məsələsinin öz xeyirlərinə həllini gözləyirdilər.

1920-ci il noyabrın 29-da Ermənistnda (Yerevanda) sovet hakimiyyətinin qurulduğu elan olundu, hərçənd bölgələrdə daşnak hökuməti hələ tam süqut etməmişdi. Zəngəzurun Ermənistanla verilməsi 1920-ci il noyabrın 30-da keçirilən Azərbaycan K(b)P MK Siyasi və Təşkilat bürolarının birgə iclasının qəbul etdiyi qərarı ilə həll olundu.

Azərbaycan K(b)P MK Siyasi və Təşkilat bürolarının birgə iclasında 3-cü məsələ kimi "Ermənistanda İnkilab Komitəsinin Ermənistanda

deyildir. Qərarın başlıca məqsədi onun mərkəzi bəndində ("q") öz əksini tapmışdı. Orada deyilirdi ki, Zəngəzur və Naxçıvan sovet Ermənistanın tərkibinə keçirlər.

Digər bəndlərdə isə yazılırdı: d) Qarabağın Dağlıq hissəsinə öz müqəddəratını təyin etmək hüququ verilir;

e) Sovet Azərbaycanı sovet Ermənistanı ilə qırılmaz hərbi və təsərrüfat ittifaqı bağlayır (o cümlədən neft haqqında göstərilisin).

Qərarla həmçinin ("j" və "i" bəndləri) Nərimanova bütün bunlar barədə bəyanat hazırlamaq və onu Bakı Sovetinin plenumunda elan etmək tapşırılırdı.

S.Orconikidzenin təkidli tələbi ilə tarixin qara səhifəsinə düşəcək bu bəyanatı məhz N.Nərimanov elan etməli idi. Nərimanov qərarın əleyhinə idi, xüsusilə Naxçıvanla bağlı məsələyə qəti qarşı çıxırdı. Zəngəzurun isə bütünlüklə deyil, erməni əhalisinin çoxluq təşkil etdiyi qərb hissəsinin Ermənistanla verilməsi mümkün sayırdı. Qeyd edək ki, ermənilərin 1918-ci ildə Zəngəzurdə həyata keçirdiyi qırğınlar nəticəsində burada azərbaycanlı əhalisinin sayı kəskin azalmışdı. 1920-ci il dekabrın 1-də Nərimanov Azərbaycan K(b)P MK Siyasi və Təşkilat bürolarının birgə iclasının qərarı barədə bəyanat verdi. Nərimanov həmin bəyanatda yalnız Zəngəzurdan bəhs edirdi.

-Nərimanovun Bakı Sovetinin iclasında verdiyi bəyanat (rusca):

«Советский Азербайджан, идя навстречу борьбе братского армянского трудового народа против власти дашнаков, проливающих и проливавших невинную кровь наших лучших товарищей-коммунистов в пределах Армении и Зангезура, объ-

Başkan Barzani'den Tahirxan Simko için taziye mesajı

Başkan Mesud Barzani, Ali Tahirxan Simko'nun vefatı vesilesi ile taziye mesajı yayınladı.

Mesud Barzani mesajında, Ali Tahirxan Simko'nun vefat haberinden duyduğu derin üzüntüyü belirtti.

Başkan Barzani ayrıca, "Sayın Aras Ali Tahirxan'a, Sayın Ali Tahirxan Simko'nun tüm ailesine, arkadaşlarına, tanıdıklarına, İsveç ve yurt dışında yaşayan Kürtlere başsağlığı dileklerimi iletiyorum" dedi.

Mesajının devamında ise, "Yüce Allah'tan Ali Tahirxan Simko'nun ruhunu şad etmesini, herkese sabır vermesini diliyorum" sözlerini kullandı.

Türkiye Süleymaniye'ye yönelik uçuş yasağını uzattı

Türkiye, Süleymaniye Uluslararası Havalimanına yönelik uçak seferlerini askıya alma

süresini 22 Haziran 2024 tarihine kadar uzattı. Süleymaniye Uluslararası Havalimanı Genel Müdürü Hendiren Hiwa, söz konusu karara dair konuşma yaptı.

Hendiren Hiwa, Süleymaniye Uluslararası Havalimanına yapılacak uçuşlarda Türk hava sahasının kapatılması kararını 22 Haziran 2024'e kadar uzattığını aktardı.

Fransa, askerlerini geri çekti

Nijer'de askerlerin yönetime el koymasından bu yana Fransa ile gerilimin her geçen gün arttığı Nijer'deki Fransız askerleri ülkeden çekildi.

Nijer'de görev yapan 1500 askerden 1346'sı halihazırda Fransa'ya dönerken kalan 154 asker de ülkeden ayrıldı.

Fransız askerleri, başkent Niamey'deki Fransız askeri üssünü, düzenlenen törenle Nijer makamlarına teslim etti.

Fransız askerlerinin ayrılışını kutlamak isteyen Nijerliler de askeri üste toplanarak kutlama yaptı.

Öte yandan Fransa'nın Niamey Büyükelçiliği de "Nijer makamlarının kısıtlamaları nedeniyle Büyükelçiliğin görevlerini yerine getiremediği" gerekçesiyle 22 Aralık itibarıyla kapatıldı.

Neçirvan Barzani, ABD heyetini kabul etti

Kürdistan Bölgesi Başkanı Neçirvan Barzani, başkent Erbil'de ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Victoria Nuland ve beraberindeki heyeti kabul etti.

Kürdistan Bölgesi Başkanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre, ABD'nin Irak Büyükelçisi Alina Romanowski, ABD'nin Kürdistan Bölgesi Başkonsolosu ve çok sayıda diplomatın yer aldığı kabulde, ABD'nin Irak ve Kürdistan Bölgesi ile ilişkileri, Irak'taki siyasi ve güvenlik durumu, Erbil-Bağdat ilişkileri ve Kürdistan Bölgesi'ndeki iç durum masaya yatırıldı.

Irak'taki diplomatik elçiler ile ABD ve koalisyon güçlerinin güvenliğinin korunmasını önemini vurgu yapılan görüşmede, Iraklı tarafların bu saldırıları durdurmak

için gerekli önlemleri alması gerektiği ifade edildi.

Kürdistan Bölgesi ve Irak düzeyinde başta YNK ve KDP olmak üzere siyasi partilerin

dayanışma ve anlayış birliği içinde olması gerektiği de gündeme geldi.

Barzani, ilişkilerin karşılıklı anlayışla içerisinde geliştirilmesine değindi.

Gergerlioğlu'ndan AKP'li Kürt vekillere: Hiç mi kanınıza dokunmuyor?

Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi (DEM Parti) Milletvekilleri, Meclis Genel Kurulu'nda görüşülen Türkiye Sağlık Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı ile bağlı kuruluşların bütçesine dair Meclis'te konuştu.

Türkiye Sağlık Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı'nın hizmet verdiği diller arasında Kürtçe'nin olmasına tepki gösteren DEM Parti Milletvekili Ömer Faruk Gergerlioğlu, AKP'deki Kürt milletvekillerine seslenerek, "Bunlar hiç mi kanınıza dokunmuyor" diye sordu.

'Kürtçe tercüman önergemiz reddedildi'

Gergerlioğlu konuşmalarının devamında sağlığta Kürtçe hizmet vermenin önemine de işaret ederek şunları dile getirdi: "Ben, bir Türk hekim olarak İğdır'ın bir Kürt köyünde görev yaptım. Batman'da görev yaptım ve bilhassa Kürt teyzelerini anlamakta zorlandım. Çünkü Kürtçe konuşuyorlardı. Biz parti olarak önerge verdik 'Hastanelere Kürtçe bilen tercüman verin' diye ama önergelerimiz komisyonda reddedildi. Niye reddedersen ya?"

'Bunlar hiç mi kanınıza dokunmuyor?'

Aynı skandalın Diyanette de olduğunu vurgu-

layan Gergerlioğlu, "Ya Allah'tan korkun. Bir de bunu Diyanet yapıyor. Türkçe hutbeler e-devlette 9 dile yayınlanıyor ama Kürtçe dili yok. 'Bu ülkede neden Kürt sorunu var' diye soruyorsunuz ya işte bundan dolayı var.

Ya Muş'ta, Hakkâri'de kaç İspanyol var da İspanyolca dili var Kürtçe yok. Rusça var Kürtçe yok. Bakın, ben bir Türk hekim vekil olarak bundan çok rahatsızım, AK Parti'nin Kürt vekillerine özellikle şunu soruyorum: bunlar kanınıza dokunmuyor mu?"

Türkiye, Kürdistan Bölgesi için hazır olduğunu Irak'a ilettiler

Irak Dışişleri Bakanı Fuad Hüseyin başkanlığında bir heyet dün Ankara'da Türkiye Dışişleri Bakanı Hakan Fidan'la bir araya geldi. Türkiye-İrak Güvenlik Zirvesinde, iki ülke arasındaki işbirliğini derinleştirecek yol haritası belirlendi. Taraflar, PKK ile mücadele, su meselesi ve iklim değişikliğinin bölgeye etkileri ele aldı.

Ayrıca Türk tarafı, Kürdistan Bölgesi'nden "petrol sevkiyatının yeniden başlamasına" hazır olduğunu Irak tarafının bilgisine bir kez daha getirdi.

Petrol sevkiyatı

Petrol sevkiyatının da gündeme geldiği görüşmede şu karara varıldı:

Türk tarafı, Kürdistan Bölgesi'nden "petrol sevkiyatının yeniden başlamasına" hazır olduğunu Irak tarafının bilgisine bir kez daha

getirdi.

Irak tarafı ise konuyu başkent Bağdat'a döndüklerinde yeniden ele alacaklarını ilettiler.

Toplantılar vesilesiyle iki ülke olarak bir araya gelindiğinde üstesinden gelinmeyecek sorun

olmadığını belirten Türk tarafı, ilişkilerin kapsamlı şekilde değerlendirilebileceği vizyon, irade ve takvimin ortaya konmasının bunun için yeterli olacağını ve dünkü toplantının bu yönde atılmış önemli adım olduğunu vurguladı.

Kamişlo'da kanser hastanesi açıldı

Kürt Kızılayı (Heyva Sor), Rojava'nın Kamişlo kentinde kanser hastanesi açtı. Hastanede kanser, yanık ve talasemi olmak üzere üç bölüm bulunacak.

Heyva Sor'dan yapılan açıklamaya göre, hastanenin açılışı nedeniyle kanser hastalarına tedavi imkanı sunmak bölge için benzersiz bir deneyim olacak.

Hastanede kanser hastalarına destek sağlamak amacıyla uluslararası kuruluşlarla da iletişim halinde olunacak. İlerleyen süreçte hastanede yanık ve talasemi bölümleri de açılacak. Rojava'da son yıllarda kanser vakaları arttı.

Suriye genelinde kanser hastalarının yüzde 60'ını Rojavalılar oluşturuyor. Hastalar arasında kadınlar

sayıca daha fazla.

Bölgede vaka oranı 2014'ten bu yana yüzde 3'ten yüzde 4'e çıkmış durumda. Her 100 hastadan 7'si kanser hastası.

Rojava'da çoğunlukla kadınlara meme kanseri, erkeklere de prostat kanseri teşhisi konuluyor.

Rojava'da her yıl 700 ile 800 arasında insan kansere yakalanıyor.

Ala Kurdistanê sembola berxwedan, aştxwazî û bixwebaweriya gelê me ye

Serok Mesûd Barzanî peyamek bi boneya roja Ala Kurdistanê belav kir û tê de ragihand,

“Ala me sembola berxwedan, aştxwazî û bixwebaweriya gelê me ye.

Deqa peyama Serok Barzanî: Kurdistanîyên ezîz, Roja Ala Kurdistanê li we hemûyan pîroz be.

Ala me sembola berxwedan, aştxwazî û bixwebaweriya gelê me ye.

Konsulê Giştî yê Qeterê li Hewlêrê: Pêşkeftin li Herêma Kurdistanê berçav e

Konsulê Giştî yê Qeterê li Hewlêrê tekezê li ser giringiya pirojeya Jobs.KRD dike û radige-

hîne, “Pêşkeftin li Herêma Kurdistanê ron û berçav e”.

Îro (Pêncşem, 21ê Berçileyayê 2023ê) Konsulê Giştî yê Qeterê li Hewlêrê Hisên Elî ragehnad, “Giringtirîn taybetmendiya Jobs.KRD ew e ku pirojeyeka qazancnexwaz e û derfetên karî ji ciwanan re peyda dike”.

Hisên Elî amaje da, “Pêşkeftin li Herêma Kurdistanê ron û berçav e”. herwesa got, “Ev piroje jî dê di vî warî de arîkar be, bi rêya peyda kirina derfetên karî û çêkirina pêşbirkêyan di navbera ciwanan de û di warên cuda cuda de”.

Îro (Pêncşem, 21ê Berçileyayê 2023ê) bi pêşengiya Arîn Mesrûr Barzanî, pirojeya Jobs.KRD hat destpêkirin, ku pîlatformek e ji bo peyda kirina derfetên karî ji bo ciwanên Herêma Kurdistanê û çêkirina peywendiyên di navbera kompaniyên û wan ciwanan de yê ku li karan digerin.

PWK: Cejna Êzî ya Kurdên Êzidî pîroz be

Partiya Welatparêzên Kurdistanê (PWK) bi peyamekê Cejna Êzî ya Kurdên Êzidî pîroz kir.

Partiya Welatparêzên Kurdistanê (PWK) bi peyamekê Cejna Êzî ya Kurdên Êzidî pîroz kir. Peyama PWKê de ev gotin hatin rêzkirin: Em hevî dikin ku ev cejn bibe destpêka alandina hemû êş û elemên hemû xuşk û birayên me yê Kurdên Êzidî.

Em di wê baweriyê de ne ku Parlamento û Hikûmeta Herêma Kurdistanê ji bo bicîh anîna hemû mafên Kurdên Êzidî, ji bo alandina hemû êş û birayên me yê Êzidî dê bernameyên taybet bicîh bînin. Em Cejna Rojîyê, Cejna Êzî ya xuşk û birayên me yê Kurdên Êzidî yê li Kurdistanê û yê li hemû cîhanê pîroz dikin.

Mesrûr Barzanî: Jinên Kurdistanê bi berdewamî li piştê Pêşmerge bûne

Serokwezîrê Kurdistanê Mesrûr Barzanî di 9emîn Kongreya Yekîtiya Jinên Kurdistanê de ragihand, “Jinên Kurdistanê di hemû waran de rola xwe îsbat kirine û bi berdewamî piştevaniya Pêşmerge kirine.”

Bi beşdariya Serokwezîrê Herêma Kurdistanê û Cîgirê Serokê PDKê Mesrûr Barzanî, îro 21.12.2023an Kongreya nehemîn a Yekîtiya Jinên Kurdistanê bi navnîşanê “Hêz û Şiyana Jinan, Bingeha Pêşketina Aştî û Aborî ye” dest pê kir.

Serokwezîr Mesrûr Barzanî di destpêka gotara xwe de lidarketina Kongreya nehemîn a Yekîtiya Jinên Kurdistanê pîroz kir û got û hêviya serketinê xwast û got: “Hêvîdar im biryar û raspardeyên kongreyê, bibin sedema pêşveçûna zêdetir a Yekîtiya Jinên Kurdistanê û di xizmeta gelê me de bin.”

Herwiha got: “Yekîtiya Jinên Kurdistanê di qonaxên cuda yê têkoşîna rizgariya gelê Kurdistanê de, xwedî dîrokeke tijî serwerî û serbilindî ye; Yekîtiya Jinên Kurdistanê û Jinên Kurdistanê bi giştî hertim piştevanên hêzên Pêşmergeyên Kurdistanê bûne û di warê parastina mafên rewşa yê gelê Kurdistanê de li pêşiyê bûne.”

Serokwezîr Mesrûr Barzanî got: “Rêz û pêzanîneke min a mezin ji bo hemû jinên têkoşer ên Kurdistanê, bi taybetî xebatkarên berê û niha yê têkoşer ên Yekîtiya Jinên Kurdistanê heye û xebat û têkoşîna wan ji bo bidestxistina mafên jinên Kurdistanê, bilind dinirxînin.”

Da zanî jî: “Jin di dîroka gelê Kurdistanê de, hertim roleke girîng û pêşeng lîstîye. Weke mînak di serhildan û şoreşên gelê Kurdis-

tanê de, jin mînaka diyar a mêrxasî, nîştimanperwerî û fedakarî bûne û li kêleka birayên xwe, bav û endamên din ên malbatê li eniyên herî pêş ên xizmetkirin, qurbanîdan û parastina xakê bûne.”

Amaje bi wê jî kir: “Piştî serhildana 1991’ê jinên Kurdistanê, di saziyên Herêma Kurdistanê de roleke aktîf lîstine. Bi şarezayîya xwe karibûn rola xwe ya bibandor di warên cuda de îsbat bikin. Îro bilindbûna ast û rêjeya beşdariya jinên Kurd di rêveberî û hikûmariyê de, nîşana wê yekê ye ku Hikûmeta Herêma Kurdistanê armanca wê, baştirkirina rewşa jinan û bihêzkirina pêgeha wê di civakê de ye. Di Kabîneya Nehem de jî beşdariya jinan di postên bilind ên hikûmetê de bi awayekî berçav zêde bûye.”

Serokwezîr Mesrûr Barzanî got: “Hêvîdar im Yekîtiya Jinên Kurdistanê nîrxandineke baş û babetyane li ser kar û çalakiyên xwe yê berê bike û di dawiyê de nexşerê, plan û bernameyê berfireh ji bo qonaxa bê amade bike, ji bo zêdetir pêşdeberina

têkoşîna rêxistina xwe û gihandina armancên wê, ji bo zêdetir xizmetkirina jinên Kurdistanê bi sûdwergirtina ji pêşketina bilez a teknolojîyê di vî serdemê de.”

Herwiha got: “Daxwaz ji Yekîtiya Jinên Kurdistanê dikim ku rola xwe ya sereke di pêgehandina nîşekî nîştimanperwer, aştiyane, jîngehparêz û bikêrhatî de bilîzin û ezmûn û destkeftên me biparêzin û welatê xwe zêdetir geş bikin.”

Serokwezîr Mesrûr Barzanî got: “Ez spasiya Sekretera Yekîtiya Jinên Kurdistanê Dr. Viyan Silêman û hemû sekreter û serkirdatiya berê ya Yekîtiya Jinên Kurdistanê dikim. Rêz û hurmeteke me ya mezin ji têkoşîna wan re heye. Her wiha hêviya berdewamî û serkeftinê ji endam, kadro û têkoşerên Yekîtiya Jinên Kurdistanê re dixwazim û hêvîdar im di dawiyê de kongreyê de serkirdayetiyeke bihêz, jîr, têkoşer hilbijêrin, daku bikarin li ser vî rêya pîroz berdewam bin û di asta daxwaza jinên Kurdistanê de bin.”

Di hevdîtina şandeyên Îraq û Tirkiyeyê de çi hatin gotûbêj kirin?

Wezîrê Karên Derve yê Îraqê Fuad Hisên îro li gel şandekê çû Enqereyê û bi Wezîrê Karên Derve yê Tirkiyeyê Hakan Fîdan civiya.

Civîna bi beşdariya şandeyên hevbeş li Wezareta Karên Derve ya Tirkiyeyê pêk hat.

Wezareta Karên Derve ya Tirkiyeyê piştî civînê danezaneke hevbeş a derbarê encamên civînê belav kir.

“Bila pêwendî bihêztir bibin”

Wezareta Karên Derve ya Tirkiyeyê diyar kir ku şandeyên her du welatan mijarên wekî rûbirûbûna terorê, ewlehî û qadên avê û mijarên navçeyî bi hev re şewirîne û got: “Aliyan di encama van hevîdîtan de li hev kir ku pêwendiyên di navbera he du welatan de bihêztir bibin n û ew pêwendî di asta saziyan de bi awayekî berfireh bînin birêvebirin.”

Di beşeke di danezana hevbeş de tê gotin: “Di hevdîtina de girîngiya yekîtiya siyasî, serwerî

û yekrêziya axa Îraqê hatiye hat behskirin.

Herwiha di çarçoveya hevkarîya ewlehî ya di navbera her du welatan de gefên PKKyê jî hatin nîrxandin.”

Wezareta Karên Derve ya Tirkiyeyê di heman demê de diyar kir: “Aliyan tekezî li ser wê yekê kir ku ewlehiya navçeyê, aramî û xweşguzaranî dê di çarçoveya vîzyoneke stratejîk a hevbeş de pêk bê.

Di vî çarçoveyê de ji bo ku her zû Projeya Rêya Geşepêdanê dest pê bike, li ser pêngavên pêdivî yê di vî warî de gotûbêj hatine kirin ku ew proje sûdê digihîne geşedana Îraq û navçeyê.

Aliyan ezmûnên derbarê guherîna keşûhewayê û avê de jî nîrxandine û biryar da komîteya daîmî ya hevbeş ku bi armanca rûbirûbûna van ezmûnan hatiye damezrandin li ser karên xwe berdewam be.”

Mesrûr Barzanî: Ala hemû pêkhateyên Kurdistanê, bilind û pîroz be

Bi amadebûna Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî û nûnerên pêkhateyên Kur-

distanê, îro 17.12.2023an merasîma roja Ala Kurdistanê hat lidarxistin.

Serokwezîr Mesrûr Barzanî di merasîmê de ragihand, "Di roja alaya Kurdistanê de, em bîranîna vê alayê, alaya hemû pêkhatên Kurdistanê, pîrozî zindî dikin."

Serokwezîr Mesrûr Barzanî ragihand jî: "Em bejna xwe li hember şehîdên xwe yê serbilind ên ku di rêya vê al û xaka Kurdistanê de canê xwe feda kirine, ditewînin."

Roja 17.12 wek Roja Ala Kurdistanê hatiye diyarkirin, her sal ev roj bi bilindkirina alê û merasîmên taybet li saziyên fermî û cihên giştî yê Kurdistanê tê pîrozkirin.

Droneke Tirkiyeyê otomobîlek li parêzgeha Heseke kire armanc

Rewangeha Sûrî ya Mafên Mirovan belav kir, droneke Tirkiyeyê otomobîlek li parêzgeha Hese-

ekê kire armanc û di encamê de kuştî û birîndar hene. Rewangehê belav kir, droneke Tirkiyeyê duhî otomobîlek ku 3 kes tê de bûn, li ser rîya Heseke – Til Temirê de kire armanc, di encamê de kuştî û birîndar hene û ambulans ber bi cihê bûyerê ve çûn.

Duhî jî, droneke Tirkiyeyê 2 gund li rojavayê Minbicê kiribûn armanc û di encamê de zîyanên madî gihîştibûn mal û milkên welatiyan.

Li gorî zanyariyên Rewangehê, ji destpêka îsal ve Tirkiyeyê 106 êrîşên asmanî bi rîya dronan li ser herêmên di bin kontrola "Rêveberiya Xweser" de pêk anîne û di encamê de 88 kes hatine kuştin û zêdetirî 95 kesan jî birîndar bûn.

Serok Barzanî pîrozbahiyê li sekreter û endamên nû yê Sekreterê Yekîtiya Jinên Kurdistanê dike

Serok Mesûd Barzanî bi boneya serkeftina kongreya nehemîn pîrozbahiyê li sekreter û endamên nû yê sekreteriya Yekîtiya Jinên Kurdistanê kir. Her wiha bang li wan kir ku erkê xwe ya berevanîkirina li maf û daxwazên rewa yê jinan û xwedîderketina li nîrxên bilind ên Kurdistanê pêk bînin.

Serok Mesûd Barzanî şeva duhî danê êvarê (22.12.2023) peyameke pîrozbayî belav kir û tê de got: "Bi boneya serkeftina kongreya nehemîn a Yekîtiya Jinên Kurdistanê, pîrozbahiyê li sekreter û endamên nû yê sekreteriyê dikim û hêviya serkeftinê ji wan re dixwazim."

Serok Barzanî got jî: "Hêvîdar im di berevanîkirina li maf û daxwazên rewa yê jinan û pêgehandin û hişyarkirina bi bîra berpirsyarî, welatparêzî û

xwedîderketina li nîrxên bilind ên Kurdistanê de, erkên xwe bi başî pêk bînin û bibin mînak ji hemû jinên Kurdistanê re û di vê rêyê de jî, bi hemû hêza xwe piştgiyê bidin we."

Nehemîn kongreya Yekîtiya Jinên Kurdistanê li Hewlêrê dest

pê kir û 2 rojan berdewam kir û duhî danê êvarê bidawî hat.

Di kongreyê de Peyrewa Navxwe ya Yekîtiya Jinên Kurdistanê hat amadekirin û desteya nû ji bo sekreteriya Yekîtiya Jinan ku ji heft endaman û 3 yedekan pêk tê, hat hilbijartin.

Li Kerkûkê 8 kursiyên Kurdan garantî ne

Li gorî encamên nefermî yê hilbijartinên encûmenên parêzgehan, li Kerkûkê 8 kursiyên Kurdan garantî ne.

Li gorî encamên ku ajansa Medyayî ya Rûdawê ji navendên dengdanê wergirtine partiyên Kurdan 8 kursî garantî kirine.

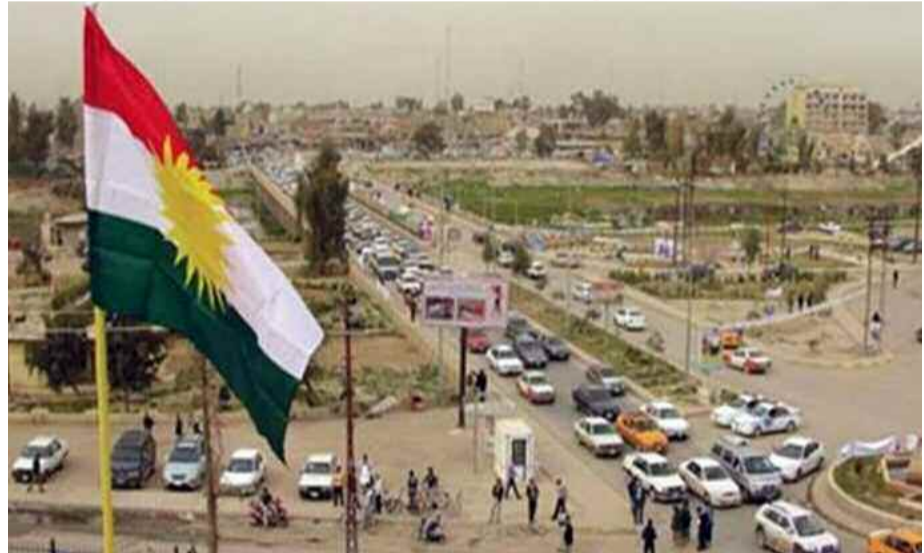
Li gorî encamên destpêkê yê nefermî, Yekîtiya Niştimaniya Kurdistanê (YNK) li Kerkûkê 5 kursî garantî kirine.

Herwiha Partiya Demokrata Kurdistanê (PDK) jî 3 kursî garantî kirine. Eger YNK kursiyê 6an jî bistîne dê di encûmena parêzgeha Kerkûkê de bibe partiya yekem.

Encûmena parêzgeha Kerkûkê ji 15 kursiyên pêk tê.

Heke ku Kurd li gorî encamên fermî 8 kursiyên bi dest bixin û partiyên Kurdan li hev bikin dê parêzgariya Kerkûkê bibe heqê Kurdan û dê parêzgar jî Kurd be.

Piştî sala 2005an cara ewil doh

li Kerkûkê hilbijartinên encûmenên parêzgehan hatin kirin.

Kurdan piştî temembûna dengdanê li bajêr gelek şahî li dar xistin. Xelk bi hêvî ye ku parêzgarê Kerkûkê careke din bibe Kurd û neheqiyên ku li wê derê li Kurdan tên kirin bi dawî bibin.

Parêzgariya Kerkûkê ji 2005an

heta 2017an di destê YNKyê de bû.

Piştî referandûma serxwebûna Başûrê Kurdistanê, hêzên Îraqê ketin Kerkûkê û parêzgariya bajêr jî ji destê Kurdan çû.

Niha parêzgariya Kerkûkê bi wekaletê di destê Rakan Seîd Cibûrî de ye.

Dengên Kurdan li Diyalayê û Selahedînê

Li gorî encamên destpêkê yê Komîsyona Bilind a Serbixwe ya Hilbijartinan, Partiya Demokrata Kurdistanê (PDK) li Nînovayê 4 û li Kerkûkê jî 2 kursî bi dest xistin.

Yekîtiya Niştimaniya Kurdistanê (YNK) li Kerkûkê 5 kursî, li Nînovayê 2 û li Diyalayê jî kursiyek bidest xistin.

Hevpeymanîya Gel a Nînovayê ku YNK jî beşek ji wê hevpeymaniyê bû li parêzgeha Nînovayê bi giştî 5 kursî bidest xistin.

Li gorî encamên Komîsyona Hilbijartinan, PDKyê li Nînovayê 127 hezar û 938 deng, li Kerkûkê 46 hezar û 749 deng û li Diyalayê jî 6 hezar û 804 deng bi destx-

istin.

Herwiha YNKyê jî li 45 hezar û 939 deng, li Kerkûkê 139 hezar û 373 deng û li Diyalayê jî 23 hezar û 715 deng bi dest xistin.

Li aliyê din Nîfşê Nû jî li Kerkûkê 24 hezar û 620 deng bi dest xistin.

Encûmena Parêzgeha Nînovayê ji 29 kursiyên pêk tê ku 3 ji wan kotaya mesîhî û êzîdî ne.

Li gorî encaman, kursiyên partiyên di encûmena parêzgeha Kerkûkê de wiha ne:

YNK: 5 kursî
Hevpeymanîya Erebi: 3 Kursî
PDK: 2 kursî
Eniya Tirkmenî: 2 kursî

Qiyade: 2 kursî
Urube: 1 Kursî
Kursiyên partiyên li Nînovayê de wiha ne:
Nînowa Lîehliha: 5 kursî
PDK: 4 kursî
Ehlî Nînowa (YNK jî tê de): 5 kursî
Teqedûm: 2 kursî
Siyade: 2 kursî
Hedba: 2 kursî
Peymana Neteweyî: 3 kursî
Hewiya Watanî: 2 kursî
Watani Lîtecdîd: 1 kursî
Hasim: 2 kursî
Ezm: 1 kursî
Kursiyên partiyên li Diyalayê:
Diyalatûna: 4 kursî
Teqedûm: 3 kursî
Siyade: 3 kursî
Ezm: 2 kursî

Îstîfhaq: 1 kursî
Esas: 1 kursî
YNK: 1 kursî
Kursiyên partiyên li Selahedînê:
Ezmî Medenî: 2 kursî

Îtari Wetenî: 2 kursî
Siyade: 2 kursî
Hasm (PDK jî tê de): 2 kursî
Cemahîr: 5 kursî
Teqedûm: 2 kursî

Mesrûr Barzanî pêşwaziya Balyozê Kazaxistanê li Iraq û Urdinê kir

Îro Sêşema 12.12.2023 Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî

pêşwaziya Balyozê Kazaxistanê li Iraq û Urdinê Aidarbek Toumatov kir.

Balyozê Kazaxistanê dilxweşiya xwe ji bo serdana xwe û pêşkeftin û avedaniya Herêma Kurdistanê diyar kir.

Di wê hevdîtinê de danûstandin li ser berdwamiya peywendiyên navbera herdu aliyên taybet di warên weberhênan û lihevguhertina bazirganî de hatin kirin, di vî warî de amaje bi rolê berçav û bihêz ê reven-da Kurd li Kazaxistanê jî hat dan.

PDK û YNKyê li Kerkûk, Diyale, Nînowa û Selahedînê çend deng standin?

Li Îraqê piştî hilbijartinên 2013an, doh hilbijartinên encûmenên parêzgehan hatin kirin.

Li gorî encamên destpêkê, li Nînowayê Partiya Demokratî Kurdîstanê (PDK) û li Kerkûkê Yekîtiya Niştîmanîya Kurdîstanê (YNK) partiya yekem e.

Li Diyale û Selahedînê jî di lîsteyên Kurdan de YNK li pêş e.

Bi taybetî piştî hatine encamên destpêkê yên Kerkûkê Kurd daketin kolanên û Kerkûk bû cihê şahiyê.

Li Îraqê piştî hilbijartinên 2013an, doh hilbijartinên encûmenên parêzgehan hatin kirin.

Hilbijartinên ku demjimêr 07:00an dest pê kir heta demjimêr 18:00an berdewam kir.

Li gorî agahiyên ku bi destên nûçegihanê Rûdawê ketine li Kerkûk, Diyale, Nînowa û Selahedînê encamên destpêkê bi vî rengî ne:

Kerkûk

Piştî sala 2005an cara ewil e ev hilbijartin li Kerkûkê hatin kirin û encamên destpêkê wiha ne:

YNK: 44 hezar û 256 deng

PDK: 13 hezar û 912 deng

Newey Niwê: 7 hezar û 638 deng

Diyale

YNK: 23 hezar û 906 deng

PDK: 5 hezar û 450 deng

Siyade: 700 deng

Teqedûm: 500 deng

Selahedîn

YNK: 13 hezar û 713

PDK: Hezar û 521 deng

Şiyûf: 870 deng

Nînowa

PDK: 53 hezar û 549 deng

YNK: 6 hezar û 53 deng

Di hilbijartinên doh de nêzîkî 6 hezar berbijêran ji bo 285 kursiyên rikaberî kir.

Li hezar 166 navendên dengdanê 35 hezar û 553 sindoq hatin dayîn û xelkê heta saet 18:00an dengê xwe da.

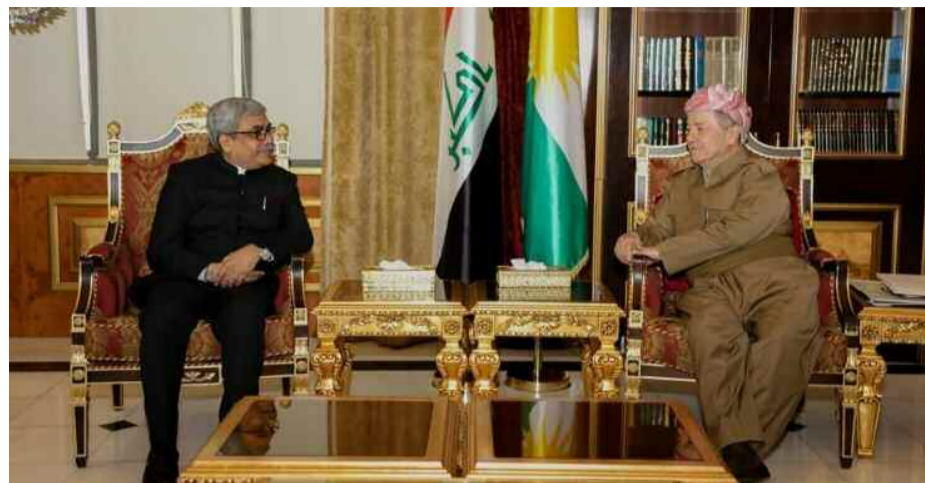
Bi rêya van hilbijartinan parêzgar tînan hilbijartin, rêveberiyên parêzgehan tînan kontrolkirin û budceya ku ji bo projeyan tê veqetandin tê pesendkirin.

75 kursî kotaya jinan in, herwiha 10 kursî jî ji bo pêkhatiyên Xiristîyan, Kurdên Şebek, Kurdên Êzîdî, Kurdên Feylî û Saibeya Mendaîyan hatine veqetandin.

Serok Barzanî pêşwazî li Konsulê Giştî yê Hindistanê li Hewlêrê kir

Serok Mesûd Barzanî îro 21.12.2023an pêşwazî li Konsulê Hindistanê yê li Hewlêrê Madan Gopal kir. Di hevdîtinê de, rewşa siyasî ya Iraq û navçeyê û ew warên ku dikarin li ser pêşxistina pêwendiyên di navbera Herêma Kurdistanê û Hindistanê de kar li ser bînin kirin, hatin gotûbêj kirin. Konsulê Hindistanê li Hewlêrê daxwaza pêşxistina pêwendiyên di navbera her du welatan de di warên pêgehandina karînen mirovî, çandî, teknoloji û pizîşkî de kir.

Her di wê hevdîtinê de, Serok Barzanî pîzanînen xwe ji bo serkirdeyên mezin ên Hindistanê yê weke Gandî û Nehro hebû ku di palpiştîkirina gelên bindest û

aştî û pêkvejiyana cîhanê de rola wan hebû û ragihand, gelê Kurd rêzeke wan a taybet ji gelê Hindistanê û çanda pîralî û pêkvejiyana Hindistanê re heye.

Di beşeke din a hevdîtinê de,

Serok Barzanî kurteyek ji dîroka têkoşîna gelê Kurdistanê pêşkêş kir û Konsulê Hindistanê jî rola Pêşmerge û gelê Kurdistanê ya ji bo azadîxwazî û şerê li dijî terorîstan, bilind nixand.

Kurdan li Kerkûkê piraniya kursiyên encûmenê ji dest dan

Hejmartina dangan a Kerkûkê bi dawî hat û Kurdan piraniya kursiyên encûmena wê parêzgeha Başûrê Kurdistanê ji dest dan.

Di hilbijartinên Encûmenên Parêzgehan de, li Kerkûkê aliyên Kurdî zêdetirî 239 hezar dangan bi dest xistine.

Ereb û Tirkmenan bi hev re zêdetirî 305 hezar deng bi dest xistin.

Li gorî dawî amarên Komîsyona Hilbijartinan û Cudakirina Dangan, heya piştî nîvroya îro dengên aliyên Kurd li Kerkûkê bi vî awayî bûye:

YNK 155 hezar û 48 deng, PDK 52 hezar û 65 deng, Nifşê Nû (Newey Niwê) 24 hezar û 954 deng, lîsta Meşxel ku ya Yekgirtûya Îslamî û Komela Dadgerê ye 6 hezar û 655 deng û Partiya Sosyal Demokratî Kurdîstanê jî 397 deng bi dest xistin.

Ew encam jî nîşan didin ku YNKyê 5 kursî, PDKyê 2 kursî bi dest xistine.

Nifşê, Komel û Yekgirtû û Sosyal Demokratî nekarîni ti kursiyekê bi dest bixin.

Aliyên ne Kurd li Kerkûkê, 8

kursî bi dest xistine.

Piştî 18 salan hilbijartinên Encûmena Parêzgeha Kerkûkê hatin kirin lê Kurdan nekarî bi yek lîsteya Kurdî beşdar bibin û piraniya encûmenê ji dest da.

Çavdêrekî Partiya Demokratî Kurdîstanê got ku Nifşê Nû, Komel û Yekgirtû li gel PDK yan YNKyê beşdarî hilbijartinê bûba, Kurdan dê 9 kursiyên Encûmen parêzgeha Kerkûkê bi dest bixistana.

Berpirsekî Komela Dadgerî jî dibêje, PDK û YNK bûne sedem ku yek lîsta Kurdî li Kerkûkê nebe.

Pêvajoya cûdakirina dangan li Kerkûkê bi dawî hat û Komîsyonê

ragihand, "Hemû dengên nava sindoq û raporên elektronî wekî hev bûn." Di sindoqên 112 navendên dengdana taybet û giştî de, Yekîtiya Niştîmanî a Kurdistanê 4 hezar û 390 deng û Partiya Demokratî Kurdîstanê jî hezar û 629 deng bi dest xistin.

Çavdêr û berpirsên YNK û PDKê di wê baweriyê de ne ku eger her du alî bibin yek, ev deng dikarin hevsengiya hêzê veqerînin.

Li gorî nûnerên YNKyê, berbijêrê Babilon ku nêzîkî YNKyê ye, dengên pêwîst bi dest xistine û kursiya kota ya mesîhiyan li Kerkûkê bi dest xistiye.

Şaxewan Ebdulla: Xelkê Kerkûkê dikarin bi dengên xwe rewşa bajêr biguherînin

Cîgirê Serokê Parlamentoya Iraqê ragihand, beşdariya xelkê Kerkûkê di proseya dengdanê de giring e û xelkê Kerkûkê dikarin bi dengên xwe rewşa bajêr biguherînin.

Cîgirê Serokê Parlamentoya Iraqê Şaxewan Ebdulla li bajarê Kerkûkê di kongreyeke rojnamevanî de ragihand: "Gelek girîng e îro xelkê Kerkûkê werin ser sindoqan û bi dengên xwe nasnameya bajêr biparêzin. Îro dengê wan ji guleyên ku me li dijî DAIŞê avêtin ne kêmtir e, beşdarbûna me hemûyan pir girîng e."

Bal kişande ser wê yekê: "Di hilbijartinên parlamentoya Iraqê de, dibe ku yek kursî cudahiyeke mezin çêneke, lê di hilbijartinên encûmenên parêzgehan, bandora wê mezin e dibe ku hevkeşeyê biguhere." Herwiha got: "Di demên borî de

gelek pirsgirêk ji xelkê Kerkûkê re hebûne, dem hatiye ku xelkê bajêr bi dengên xwe rewşa ku li ser bajar hatiye ferzkirin biguherînin." Şaxewan Ebdulla got: "Hîn dem maye ku welatîyên Kerkûkê li her bajar û bajarokê werin û dengê xwe bidin. Divê em hemû giliyên ku îro hene bidin aliyekî. Dengdana îro gelekî girîng e." Tekez kir jî: "Dengê xelkê Kerkûkê

dikare rewşa bajêr biguherîne. Em hêvîdar in ku parêzgarêkî xemxwarê bajarê be destnîşan bikin ku bi yek çavî li her kesî binêre û neheqîya ku berê hebû, nehêle."

Şaxewan Ebdulla got jî: "Eger Kurd karibin nîvê dengên encûmenê bidest bixin, wê demê dikarin Kurdekî dilsoz û pak ji bo parêzgarîyê destnîşan bikin."

Serokwezîr Mesrûr Barzanî: Binpêkirina mafên me wê bibe sedema parçebûn û bêaramiyê

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî dibêje, "binpêkirina mafên me, dê bibe sedema parçebûn û bêaramiyê."

Serokwezîr Mesrûr Barzanî li platforma "X" nivîsî: "Ez kêfxweş im ku bi Cîgira Wezîrê Derve ya Amerîkayê Victoria Nuland re hevdîtîtin pêk aniye."

Mesrûr Barzanî herwiha got: "Min ji Cîgira Wezîrê Derve ya Amerîkayê Victoria Nuland re rave kir ku divê rêz li destûra Iraqê û

mafên hemû welatîyan ku di nav de yên Herêma Kurdistanê bê girtin."

Serokwezîr Mesrûr Barzanî tekez kir, "Binpêkirina mafên me wê bibe sedema parçebûn û bêaramiyê."

Ev yek piştî wê tê, Serokwezîr Mesrûr Barzanî îro pêşwazî li Cîgira Wezîrê Derve yê Amerîkayê Victoria Nuland û şanda pê re kiribû.

Di wê civînê de ku Balyoza

Amerîkayê li Iraqê Alina Romanowski amade bûbû, dîtîtin û nerîn li ser dawî guhertin û pêşveçûnên rewşa Iraqê û deverê û pêşxistina peywendiyên dualî li hev hatin guhertin. Tewereke sereke ya wê civînê girêdayî pêdivîtiya çarekirina arêşeyên navbera Herêma Kurdistanê û Hikûmeta Federalî bû. Her du alî li ser wê yekê hevnerîn bûn ku divê Hikûmeta Federalî rêzê li mafên destûrî yên Herêma Kurdistanê bigire û nabe Bexda wekî welatîyên hejmar du serederiyê bi xelkê Herêma Kurdistanê re bike. Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê tekez li ser giringiya bihêzkirina sîstema federalî û mukomkirina bingehên demokratî li Iraqê kir.

Cîgira Wezîrê Derve yê Amerîkayê piştevaniya welatê xwe ji bo Herêma Kurdistanê û mafên wê yên destûrî di çarçoveya Iraqê de tekez kir. Pêşxistina çanda pêkvejiyanê û azadiya olî û parastina mafên mirov û pêkhatên Kurdistanê jî tewerekê di yê danûstandinan bû.

DEM Partiyê ji Leyla Zanayê xwest ku bibe berbijêra Amedê

Hat ragihandin ku dê Partiya Gelan a Wekhevî û Demokrasiyê (DEM Partî) di hilbi-

jartinên herêmî yên 31ê Adara 2024an de ji bo Hevserokatiya Şaredariya Bajarê Mezin a Amedê siyasetmedara Kurd Leyla Zanayê wek berbijêr nîşan dide.

Li gorî agahiyan, DEM Partiyê ji siyasetmedara Kurd a darîçav Leyla Zanayê xwestiye ku bibe berbijêra Amedê.

Herwiha hate ragihandin ku Leyla Zanayê heta niha ti bersiveke erênî yan neyînî nedayê.

Li gorî zanyariyên Rûdawê, Leyla Zana dê di demeke kurt de biryara xwe bide.

Hate diyarkirin ku rêveberên DEM Partiyê dê di rojên pêş de careke din bi Leyla Zanayê re bicivin.

Efrîn: Çekdarên Emşatê 3 Kurd girtin

Çekdarên grûpa Silêman Şahê ya ku wekî "Emşat"ê tê naskirin û ser bi Tirkîyeyê ve ye 3 Kurd girtin. Çekdarên grûpa Silêman

Şahê ya ku wekî "Emşat"ê tê naskirin û ser bi Tirkîyeyê ve ye 3 Kurd girtin.

Emşatê ev her sê kes li gundê Hêkecê yê navçeya Şiyê ya Efrîne bi hinceta "pêwendiya bi Rêveberiya Xweser re" girtin.

Rewangeha Sûriyeyê ya Mafên Mirovan (SOHR) da zanîn piştî ku ev kes ji Helebê vegeriyane ser mal û milkên xwe hatine girtin.

Çekdarên di kontrola Tirkîyeyê de 11ê vê mehê jî li bajarê Cerablusê yê bakurê Helebê Kurdekî ji gundê Kehnî Korkê yê Efrîne girtibû ku dixwest vegere warê xwe.

Çekdaran ji bo berdana wî ji xizmên wî 5 hezar dolar xwestibûn û çarenivîsa wî heta niha jî ne diyar e.

Dagirkirina Efrîne

Artêşa Tirkîyeyê û grûpên çekdarên ên di kontrola wê de, 20ê Kanûna Paşîna 2018an ji asîman û bejahiyê ve bi awayekî berfireh êrişî Efrîne kir ku wê demê di destê Kurdan de bû.

Piştî wê êrişa berfireh a bi her cor çekên giran, bajarê Efrîne 18ê Adara 2018an ket destê artêşa Tirkîyeyê û grûpên çekdar.

Di encama êrişên giran û dagirkirinê de bi sed hezaran Kurd ji mal û milkên xwe bûn û ketin ser rêyên koçberiyê.

Ji roja ku Efrîn ketiye bin dagirkeriya Tirkîyeyê ve girtin, revandin û kuştina Kurdan berdewam dike.

Gelo dê parêzgarê Kerkûkê Kurd be?

Ji bo ku parêzgarê Kerkûkê Kurd be divê partiyên Kurdan bi partiyên din re tifaqê bikin.

18ê mehê li Iraqê û Kerkûkê hilbijartinên encûmenên parêzgehan hatin kirin.

Piştî ku encamên hilbijartinê hatin ragihandin çavên her kesî li ser Kerkûkê ne.

Piştî sala 2005an cara ewil 18ê Kanûna Pêşînê li Kerkûkê hilbijartinên encûmenên parêzgehan hatin kirin.

Encûmena Kerkûkê tevî kursiyê ku kotaya Xiristiyanan e ji 16 kursiyan pêk tê.

Li gorî encaman, kursiyên Encûmena Parêzgeha Kerkûkê wiha belav dibin:

Partiya Demokrat a Kurdistanê (PDK): 5 kursî

Yekîtiya Niştîmanî ya Kurdistanê (YNK): 2 kursî

Eniya Tirkmenî: 2 kursî

Qiyade: 2 kursî

Hevpeymaniya Erebi: 3 kursî

Rube: Kursiyek

Ev encûmen dê parêzgar û serokê encûmenê hilbijêre lê li gorî van encaman partiyek bi tena serê xwe nikare nikare parêzgarê bajêr diyar bike.

Ev jî tê wateya ku ji bo hilbijartina parêzgar û serokê encûmena parêzgehê pêwîstî bi tifaqekê heye.

Encûmena Parêzgariya Kerkûkê bi tevahî ji 16 kursiyan pêk tê û partiya ku bigihe 9 kursiyan dikare ji bo parêzgariyê berbijêrekî destnîşan bike.

Heke partiyên Kurdan bi hinek partiyên din re li hev bikin û bigihin 9 kursiyan dikarin ji bo parêzgariyê namzedekî diyar bikin lê vê carê jî divê partiyên mayî jî vî namzedî bipejirînin.

Eger partiyên Kurdan li ser namzedê xwe rijd bin û partiyên mayî vî namzedî qebûl nekin dê mijar here Dadgeha Federal a Iraqê.

Partiyên Kurdan nikarin herin dadgehê

Heke ku partiyên Kurdan îti-razî rewşê bikin nikarin serî li vê dadgehê bidin û bibin dawedar.

Divê partiyên ku postê parêzgariyê bi dest bixin qaymeqamî, serokatiya encûmenê û postên din ên fermî bi partiyên din re parve bikin.

Gelo divê parêzgar endamê encûmena parêzgehê be?

Pewîst nake parêzgarê Kerkûkê endamê encûmena parêzgeha be. Divê hemû şertan bi cih bîne û tevên aliyên encûmenê wî pesend bikin.

Li Iraqê piştî sala 2013an û li Kerkûkê jî piştî sala 2005an hilbijartinên encûmenên parêzgehan hatin kirin.

Kurd li Kerkûkê bi 5 listeyên cuda beşdarî hilbijartinan bûn, YNKyê 5 û PDKyê 2 kursî standin.

Niha ji bo destnîşankirina parêzgar pêwîst e ev partiyên Kurdan bigihin hev û bi hinek aliyên din re jî tifaqê bikin da ku karibin parêzgariya Kerkûkê bistînin.

Parêzgariya Kerkûkê ji 2005an heta 2017an di destê YNKyê de bû.

Piştî referandûma serxwebûna Başûrê Kurdistanê, hêzên Iraqê ketin Kerkûkê û parêzgariya bajêr jî di destê Kurdan çû.

Niha parêzgariya Kerkûkê bi wekaletê di destê Rakan Seîd Cibûrî de ye.

Metirsiya nebûna projeyekî Kurdî

Ebdûlazîz Qasim

Niha wek dibînin li vî serdemî, bi gelemperî ku her çarçoveyek netewî, siyasî, aborî, rewşenbîrî li ser rûyê vê cîhanê, projeyek yan planek taybet bi rêkûpêk heye, yan pitir ji projeyekî ji bo pêkanîna armanc û berjewendiyên xwe yê taybet û rêveçûna digel karwanê pêşkeftinê û bidestxistina hokarên bihêzbûnê û berdewamiyê, herwiha rûbirûbûna her metirsiyeye siyasî, aborî, ewlekarî û rewşenbîrî, yan jî rûbirûbûna projeyên aliyên dijber û neyar, ji ber vê çendê ku her projeyekî serkeftî pêdivî bi rêkar û alavên hêz û sengiyê heye, ku ev yek jî li ser bingeh û binyatên bihêz û qahîm ava dibin.

Demê ku em vê xwendinê bi rewşa giştî ya siyasî û rewşenbîrî ya Rojavayê Kurdistan re didin ber hev û berawerd dikin, tevî rewşa parçebûn û bêtifaqiya siyasî, hevdem ku li ber çavan ti projeyekî Kurdî xuya nabe û nayê dîtin, herwiha ku ti xebatek rasteqîn ji bo bidestxistina mafên gelê Kurd li Sûriyê jî nabe, zêdebarî ku aliyên dî li ser qada Sûriyê projeyên xwe yê taybet

hene û hindek ji wan aliyên projeyên dijberî maf û hebûna gelê Kurd hene, bi taybetî projeyên erebkirinê yê rêjîma Sûriyê û hevalbendên wê û projeyên dagîrkariya Tirkîyê û opozîsyona Sûrî ya alîgirê wê.

Helbet nebûna projeyekî Kurdî, metirsiyên mezin li ser hebûn û siberoya miletê Kurd çê dike, netenê hîç projeyek Kurdî nîne, hevdem ku bi destên Kurdan xwe bi xwe pirsar neteweyî ji naveroka wê ya neteweyî tê berovajîkirin, tevî ku beşek mezin ji partiyên Kurdan bi aşkera xwedî li pirsar neteweyî dernakevin û xwe wekî hêzên Sûrî ya bi tenê dîmokrat dibînin, ku bi awayekî dikarin bêjin ev rêxistinên wiha bûne bargiraniyek li ser gelê Kurd, bi awayekî ku nebûna siyaseteke neteweyî ya Kurdî dikeve di berjewendiyê rêjîma Sûriyê û dagîrkerên Kurdistanê de û projeyên wan yê ji bo tinekirina miletê Kurd û pûçkirina pirsar netewî!

Ji destpêka sala 2011an ve û heta niha hîç pêkhatiyeye netewî li Sûriyê, wekî Kurdan tûşî zereyê nebûne, ku pitir ji nîvekî miletê Kurd koçber bûye û nîveka axa Rojavayê Kurdistanê hatiye dagîrkerin ji aliyê Tirkîyê û çeteyên wê yê terorîst ve, tevî wisa jî hêj aliyên Kurdî negihiştine hîç rêkeftinekê ji bo parastina nîvê mayî ji miletê Kurd û nîvê mayî ji axa Kurdistanê.

Tevî girîngiya zêde ya yekrêziya Kurdî, niha û sibe û heta sed salên dî, dubare û sêbare divê em bi gotin û bi kiryar pêdagîrê li ser yekrêziya Kurdî bikin ku ji her tiştekî dî girîngtir e, û kilîta serkeftinê ye, nemaze ku projeyên Tirkîyê û Îranê li Sûriyê li ser tinekirina pirsar neteweyî ya Kurdî

û bêtifaqiya Kurdan ava dibin, lewra pêdiviyeye dîrokî bo hebûna projeyekî Kurdî heye, da rê li hember projeyên dagîrkeran bigire, ku îro ji her demekî dî zêdetir pêdiviya pirsar Kurdî bi hebûna projeyekî Kurdî yê neteweyî heye, her wekî em dizanin ku heryek ji Tirkîyê û Îranê bi hema-hengî digel Rûsiyayê kar dikin di serî de ji bo tinekirina gelê Kurd û paşî bo dersînorkirina hêzên Amerîkayê ji Sûriyê, lê niha piştî şerê Xezayê, roj bi roj wisa diyar dibe ku rewşa Sûriyê û navçeyê jî dê bihête guhortin, dê rola Îran û Tirkîyê li nêv qada Sûriyê lawaz bibe, ku dîsa derfetên baş dê peyda bibin ji bo bidestxistina mafên neteweyî yê gelê Kurd li Sûriyê, lê herger rewşa tevgera siyasî wisa bimîne û kar nebe ji bo yekrêziyeye neteweyî û ji bo yekxistina nêrîn û gotateke siyasî ya hevbeş û yekgirtî, bê goman wê demê dê dîsa derfetên di siberojê de bêne pêş, dê çarenivîsa wan wekî çarenivîsa heman derfetên berê be, ku wê bêhûde li ber bayê biçin, lewra wekî tîtin bi taybetî li van dîzde salên dawiyê yê qeyrana Sûriyê, ku aliyên Siyasî û Hizbî yê Rojavayê Kurdistanê bi siyaseta û boçûnên xwe yê niha nikarin hemanên hêzê û yekrêziyê peyda bikin û nikarin xwedî li projeyekî netewî Kurdî derkevin, heta ku derfet û delîve jî ji bo vê yekê bêne pêş û bibin alîkar û hevdem bo mafên gelê Kurd jî, her wekî Melayê Cizirî di helbesteke xwe de dibêje:

((Her gil û seng dibitin zêr bi tedbîrê hekîm
Qabilîyet ku nebit hikimetî Ostad
çi kit?)).

Fermandarê Hêzên NATOyê li Iraqê: Em bi rahênankirina Hêzên Pêşmerge berdewam dibin

Fermandarê Giştî yê Hêzên NATO li Iraqê ragihand, ew li ser rahênankirina hêzên Pêşmergeyên Kurdistanê berdewam dibin. Serokerkanê Wezareta Pêşmerge ragihand, avakirina jêrxaneke leşkerî ya bihêz û avakirina hêzeke niştimanî ya yekgirtî li Herêma Kurdistanê, garantiya serkeftin û pêşketina Herêma Kurdistanê di paşerojê de ye.

Wezareta Pêşmerge îro 19ê Berçîle di daxuyaniyekê de ragihand, Fermandarê Giştî yê Hêzên

NATOyê li Iraqê General Nicola Piacente û Konsulê Giştî yê Îtalyayê li Herêma Kurdistanê Michele Camerota ligel Serokerkanê Wezareta Pêşmerge Lîwa Îsa Uzêr civiyan.

Di civînê de, pêşxistina pêwendiyên, karên paşerojê yê hêzên NATO û tîma leşkerî ya Îtalya li Herêma Kurdistanê, pirsar berdewamkirina rahînanê Pêşmerge û vekirina kursan li derveyî Herêma Kurdistanê bi taybetî li Îtalyayê hat gotûbêj kirin.

Serokerkanê Wezareta Pêşmerge pesne hêzên hevpeymanîya navdewletî ya li Herêma Kurdistanê da û ragihand, welatên hevpeymanan û di nav wan de Îtalya, di şerê DAÎŞê de hevkarîya Herêma Kurdistanê û Hêzên Pêşmerge kirin. Herwiha got ku qonaxa niha ya Hêzên Pêşmerge pêwîstî bi alîkariya zêdetir ji dostên di Hevpeymanîya Navdewletî de heye, ji bo avakirina jêrxaneyê leşkerî ya bihêz û avakirina hêzeke niştimanî ya yekgirtî.

Fermandarê Giştî yê NATOyê General Nicola Piacente amaje bi wê kir, ew wek beşek Hevpeymanîya Navdewletî, pabend dibin bi karkirina ligel hevparên xwe yê li herêmê. Tekez kir jî, hêzên wan dê di warê rahênanan de, li ser dana şewirê bo hêzên Pêşmergeyên Kurdistanê berdewam dibin.

Konsulê Giştî yê Îtalyayê li Herêma Kurdistanê jî behsa girîngiya pêwendiyên di navbera welatê xwe û Herêma Kurdistanê de kir û daxwaza berfirehtir û pêşxistina pêwendiyên li gel Wezareta Pêşmerge û Hikûmeta Herêma Kurdistanê kir.

PWKê li Amed û Mêrdînê Roja Ala'ya Kurdistanê pîroz kir

Partiya Welatparêzên Kurdistanê (PWK) li Mêrdînê û Amedê li kolanan Roja Alaya Kurdistanê

tanê pîroz kir, û Alaya Kurdistanê diyarîyî gel kir.

Partiya Welatparêzên Kurdistanê (PWK) roja 17.12.2023yê li Qada Azadîyê ya Navçeya Qoser a Mêrdînê û li Fûara Pirtûkan a Amedê Roja Alaya Kurdistanê pîroz kir. Her wiha hat ragihandin ku Alayên Kurdistanê di nav gel de hatiye belav krin.

Li Qoserê Li Qada Azadîyê Ji Bo Roja Alaya Kurdistanê Pîrozbahîya PWKyê

Endamên Teşkilata Mêrdînê ya PWKyê, roja 17.12.2023yê li Qada Azadîyê ya Qoserê bi Alayên Kurdistanê kom bûn. Cîhgirê Serokê Giştî yê PWKyê Bedran Acar daxuyanîya PWKyê ya di derbarê Roja Alaya Kurdistanê de xwend. PWKê di daxuyaniya xwe ya ku di tevna civakî de weşandiye da zanîn ku Qoserê pêşwaziyê germ li vê çalakîya PWKyê kirine û piştigirî dane çalakîyê.

Berdewamiya daxuyanîyê de tê gotin ku; Gelek ciwanên Kurd piştî çalakîyê hatin avahîya Teşkilata Mêrdînê ya PWKyê, memnûniyetên xwe anîn zimên û daxwaza Alaya Kurdistanê kirin.

Li Fûara Pirtûkan ya Amedê Ji Bo Roja Alaya Kurdistanê Pîrozbahî

Her wiha hat eşkerekirin ku roja 17.12.2023yê, li Fûara Pirtûkan ya Amedê Alayên Kurdistanê li gelê me û li weşanxaneyên ku beşdarî fûarê bûbûn kir. Tê pêşbinî kirin ku gelê Amedê û weşanxaneyan bi germî pêşwazîya vê çalakîya PWKyê û Alayên Kurdistanê kirine.

Dawîya gotinê de; "PWKyê Fûara Pirtûkan a Amedê bi Alayên Kurdistanê xemiland. Piştî vê çalakîya PWKyê, polîsên Emnîyeta Diyarbekirê xwestin Alayên Kurdistanê yênkû PWKyê diyarîyî gel kiribûn berhev bikin, lê bi serneketin."

DNO rêjeya berhemanîna petrola Kurdistanê zêde dike

Kompaniya DNOyê ya Norwêcî berhemanîna petrolê li Herêma Kurdistanê zêde kiriye û di pilana

wê de ye bîreka dî jî ya petrolê li Herêma Kurdistanê bikole. Îro (Sêşem, 18ê Berçîleya 2023ê) Birêveberê Bicihanîne yê Kompaniya DNOyê ya Petrolê ya Norwêcî Bîjen Rehmanî di ragehandinekê e eşkere kir, rêjeya berhemanîna petrolê li zeviya petrolê ya Tawkê ya Herêma Kurdistanê zêde kiriye û berdewam jî di zêdebûnê de ye, bi rengekî ku niha nêzî 90 hezar bermîlên petrolê tî berhemanîna.

Birêveberê Bicihanîne yê Kompaniya DNOyê amaje da wê yekê jî ku, di wê bawerê de ne ku ew qebxwaziyên rûbirûyî kompaniya wan û kompaniyên din jî bûne dê bîn çarekirin û "li ser berfirehkirina karê xwe yê bazirganî li Herêma Kurdistanê pabend in".

Wekî ku di ragehandina Birêveberê Bicihanîne yê Kompaniya DNOyê de hatiye, di pilana wan de ye li sala 2024ê li Başîkê bîreka dî ya petrolê bikolin.

Kompaniya DNOyê ya Norwêcî li çend zeviyên petrolê yê Herêma Kurdistanê kar dike, wekî zeviya Tawkê û zeviya Pêşxabûrê.

Ez û Têkoşer û Helbestvan Mûsa Zaxuranî (Bavê Gulê)

Di vê jiyandê de, mirov pêrgî gelek kesan dibe.. Hevaltî û dostaniyê bi hina re datîne.. Hezki-rina hina ji wan dikeve dilê wî de û her ku dem bi pêş de dire, ew hezkirin mezin dibe.. (Mûsa Zaxuranî: 1955-2023), yek ji wan hogir û dostên min yê hezkirî bû..

Di roja 15.7.1991ê, bîranîna 40 saliya koçkirina Mîr Celadet Bedirxan de, ya ku min û çend hevalan li Qamişlo vejand, me hev nas kir.. Ji wê hingê ve ez û wî bibûn hogirên hev.. Her roj me hev didît.. Em li dor gelek babetên kurdewariyê disekinîn.. Bi wateyê din; Em bibûn destbiraqê hev.. Me ji hev fam dikir..

Mixabin, ji ber vê toşa ku li Sûriyê û Rojava rûdaye, wî jî wek gelek kesan, ji berî çend salan ve Qamişlo li paş xwe hiştibû û di Hewlêr û Duhokê re derketbû. Sed mixabin ku ew îro 19.12.2023ê li Hewlêrê bi egera nexweşiyê di temenê 68 salî de canê xwe ji dest da û çû ber dilovaniya Xwedê. Xwedê wî bi dilovaniya xwe şad bike.

Ew sala 1955an de li gundê Letfîyê hatibû wê dinyê, di malbateke kurdperwer de mezin

bûbû...Di sala 1968an ve dest bi karê siyasî û nivîsandinê kiribû.. Di sala 1973an de bekeloriya stand û bû mamoste di dibistanên Erebfî yê Cizîrê de.. Digel mijûliya wî bi siyasî, nivîsandina helbestan û gotarên rewşenbîrî hebû û dinivîsandin.. Berhemên wî di gelek rojname û kovarên kurdî de hatine bilav kirin wek: Metîn – Sitêr – Gelawêj – Gurzek Gul – Zanîn – Peyman – Rojhilat – Peyv – Xebat – Teaxî – Roj... hd). Û di tev festî-valên helbesta Kurdî de beşdar dibû.

Herweha ew yek ji endamên

Yekîtiya Nivîskarên Kurdistanê Sûriyê bû, hem jî endamê komîta Mehrecana Helbesta Kurdî li Sûriyê/ 2007 bû, hem jî yê Koçka Qamişlo ya Çand Kurdî bû.

Dawî, bi min xweş e bêjim, ku min ew wek têkoşerekî siyasî û helbestvanekî çeleng ku bi kul û derdên gelê xwe ve girêdayî bas kir û wek ku kurdan gotiye: Ga dimre çerim dimîne, mêr dimre nav dimîne.

Ji berhemên wî yê çapkirî ev in:

- 1 – Govendek Helbest, helbest/ 2009.
- 2 – Bûka Helbestan, helbest/ 2022.
- 3 – Landika Helbestan, helbest/ 2023.

Ji Xelat û bawernameyên ku wî wergirtine ev in:

- 1-Xelata helbestvan mela Nûrî yê Hesarî ji Y.N.R.K.S
- 2-Xelata helbestvan Emerê Lalê ji malbata wî.
- 3-xelata sipasnameyê ji rêxirawê canî roj.
- 4-Xelata rêzêgirtinê ji şaxê Duhokê yê Y.N.K.S sala 2022.
- 5-Xelat sipasdariyê ji rêxirawê (NRC) ya Emrîkî.
- 6-Xelat sendîka hunermendên Kurdistan - Rojava.

Konê Reş

Dr. Viyan Silêman: Zêdetir ji 100 hezar jinan sûd ji çalakiyên Yekîtiya Jinan wergirtine

Sekretera Giştî ya Yekîtiya Jinên Kurdistanê di 9. Kongreya Yekîtiya Jinên Kurdistanê de gotarek pêşkêş kir û got: "Yekîtiya Jinan rêxistinêk e, cihê baweriya jinên Kurdistanê bi hemû pêkhatiyên wê yê olî û etnîkî ye." Sekretera Giştî ya Yekîtiya Jinên Kurdistanê Dr. Viyan Silêman di gotara xwe de got: "Piştî lidarxistina kongreya heştêmîn, di

nava 5 salan de ji sala 2018 heta 2023an, me bi hemû hêza xwe hewl da ku Yekîtiya Jinên Kurdistanê bipêş bixin. Di warê karfînên mirovî de jî me kar kir ku kadroyên me di asta herî baş de xizmeta armancên rêxistinê bikin."

Li gorî Dr. Viyan, wan hewl daye ku pirsgerêka jinan bibe mijareke giştî, di vê çarçoveyê de, 100 hezar

û 499 jin ji hemû xebatên rêxistinê sûd wergirtine, her wiha 3 hezar û 497 çalakiyên perwerdeyê, kursên pişeyî û semînerên hişyariya siyasî û civakî hatine dayîn.

Diyar kir jî, di vê heyamê de jî, projeya şewirmendiya berî zewacê bi hevahengiya li gel tenduristiyê hatine pêşkêşkirin. Projeya piştvanîya tenduristiyê ji bo zarok û jinên malbatên kêmdarî, bi beşdariya 200 pizîşkên xwebexş di projeyan de û pêşkêşkirina çareseriyê ji 370 nexweşan re hatine kirin.

Dr. Viyan diyar kir jî: "1388 alîkariyên civakî ji bo jinên malbatên kêmdarî, herwiha cîbicîkirina projeyan bo bazarkirina berhemên destî yê jinan û peydakirina derfetên kar bo jinan, hatine kirin."

Tekez kir jî, kongre di demekê de tê lidarxistin, Yekîtiya Jinan amadekariya qonaxêke din a têkoşîna wekhevî û neteweyî dike, ku rewşa herêmê û Kurdistanê di demeke diyarker re derbas dibe.

Leşkeran êrişî cotkaran kir: 'Ev Kurd in li wan bixin!'

Leşkerên Îraqê li Gundê Topzawayê yê Kerkûkê êrişî cotkarên Kurd kir.

Li gorî gotinên gundiyan, leşkeran gotiye, "Ev Kurd in li wan bixin" û êrişî xelkê gund kiriye. Artêşa Îraqê dixwaze di nav zewiyên Kurdan ên bitapo de rêyêke nû çêbibe.

Gundiyan rê neda ku rê di nav erdên wan re derbas bibe û rêya leşkeran girt.

Wekî ku di destpêka dîmenan de jî xuya dike, nêzîkî 100 leşkerî li Topzawayê bi ser çend malên Kurdan de girt.

Leşker êrişî gundiyan kir û bi dar û qundaxên tivingan li wan xist.

"Ev Kurd in li wan bixin"

Berzan Nazimê ku şênîyekî Topzawayê ye got: "Leşkeran gundî civandin û wan ji xelkê re got, 'Otomobilên xwe bidin alî çimkî dê mekîneyên kar rê vekin.'

Derdora 100 leşkerî hebûn, femanderekî wan digot, 'Ev Kurd in li wan bixin.'

Tevên leşkeran êrişî me kir û wan bi dar û tivingan li me da. Çekên wan hebûn, em li hewşên xwe bûn û me tiştêk nekiribû."

Zewiyên ku artêşa Îraqê dixwaze li ser wan rêyêke çêbibe zewiyên Kurdekî bi navê Nazim Mehmûd in.

Ji ber ku ew vê biryarê qebûl nake leşkerên Îraqê beriya niha bi çend rojan ew desteser kiribû, paşê bi kefaletê hatibû berdan.

Gundî dibêjin armanca leşkeran ew e ku dest deynin ser tevên zewiyên van.

Nazim Mehmûdê ku xwediyê zewiyê ye wiha axivî: "Hema ez û zarokên xwe hatin, ew li wê derê bûn. Em diaxivîn, wan jî agir dikir.

Ji nişka ve 100 leşker hatin, em dan ber dehfan. Wan bi awayekî dijwar êrişî me kir û li me xist."

"Pêdivî bi rêyêke din nîne"

Gundî, piştî van bûyeran bi femandarê leşkerî re civiyên û çêkirina rêyê hat taloqkirin. Nûnerê Topzawayê Satih Nasih, "Wan ji me xwest em ji bo rêyê cihêkî alternatîv peyda bikin. Me ji go ku jixwe sisê rêyên baregeha leşkerî hene û pêdivî bi rêyêke din nîne.

Wan xebat bi awayekî demkî rawestandin lê dê dîsa dest pê bikin." Artêşa Îraqê dixwaze di nava 3 salan de li gundên Topzawa, Yayçî û Terkelanê li ser zewiyên Kurdan 3 avahiyên leşkerî û 380 avahiyên din lê bike.

PWK: Em Qetlîama Meraşê (Girgumê) Rûreş Dikin

"45 sal berê, sal 1978, di navbera rojên 19 û 25ê çileyayê pêşîn de, li bajarê Girgumê (Meraşê), li

Bakurê Kurdistanê qetlîamek li dijî xuşk û birayên me yê Kurdên Elewî hate kirin.

Ev qetlîama ji aliyê hêzên veşartî û yê aşkere yê nîjadperest û faşîst ên Dewleta Tirkîyê ve hatibû organîzekirin û li darxistin.

Di vê qetlîamê de 111 Kurdên Elewî hatin kuştin, 1500 kes jî birîndar bûn. Di 45emîn salvegera Qetlîama Meraşê de, em vê qetlîamê û qesasên wê rûreş dikin. Em hemû qurbanîyên vê qetlîamê bi giramî bibîr tînin."

MSDê hevserokên nû hilbijartin

Meclîsa Sûriyaya Demokratîk (MSD) di dawiya kongreya xwe ya çaremîn de, Leyla Qereman û Mehmûd El-Mislet wek hevserokên nû hilbijartin.

MSDê îro 20.12.2023an kongreya xwe ya çaremîn li bajarê Reqayê lidar xist û tê de reşnivîsa belgeya siyasî ya MSD'ê erê kir û Leyla Qereman û Mehmûd El-Mislet wek hevserokên nû li şûna Emîne Omer û Riyad Dirar hilbijartin.

MSD baskê siyasî yê Hêzên Sûriyaya Demokratîk (HSD) ye. Erkê wê yê diyarkirî, pêkanîna "sîstema sekuler, demokratîk û nenavendî li hemû Sûriyeyê ye".

Civata Wezîran danûstandinan li ser biryara wergirên mûçeyên şehîd û enfalkiriyên dike

Civata Wezîrên Herêma Kurdistanê dicive û tewerekê serekî yê wê civînê dê danûstandinên li ser biryara wergirên

mûçeyên şehîd û enfalkiriyên be.

Fermangeha Medya û Zanyaran ragehand, îro (Çarşem, 20ê Berçileyay 2023ê) Civata Wezîrên Herêma Kurdistanê, bi serperîştîya Serokê Civata Wezîran Mesrûr Barzanî û amadebûna Cîgirê Serokê Civata Wezîran Qubad Talebanî, dicive.

Pareka wê civînê dê berçavkirin û xwandina yekê ya made û bendên reşnivîsa yekê ya rênimayên karkirina biyaniyan li Herêma Kurdistanê be.

Pareka dî dê girêdayî bicihanîna biryara berê ya Civata Wezîran li ser wergirên mûçeyên şehîd û enfalkiriyên be.

Topek li navenda gundekî Amêdiyê ket

Topek li navenda gundê Guharzeyê yê ser bi nahîya Dêrelûkê ya navçeya Amêdî

ya parêzgeha Dihokê ket. Li gorî agahiyên heremê, ti zererên canî çênebûne. Welatîyê wî gundî Îsa Guherzî ji Rûdawê re got, ew guleya topê li navenda gundê Guherzî ketiye lê ti zîyanên canî çênebûne û tenê zerer gihîştîye çend malan. Bi gotina Îsa Guherzî, ew nizanin ew guleya topê ji kû derê ve hatiye lê xelkê gund ditirse.

Di nava 3 mehan de ev cara pêncemîn e ku top li gundên Amêdiyê dikevin.

Serokwezîr Mesrûr Barzanî: Me soza xwe bi cih anî

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê di derheqa hinardekirina sêvên Berwarî Bala yê Herêma Kurdistanê bo derveyî welatî de ragehand, "Me soza xwe bi cih anî".

Roja borî (Pêncşem, 21ê Berçileyay 2023ê) Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî li ser tora civakî ya "X"ê vîdyoya amadekirin û hinardekirina sêvên Berwarî Bala yê Herêma Kurdistanê bo Qeterê û welatên din ên kendavî parve kiriye û nivîsiye, "Me soza xwe bi cih anî".

Hikûmeta Herêma Kurdistanê parve kiriye ku, ji bo cara yekê sêvên Berwarî Bala yê Herêma Kurdistanê hinardeyî Qeterê û welatên dî yê kendavî tînin kirin û pabendîya xwe jî li ser pirrengkirina aborî û peydakirina bazarên nû ji bo berhemên xwemalî tekez kiriye.

Di berdewamiya bizavên

kabîneya nehê ya Hikûmeta Herêma Kurdistanê de ji bo piştevaniya cotyarên Herêma Kurdistanê û berbazarkirina berhemên wan û hinardekirina wan ji bo sûkên cîhanî, piştî hinardekirina hinar, hingivîn, pitat û çend berhemên din ên xwemalî, sêvên Herêma Kurdistanê jî hinardeyî derve tînin kirin.

Roja Çarşemê, 20ê Berçileyay 2023ê, Wezîra Çandinî û Çavkaniyên Avê ya Hikûmeta Herêma Kurdistanê Bêgerd Talebanî di konferansekê rojnamevanî de ragehand, karwanê yekê yê sêvên Berwarî Bala ya Herêma Kurdistanê ku ji pênc tonan pêk tê hinardeyî Qeterê hat kirin û ev pirose dê berdewam be.

Çandar: Ji sedî 60ê civakê daxwaza çareserîya pirsê Kurd dike

Parlamentêrê Partiya DEMê Cengîz Çandar diyar kir ku ji sedî 60ê Tirkîyê alîgirê çareserîya pirsê Kurd û bicihanîna daxwazên zimanê zikmakî ye û got: "Xuyaye ku di civakê de guhertina feraseta Kurdan û nêzîkatiya li ser Kurdî bi polîtîkaya siyasî re li hev nayê".

Parlamentêrê Partiya Wekhevîya Gelan û Demokrasiyê (DEM) tîkildarî bûdceya Serokatî û rêxistinên girêdayî wê, ku di Civata Giştî ya Meclîsê de hatin nîqaşkirin, mafê axaftinê stendin. Parlamentêrê Amedê yê Partiya DEMê Cengîz Çandar bi Kurdî axivî. Çandar xwest ku Kurdî xizmeta tîkiliyên Kurd û Tirkan bike. Gotinên Çandar ên Kurdî di protokolê de wek zimanê nenas û "... " û "(*)" hatin qeydkirin.

Min dest bi dersên Kurdî kir

Çandar bertek nîşanî nêzîkatiya Meclîsê ya ji bo Kurdî û zimanên din ên zikmakî da. Çandar, anî zimên ku piştî 65 saliya

xwe dest bi dersên Kurdî kiriye û got: "Tenê sedemek hebû ku min hewl da fêrî Kurdî bibim. Min ev salek berê di TRTê de rave kiribû. Ji ber rêzgirtinê divê em ji welatîyên xwe yê Kurd re, ku em wan wek çaryeka welatê xwe û parçeyekî bingehîn ê gelê xwe dibînin, nîşan bidin".

Daxwaz ji sedî 60 e

Çandar bal kişand ser encamên komxebat û lêkolînên li ser çareserîya pirsê Kurd û zimanê zikmakî

û diyar kir ku ji sedî 60ê Tirkîyê alîgirê çareserîya pirsê Kurd û bicihanîna daxwazên zimanê zikmakî ye. Çandar got: "Lê belê qada siyasî ne bi vî rengî ye. Xuya ye ku di civakê de guhertina feraseta Kurdan û nêzîkbûna zimanê Kurdî bi qada siyasî re li hev nayê. "Siyaset dema dersên xwe ji vir bigire û dest bi xebata li ser 'emê çawa behsa vê sosyolojiya ku diguhere' bikin wê bersivan bibîne."

PDK li Mexmûrê bû partiya yekem

Di hilbijartinên encumenên navçeya Mexmûrê de, Partiya Demokrata Kurdistanê (PDK) piraniya dangan bidest xist.

Herwiha Yekîtiya Niştimaniya Kurdistanê (YNK) jî li Mexmûrê bû duyem.

Nûçegihana ajansa Rûdawê got, "Li navenda Mexmûrê 5 navendên dengdanê hebûn.

Li gorî encamên destpêkê yê ne fermî Partiya Demokrata Kurdistanê (PDK) 2 hezar û 101 deng bi dest xistiye.

Yekîtiya Niştimaniya Kurdistanê (YNK) jî 915 deng bi dest xistin.

Li bajarê Kerecê PDKyê 2 hezar û 100 deng û YNKyê jî 280 deng bidest xistin."

Berpîrê Rêxistina Mexmûrê ya PDKyê Kirekar Şakir vê serkeftinê bi alîgirên partiye re pîroz kir.

Kirekar Şakir spasiya xelkê

heremê kir.

"Kurdan nîşan da ku Mexmûr Kurd e"

Şakir anî ziman ku wan serkeftineke mezin bi dest xistine û wiha pê de çû, "

PDK di hemû hilbijartinên Mexmûrê de bê rikaber e. Em spasiya birayên xwe yê Ereb jî dikin ku li Kerecê deng dane me.

Me ji bo birayên xwe yê Ereb

ên Mexmûrê jî xizmet kir. Kurdan nîşan da ku Mexmûr Kurd e û girêdayî Hewlêre ye.

Rêvebera Rêxistina 23yan a PDKyê Nerîman Mele Ezîz jî diyar kir ku li Mexmûr, Kerec û Gwêrê dengdan bi awayekî herî azad û demokratîk derbas bû.

Nerîman Mele Ezîz ji ajansa Rûdawê re axivî û got, "Piştigiriya birayên Ereb pir girîng e."

Evdille Ibrahim Şemoyi

GEVİZANDİN

Çerx û felek çep zivirî.
Pirzan kirine deng birî.
Nezana bask veda firî.
Se yê gurî, şêr gevizand.

Nirxê toraq, hingif bû yek.
Newêreka hildan zirx çek.
Kê pere dît, xwe kir şêrek.
Qey bû wêrek, şêr gevizand.

Li ku ma textê edalet.
Wekê şah jî bû bê xîret.
Dane li rovî da hurmet.
Wî kir qelet, şêr gevizand.

Nemaye dostî, biratî.
Hesibandin yê der hatî.
Welat kirine şêst partî.
Gurê kotî, şêr gevizand.

Ez çî bêjim dewr bû xerab.
Dunya hemu bû dek dolab.
Ker kirine bi zêdenab.
Wî bê etab, şêr gevizand.

Şeref û namûs jî nema.
Hundurê min xar kul xema.
Çi dersê bidim bê fema.
Keftar lewma, şêr gevizand.

Dilan Maku

Bi dil diçim îşev

Ne xeydîme ji kesî,
Xwê re nabim çî kirasî,
Napiçim dil çî arisî,
Bi dilê xwê diçim îşev,

Her bênokê bi dil dixim,
Kîjan xatiratê te raxim,
Êşa xwê li vî arî barkim,
Bi dilê xwê diçim îşev,

Bi dengê kê, te birbinim,
Sewta şakro dil bexşinim,
Her hevokê de te dibînim,
Bi dilê xwê diçim îşev,

Ez û rêya xwe bi îşev,
Binax bikim bikijan Şev,
Hemû birîndarin bi tev,
Bi dilê xwê diçim îşev,

Dibarî rûyê min fêrmesk,
Min hilgirt ji bo te kir misk,
Rêkim bo te dil neke çisk,
Bi dilê xwê diçim îşev,

Nabêje tu li ku yî

Vê cîhana derewîn,
Bajêrê mat û sêwîn,

Ji hevre êş û birîn,
Nebêje tu li ku yî,

Azad nînim li vira,
Dibecim ber dîwara,
Ax dikim kul derda ra,
Nebêje tu li ku yî,

Xerabeye ev dever,
Ne sitare ne sîber,
Qerisîme û xwîfser,
Nebêje tu li ku yî,

Winda bûme li çola,
Dixûnim wek bilbila,
Li ser dara û gula,
Nebêje tu li ku yî,

Koçberim û bê warim,
Mirov hezim bê parim,
Cîhanê de penaberim,
Nebêje tu li ku yî,

Babacan xwedî li zimanê Kurdî derket

Serokê Giştî yê partiya DEVA Alî Babacan bertek nîşanî neyartiya li dijî zimanê

Kurdî da û got: Li welêt zimanê duyemîn yê herî zêde tê axavtin Kurdî ye.

Serokê Giştî yê partiya DEVA Alî Babacan, di civîna çapemeniyê de li Meclîsê rojev nixand. Alî Babacan bi bîr xist ku di dema nîqaşên butçeyê yê li Lijneya Giştî ya Meclîsê de ji ber ku hin wekîl bi Kurdî axivîn hin nîqaş hatin kirin.

Babacan amaje bi wê yekê kir ku zimanê Kurdî duyemîn ziman e ku li Tirkîyê herî zêde tê axavtin lê li meclîsê qedexa li ser tê danîn, di protokolê de wek "X" an jî "zimanê nenas" tê nivîsandin û got:

"Yên ku Fransî û Îngîlîzî dizanin, nizanin zimanê ku ji alî bi milyon hemwelatîyên me ve tê axavtin kîjan e. Me li deqeyên herî dawî mêze kir, sê xal danîn binê wê û gotin 'gotinên ne Tirkî hatin gotin'. Navê lê bikin. Ger Hûn nav lê nekin, hûn nikarin li vî welatî behsa hemwelatîbûna wekhev û qala mafên bingehîn bikin".

Babacan herweha got: "Armanca me ya demokrasîyê ew e ku her kes ji kê be, ji kîjan taxê û ji kîjan nêrînê be, hemwelatîyê wekhev û birûmet ê vî welatî be".

Lêkolîn: Li Tirkîyeyê Kurd çiqasî xwedî li nasnameya xwe

Li gorî rapora Navenda Lêkolînên Kurdan, ji sedî 67,4ê Kurdên Bakurê Kurdistanê bi awayekî bihêz li nasnameya xwe xwedî derdikevin. Navenda Lêkolînên Kurdan bi sernavê "Pirsgirêka Kurd û Bîrbirîya li Ser Kurdan" raporeke taybet amade kir.

Rapora nû ya Navenda Lêkolînên Kurdan destnîşan kir ku nivê Kurdan xwe di asteke bilind de "Kurd" dibînin.

Rapor bi hevkarîya Enstîtuya Lêkolînê ya CORE, Rawest Research, The European Endowment for Democracy (Weqfa Demokrasiyê ya Ewropayê) û Weqfa Heinrich Bollê hatiye amadekirin.

Rapor ji çar lêkolînên cuda hatiye berhevkin.

Lêkolîn bi sernavên "Nasname, Hest û Pratikên Cudakariyê, Zimanê Zikmakî, Pirsgirêkên Kurd û Daxwaz, Pirsgirêka Kurd û 100 Salên Komarê, Nirxandinên Pêşengên Civakê, Kurd û Çanda Popûler, Bîrbirîya Tirkan a li Ser Kurdan, Pirsgirêka Kurd û Pêvajoya Çareseriyê, Daxwazên Kurdan, Nêzîkatîyên Wan û Daneyên Lêkolînê Çi

Dibêjin?" hat parvekirin.

Nasname

Di beşa lêkolînê ya bi sernavê "Nasnameyê" de tê gotin ku "Kurd xwe wekî oldarên Misilman û azadîxwaz pênase dikin. Bi vî re nasnameyê azadîxwaz û oldar derdikeve pêş." Nasnameya Kurd êdî li Tirkîyeyê bi dengê bilind û zelal tê îfadekirin û hilgirtin.

Zêdetirî Kurdan ango ji sedî 53yê wan xwe "di asteke bilind de Kurd" dibînin.

Ji sedî 14ê wan xwe "di asteke kê de Kurd" dibînin û ji sedî 13ê wan jî "serbilindiya bi Kurdbûnê" qebûl nakin.

Ev meyl li gorî temen, zayend, perwerdehî û li gorî asta dahatê naguhere.

Li gorî endeksa xwedîderketina li nasnameya Kurdî, serbilindiya bi Kurdbûnê, asta Kurdbûna û helwestên li hemberî perwerdeya bi zimanê zikmakî pêk tê, ji sedî 67,4ê Kurdan bi awayekî bihêz xwedî li nasnameya xwe derdikevin.

Hest û Pratikên Cudakariyê

Li gorî lêkolînê, ji sedî 60ê Kurdan difikirin ku ew ji ber nasnameya xwe ya Kurdî

rûbirûyî cudakariyê dibin.

Nivê kesên ku dibêjin em rûbirûyî cudakariyê tînin xwe aîde Tirkîyeyê nabînin.

Her ku nasnameya Kurdî bi hêz dibe ev rêje jî zêde dibe.

Li gorî vî, ji sedî 29ê Kurden nasnameya wan lawaz e û ji sedî 74ê Kurdên nasnameya wan bihêz e dibêjin ew rûbirûyî cudakariyê dibin.

Ji beşdarên hat pirsîn: "Hûn ji ber nasnameya xwe ya Kurdbûnê rûbirûyî cudakariyê tînin?"

Ji sedan 54ê Kurdan got "Erê" û ji sedan 42yê wan jî got "Na".

Li aliyê din, ji çaran yekê Kurdan difikirin ku "Nêzîkbûna dewletê ya bi Tirkan û Kurdan re wekî hev e."

Bîrbirîya Tirkan a li Ser Kurdan

Li gorî beşa lêkolînê ya bi sernavê "Bîrbirîya Tirkan a li Ser Kurdan", hinek nêzîkbûnên nû li pozîsyonên wekî "Baz û Kevok" hatine zêdekirin.

Ev kategorî û rêjeyên wan bi vî rengî tînin dabêşkirin:

Şehbaz (Şahînler) : Tîştêkî bi navê "Kurd" nîne (ji sedî 14)

Başok (Atmacalar): Kesên bi eslê xwe Kurd

hene lê em hemû Tirk in (ji sedî 19)

Baz (Doganlar): Kurd hene, pirsgirêka Kurd çêbûye, ji ber kêmasiyên pêşveçûnê ne, îro kêmasiyên (ji sedî 32)

Qumrîk (Kumrular): Pirs Kurd heye lê di nava gelan de pirsgirêk nîne, eger siyaset têkil nebe dê çareser bibe (ji sedî 21)

Kevok (Guvercinler): Divê mafê Kurdan hebe, pirsgirêka Kurdan heye, daxwazên wan meşrû ne (ji sedî 12)

Qaqlîbaz (Martilar): Kurd hene, mexdûr in, pirsgirêka Kurdan heye, daxwazên wan meşrû ne (ji sedî 2)

Herwiha hinek Tirk jî dibêjin:

"Hene, gelekî dişibin me,

dostên me yê kevin in, ewladên vî axê ne"

"Rewşa wan ber bi başiyê ve çû, paş ve hatine hiştin lê niha ne wekî berê ne"

"Pirs Kurd nayê înkarkirin lê tê mezinkirin"

"Çareserî pêşveçûn û perwerde ye"

"Bila Kurdbûna xwe nexin nava çavên me, bila ji bîr nekin ku zarokên vî welatî ne."

Herwiha ji Tirkan hat pirsîn: "Gelo Kurd rûbirûyî cudakariyê dibin?"

Li gorî wê, ji sedî 42yê Tirkan got "Erê" û ji sedan 26ê wan jî got "Cudakarî nîne."

Li aliyê din, ji sedî 42yê Tirkan li şemberî Kurdî xweşbîn in.

Şêx Abdûselam Barzanî û Dewleta Kurdistanê û Otonomî û Dewleta Federe ya Kurdistanê...

İbrahim GUÇLU

Şêx Abdûselam Barzanî, li Kurdistanê serokekî neteweyî yê dîrokî û bi navûdeng û gelek girîng e. Ew şaxsiyet û serokekî gelek balkêş û rewşenbîr û mut-effekîr e. Ew di heman dem de serokekî aristokrat yê oldar û serokê Nakşibendîyan bû.

Serokatîya Şêx Abdûselam Barzanî, ji serokatîya edetî cûdatir bûye. Xwediyê qarektereke milî, civakî, olî û reformxwaz bûye. Loma jî Şêx Abdûselam li herêma xwe gelek reformên dîrokî û girîng pêk îtine. Reformên di dema wî de pêk hatine, her Kurdek jî baş dizane û jê re rêz digrin, ev in:

1-Xwediyê mulkbûnê ji holê radike.

2- Axê li gûndîyan belav dike.

3-Qelindê bûkê ji holê radike. Bi zorê zewacê qedexe dike.

4- Pêwendiyên civakî û herêmî û însanî, gor pîvanên wekhevî û edaletê rêdixe.

5-Biryar dide ku li her gundekî mescîdek ava bibe. Ew mescîdan bes wezîfeya ol û îbadetê nebînin.. Di hamen dem de bibin navendên civakî, navendên danûstandinê, navendên çareserkirina pirs-girêkan,

6-Li her gundekî ji bona ku pirs-girêk ji her aliyê ve çareser bibin, bi îradeya gûndîyan meclîsek/konseyek ava dike.

7-Ji her eşîretêkê ji bona hêzên çekdar ava bibe, biryar dide û gor wê biryarê hewil dide.

Şêx Abdûselam bi van reformên xwe, bi hemû eşîretên Kurdistanê re dibe xwediyê peywendiyek xurt. Hemû eşîret jî bawerîya xwe ji Şêx Abdûselam Barzanî re nîşan didin.

Ew di heman dem de xwediyê projeyeke civakî û milî ye jî. Ew dixwaze ku pêşî li herêma xwe û pişt re jî li tevayî Kurdistanê vê sistemê ava bike. Ev sistema jî, ji sistema Împaratoriya Osmanî cûda û serbixwe ye. Ne sistemek despotîk û otorîter e. Ew projeya wî, domandina projeya Şêx Abdûselam Barzanî re nîşan didin.

Bi van projeyên wî, li Kurdistanê fikrên reformxwazî û civakî û milî belav bûn, rê û rêbazek nû ava dibû.

Şêx Abdûselam Barzanî, di sala 1907-an de bi hemû şêx û

serok eşîrên Kurdistanê re civînekê li dar dixê. Di wê civînekê de biryarên gelek girîng tên girtin. Ew biryaran pêşkêşî desthilatdarîya Împaratoriya Osmanî dibin.

Ew biryarên dîrokî û girîng ev in:

1- Li Kurdistanê, divê zimanê kurdî bibe zimanê fermî.

2-Li Kurdistanê, perwerdayî divê bi zimanê kurdî bibe.

3-Qeymeqam, midurên navçeyan, xebatkarên din, divê ji Kurdan bîr diyar kirin. An jî kêmtirîn divê ew memûrên ku kurdî dizanin ji bona Kurdistanê bîr diyar kirin.

4- Divê di dadgehên de biryar gorî hiqûqa îslamê bîr diyar kirin.

5-Divê bac bê girtin. Lê ev baca divê li Kurdistanê ji bona çêkirina rêyan, avakirina dibistanan bê bi kar anîn.

Şêx Abdûselam Barzanî, ji bona ku ew projeyên xwe yê milî pêk bîne, bi Hemû Cemiyetên Kurdistanê re pêwendî datîne. Di heman dem de, bi Şêx Mehmûd Hafîd, Şêx Abdûlkadîr Nehrî, Axayê Şîkakan Simko û pêşengên civaka kurd yê din re jî danûstandin dike.

Dema ku ew daxwazên serok eşîr û şêxên Kurdistanê, digihîjin destê desthilatdariya Osmanî, ew daxwazan li dijî dewleta Osmanî wek îsyan tên qebûl kirin. Împaratoriya Osmanî, leşkerên xwe dişîne ser Kurdistanê. Hezar mixabin ji derveyî Eşîreta Barzan, eşîretên din li berxwe nadin. Mixabin beşek ji wan eşîran jî dibin hevalên dewletê. Wê demê Şêx Abdûselam biryara şer dide. Eşîreta Barzan, bi mehan şer dike. Lê Şêx Abdûselam Barzanî mecbûr dibe ku herêmê terk bike.

Şêx Abdûselam diçe herêma Suryaniyan. Suryanî, li Şêx Abdûselam xwedî derdikevin û cî didin wî.

Lê hêzên dewletê dikevin Kurdistanê û herêma Barzan, gûndan dişewitînin, malên gel talan dikin. Mêran dikûjin. Jin û zarokan dîl digrin. Wê demê Mele Mistefa Barzanî (Birayê Şêx Abdûselam yê biçûk) 3 salî ye. Ew, bi dêya xwe ve dîl tên girtin û di zîndana Misulê de tên girtin.

Beşek çekdar jî vedikişîn çiyayên bilind. Li benda biryara Şêx Abdûselam Barzanî dimînin.

Şêx Abdûselam, di sala 1908-an de vedigere Herêma Barzan. Hêzên xwe yê çekdar dîsa dicivîne ser hev, li hemberî hêzên dewleta Osmanî dest bi şer dike. Di vî şerî de, hêzên Dewleta Osmanî zerarên mezin dibînin û şikest dixwin.

Şêx Abdûselam Barzanî, li dijî Meşrûtiyeta Yekemîn (1908) jî derdikeve. Ew li dijî Îttîhad

Terakkiyan jî xwediyê helwesteke reformxwaz e. Wan nijadperest qebûl dike.

Piştî vê serkeftina Şêx Abdûselam Barzanî, Hikûmeta Osmanî, ji Şêx Abdûselam hevdtîne daxwaz dike. Ew jî qebûl dike. Piştî muzekereyan, dewleta Osmanî daxwazên wî qebûl dike. Herdu teref girtiyan azad dikin. Dewleta Osmanî, zerara daye herêmê tanzîm dike.

Lê dewleta Osmanî, bi soza xwe re girêdayî namîne, dest bi tade û zilmeke nedîtî dike. Di sala 1913-an de biryar dide ku Şêx Abdûselam Barzanî bê girtin. Loma jî hêzek çekdar dişîne ser wî.

Şêx Abdûselam jî wê demê mecbûr dibe ku biçê Rojhelata

Kurdistanê. Dibe mêvanê Seyîd Taha. Nêzikî Ürmîyeyê li Rajanê bi cîh dibe. Di salên 1983-an de jî Serokê Kurdistanê Mesûd Barzanî li vî bajarî xwediyê bîngehekê bû.

Dewleta Osmaniyan, ji bona ku Şêx Abdûselam Barzanî dîl bê girtin û an jî bê kuştin, xelatek mezin pêşkêş dike.

Şêx Abdûselam Barzanî, di vê qonaxê de, bi Axayê Şîkakan Simko re hevdtîne dike. Bi hev re derbasî Gurcistanê, bajarê Tiflîsê dibin. Bi berpîrsiyarên Çar re danûstandin dikin. Lewra Çar soz dabûye ku di têkoşîna milî ya Kurdan de bibe alîkar.

Piştî hevdtîna bi berpîrsiyarê Rusyayê re, Şêx Abdûselam vedigere Îranê. Li Îranê, ew û Axayê Şîkakan Simko ji hevûdu vediqetin. Ew, encama dawetê diçe gundekî kurdan dibe mêvan. Xwediyê gûnd Sofî Abdûllah, dema ku Şêx Abdûselam û 3 hevalên wî di xew de bûne, wan digre teslîmî Dewleta Osmanî dike. Wek tê zanîn ji bona wî Dewleta Osmanî xelatek mezin danî bû. Encama vê îxanetê Sofî Abdûllah, ew xelata mezin werdigre.

Şêx Abdûselam Barzanî piştî dîl dikeve, wî dibin Misulê. Li Misulê, ji aliyê Sileyman Nazîfê Diyarbekirî -ku ew hevalbendê Îttîhadê Terakkiyê bû- ve hat darizandin. Ew darizandina, darizandinek hiqûqî nebû, darizandinek gelek keyfî bû. Piştî darizandina nehiqûqî û keyfî, biryara îdamkirina Şêxê mezin û Serokê Kurdistanê hat dayin. Gorî nerînekê Şêx

Abdûselam Barzanî, di 14.12.1914-an de, gorî nerînekê jî di destpêka sala 1915-an de tê îdam kirin.

Şêx Abdûselam Barzanî, li ber çavên malbata wî û birayên wî tê îdam kirin. Wê demê Mele Mistefa Barzanî biryar dide ku tu wext teslîmî dijminên miletê kurd nebe.

Bi îdama Şêx Abdûselam, miletê kurd serokekî xwe yê mezin wenda dike.

Şêhîdketina Şêx Abdûselam Barzanî, dibe sedem ku di Şerê Cihanî Yekemîn de neteweya kurd, wek neteweyên din derfet bi kar bînin û dewleta Kurdistanê ava bikin.

Îttîhad Terakkiyên Osmanî, ji bona pêşîya pêvajoya dewle-

Barzanî ya neteweyî şopandin û meşandin. Ji bona ku neteweya kurd, mafê xwe yê neteweyî qezenç bike û li Kurdistanê statuyek serbixwe ava bibe û Kurd li welatê xwe desthilatdar bin, xebat û têkoşîneke bê hempa birêvebirin.

Dema ku Kurdistan bi Peymana Lozanê hat beş kirin. Wê demê Mele Mistefa Barzanî, li Beşû Başûrê Kurdistanê, ji Tevergera Neteweyî ya Kurdistanê re wê demê serokatî kir. Ji her tevger û serhildana neteweyî ya Başûrê Kurdistanê re piştgirî kir. Ji tevgerên neteweyî yê li Bakûrê Kurdistanê û Rojhelata Kurdistanê re bû piştgir. Dema di sala 1919an de, serhildana neteweyî dest pê kir, di sala 1925an de serhildanan dom kir, Mele Mistefa Barzanî û malbata Barzaniyan, ji van tevgerên neteweyî re bûn alîkar.

Dewleta Mehabad ya Kurdistanê, piştî Şerê Cihanî yê Duyemîn, li ser mîrata Şêx Abdûselam Barzanî ya statuparêz û reformxwaz şîn bû. Dewleta Kurdistanê, bû dewleteke reformxwaz û makezagoneke gelek demokrat pejirand. Mele Mistefa Barzanî bi pêşmergeyên xwe ve bûn alîkarê damezrandina Dewleta Mehabadê ya Kurdistanê û ket bin xizmeta Dewleta Kurdistanê. Ji Serokatîya Qazî Mihemed re rêz girt. Bi xwe jî bû serleşkerê mezin yê Dewleta Mehabad ya Kurdistanê.

Dema ku Dewleta Îranê, ji bona ku Dewleta Kurdistanê ji holê rake, êrîş kir, bi daxwaza Qazî Mihemed, Mele Mistefa Barzanî, bi hevalên xwe ve derbasî Yekîtiya Sovyetan bûn.

Piştî ku Mele Mistefa Barzanî û hevalên xwe, di sala 1958an de vegeyîyan Iraqê û Kurdistanê, Şoreşa Neteweyî ya îlonê jî girêdayî şûra neteweyî û civakî ya Şêx Abdûselam Barzanî dest pêkir û di sala 1970yî de bi avakirina Otonomiya Kurdistanê encam da. Di sala 1974an de, li hemberî Dewleta Iraqê ya faşîst û kolonyalîst, şêrê ji bona Kerkukê jî bi şûra Şêx Abdûselam Barzanî dest kir û domand.

Şoreşa Neteweyî ya Gulanê jî di sala 1976an de, di bin serokatîya Serokê Kurdistanê Mesûd Barzanî de, bi şûra neteweyî û bi projeya Şêx Abdûselam Barzanî dest pê kir. Di gelek zehmetîyan re derbas bû. Di encamê de, ji bona avakirina Dewleta Federal ya Iraqê û Dewleta Federe ya Kurdistanê derfet çêkir.

Dewleta Federe ya Kurdistanê jî encama şûr û projeya Şêx Abdûselam Barzanî ye.

Divê hemû kurd li hemû beşan xwediyê vê şûrê bin û bi vê şûrê tev bigerin.

Diyarbekir, 16. 12. 2021

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Aa

av

Ev çiyê? Ev **a**ve.
Bu nêdir? Bu sudur.
Что это? Это вода.
What is it? It is water.

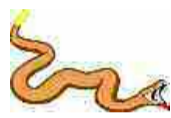
diran

Ev çiyê? Ev dir**a**ne.
Bu nêdir? Bu dişdir.
Что это? Это зуб.
What is it? It is a tooth.

agir

Ev çiyê? Ev **a**gire.
Bu nêdir? Bu oddur.
Что это? Это огонь..
What is it? It is fire.

mar

Ev çiyê? Ev **m**are.
Bu nêdir? Bu ilandır.
Что это? Это змея..
What is it? It is a snake.

Bb

bizin

Ev çiyê? Ev **b**izine.
Bu nêdir? Bu keçidir.
Что это? Это коза.
What is it? It is goat.

balon

Ev çiyê? Ev **b**alone.
Bu nêdir? Bu şardır.
Что это? Это шар.
What is it? It is a balon.

bacan

Ev çiyê? Ev **b**acane.
Bu nêdir? Bu pomidorur.
Что это? Это помидор.
What is it? It is a tomato.

otomobil

Ev çiyê? Ev otomob**i**le.
Bu nêdir? Bu maşındır.
Что это? Это машина.
What is it? It is a car.

Cc

taç

Ev çiyê? Ev ta**ç**e.
Bu nêdir? Bu tacdır.
Что это? Это корона.
What is it? It is a crown.

canî

Ev çiyê? Ev **C**anîe.
Bu nêdir? Bu daydır.
Что это? Это жеребенок.
What is it? It is a horse.

cûcîk

Ev çiyê# Ev **C**ûcîke.
Bu nêdir? Bu cücädır.
Что это? Это цыплёнок.
What is it? It is a chicken.

finçan

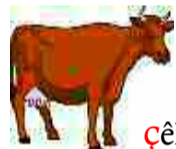
Ev çiyê# Ev fin**C**ane.
Bu nêdir? Bu finçandır.
Что это? Это чашка.
What is it? It is a cup

Çç

çav

Ev çiyê? Ev **ç**ave.
Bu nêdir? Bu gözdür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

çêlek

Ev çiyê? Ev **ç**êleke.
Bu nêdir? Bu inêkdir.
Что это? Это корова.
What is it? It is cow.

defter

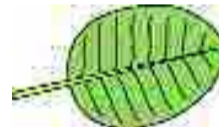
Ev çiyê? Ev **d**eftere.
Bu nêdir? Bu dəftərdır.
Что это? Это тетрадь.
What is it? It is a copybook.

dar

Ev çiyê? Ev **d**are.
Bu nêdir? Bu ağacdır.
Что это? Это дерево.
What is it? It is a tree.

Ee

belg

Ev çiyê? Ev **b**elge.
Bu nêdir? Bu yarpaqdır.
Что это? Это лист.
What is it? It is a leaf.

elok

Ev çiyê? Ev **e**loke.
Bu nêdir? Bu hinduşqadır.
Что это? Это индюк.
What is it? It is a turkey.

çaynîk

Ev çiyê? Ev **ç**aynîke.
Bu nêdir? Bu çaynikdır.
Что это? Это чайник.
What is it? It is a teapot.

çakûç

Ev çiyê? Ev **ç**akûçe.
Bu nêdir? Bu çakicdır.
Что это? Это молоток.
What is it? It is hammer.

dest

Ev çiyê? Ev **d**este.
Bu nêdir? Bu əldır.
Что это? Это ладонь.
What is it? It is a hand.

dil

Ev çiyê? Ev **d**ile.
Bu nêdir? Bu ürəkdir.
Что это? Это сердце.
What is it? It is a heart.

ker

Ev çiyê? Ev **k**ere.
Bu nêdir? Bu ulaqdır.
Что это? Это осёл.
What is it? It is a donkey.

zebeş

Ev çiyê? Ev **z**ebeşe.
Bu nêdir? Bu qarqızdır.
Что это? Это арбуз..
What is it? It is a water melon.

Êê

êleg

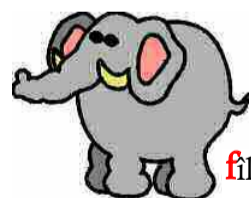
Ev çiyê? Ev **ê**lege.
Bu nêdir? Bu jiletıdır.
Что это? Это жилет.
What is it? It is a jumper.

hêk

Ev çiyê? Ev **h**êke.
Bu nêdir? Bu yumurtadır.
Что это? Это яйцо.
What is it? It is an egg.

Ff

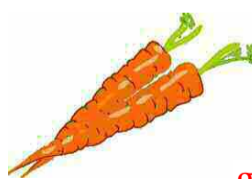
fil

Ev çiyê? Ev **f**ile.
Bu nêdir? Bu fildir.
Что это? Это слон.
What is it? It is an elefant.

firok

Ev çiyê? Ev **f**iroke.
Bu nêdir? Bu tøyarədır.
Что это? Это самолёт.
What is it? It is a plane.

gizêr

Ev çiyê? Ev **g**izêre.
Bu nêdir? Bu kökdür.
Что это? Это морковь
What is it? It is a carot.

gêzî

Ev çiyê? Ev **g**êziye.
Bu nêdir? Bu süpürgədir.
Что это? Это веник.
What is it? It is a broom.

pê

Ev çiyê? Ev **p**êye.
Bu nêdir? Bu ayaqdır.
Что это? Это пятка.
What is it? It is a heel.

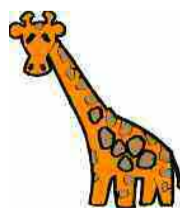
kêr

Ev çiyê? Ev **k**êre.
Bu nêdir? Bu bıçaqdır.
Что это? Это нож.
What is it? It is a knife.

fînd

Ev çiyê? Ev **f**inde.
Bu nêdir? Bu şamdır.
Что это? Это свеча.
What is it? It is a candle.

zerafe

Ev çiyê? Ev zera**f**e.
Bu nêdir? Bu zürafədir.
Что это? Это жираф.
What is it? It is a giraffe.

gore

Ev çiyê? Ev **g**oreye.
Bu nêdir? Bu corabdır.
Что это? Это носки.
What is it? It is a stocking.

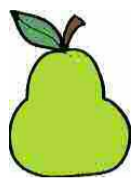

guh

Ev çiyê? Ev **g**uhe.
Bu nêdir? Bu qulaqdır.
Что это? Это уха..
What is it? It is an ear.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Hh

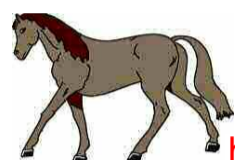
hirmê

hirç

Ev çîye? Ev hirmêye.
Bu nêdir? Bu armuddur.
Что это? Это груша.
What is it? It is a pear.

Ev çîye? Ev hirçe.
Bu nêdir? Bu ayıdır.
Что это? Это медведь.
What is it? It is a bear.

hesp

hêştir

Ev çîye? Ev hespe.
Bu nêdir? Bu atdır.
Что это? Это лошадь.
What is it? It is a horse.

Ev çîye? Ev hêştire.
Bu nêdir? Bu dævêdir.
Что это? Это верблюд.
What is it? It is a camel.

li

dil

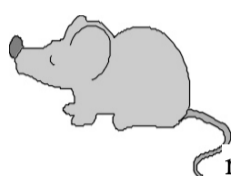
lepik

Ev çîye? Ev dile.
Bu nêdir? Bu ürêkdir.
Что это? Это сердце.
What is it? It is a heart.

Ev çîye? Ev lepîke.
Bu nêdir? Bu êlcêkdir.
Что это? Это перчатки.
What is it? It is gloves.

ling

miş

Ev çîye? Ev linge.
Bu nêdir? Bu qêdır.
Что это? Это нога.
What is it? It is a leg.

Ev çîye? Ev mişke.
Bu nêdir? Bu siçandır.
Что это? Это мышь.
What is it? It is a mouse.

îî

dîk

îsot

Ev çîye? Ev dîke.
Bu nêdir? Bu xoruzdur.
Что это? Это петух.
What is it? It is a cock.

Ev çîye? Ev îsote.
Bu nêdir? Bu bibardır.
Что это? Это перец.
What is it? It is a pepper.

gustîl

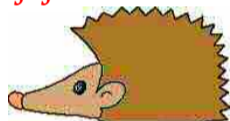
keştî

Ev çîye? Ev gustîle.
Bu nêdir? Bu üzükdür.
Что это? Это кольцо.
What is it? It is a ring.

Ev çîye? Ev keştîye.
Bu nêdir? Bu gæmidir.
Что это? Это пароход.
What is it? It is a ship.

Jj

jûjî

roj

Ev çîye? Ev jûjiye.
Bu nêdir? Bu kirpidir.
Что это? Это ёжик.
What is it? It is a hedgehog.

Ev çîye? Ev roje.
Bu nêdir? Bu günêşdir.
Что это? Это солнце.
What is it? It is the sun.

rojname

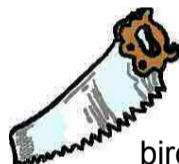

kevjal

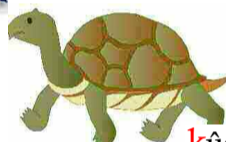
Ev çîye? Ev rojnameye.
Bu nêdir? Bu qezetdir.
Что это? Это газета.
What is it? It is a newspaper.

Ev çîye? Ev kevjale.
Bu nêdir? Bu xerçengdir.
Что это? Это краб.
What is it? It is a crayfish.

Kk

birek

kûsî

Ev çîye? Ev bireke.
Bu nêdir? Bu mişardır.
Что это? Это пила.
What is it? It is a saw.

Ev çîye? Ev kûsiye.
Bu nêdir? Bu bağadır.
Что это? Это черепаха.
What is it? It is a tortoise.

kund

kevçî

Ev çîye? Ev kunde.
Bu nêdir? Bu bayquşdur.
Что это? Это сова.
What is it? It is an owl.

Ev çîye? Ev kevçîye.
Bu nêdir? Bu qaşıqdır.
Что это? Это ложка.
What is it? It is a spoon.

Li

lêv

lîmor

Ev çîye? Ev lêve.
Bu nêdir? Bu dodaqdır.
Что это? Это губы.
What is it? It is a lip.

Ev çîye? Ev lîmone.
Bu nêdir? Bu limondur.
Что это? Это лимон.
What is it? It is a lemon.

xezal

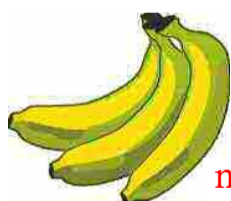

kûlî.

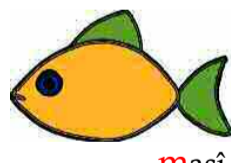
Ev çîye? Ev xezale.
Bu nêdir? Bu seyrandır.
Что это? Это джейран.
What is it? It is a deer.

Ev çîye? Ev kûliye.
Bu nêdir? Bu çeyirtkêdir.
Что это? Это саранча.
What is it? It is a grasshopper.

Mm

mûz

masî

Ev çîye? Ev mûze.
Bu nêdir? Bu banandır.
Что это? Это банан.
What is it? It is a banana.

Ev çîye? Ev masîye.
Bu nêdir? Bu balıqdır.
Что это? Это рыба.
What is it? It is fish.

gamêş

meymûn

Ev çîye? Ev gamêşe.
Bu nêdir? Bu camışdır.
Что это? Это буйвол.
What is it? It is a buffalo.

Ev çîye? Ev meymûne.
Bu nêdir? Bu meymundur.
Что это? Это обезьяна.
What is it? It is a monkey.

Nn

nan

trên

Ev çîye? Ev nane.
Bu nêdir? Bu çörêkdir.
Что это? Это хлеб.
What is it? It is bread.

Ev çîye? Ev trêne.
Bu nêdir? Bu qatardır.
Что это? Это поезд.
What is it? It is a train.

hûrbivîn

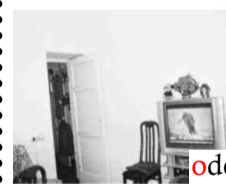

reng

Ev çîye? Ev hûrbivîne.
Bu nêdir? Bu zerrêbindir.
Что это? Это лупа.
What is it? It is a magnifying-glass.

Ev çîye? Ev rene.
Bu nêdir? Bu boyadır.
Что это? Это краска.
What is it? It is a colour.

Oo

ode

otobûs

Ev çîye? Ev Odeye.
Bu nêdir? Bu otaqdır.
Что это? Это комната.
What is it? It is a room.

Ev çîye? Ev Otobûse.
Bu nêdir? Bu avtobusdur.
Что это? Это автобус.
What is it? It is a bus.

sol

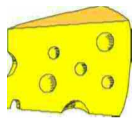
top

Ev çîye? Ev soLe.
Bu nêdir? Bu ayaqqabıdır.
Что это? Это обувь.
What is it? It is a shoe.

Ev çîye? Ev toPe.
Bu nêdir? Bu topdur.
Что это? Это мяч.
What is it? It is a ball.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Pp

penîr

Ev çiyey? Ev penîre.
Bu nədir? Bu pendirdir.
Что это? Это сыр.
What is it? It is a cheese.

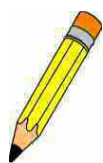
pîvaz

Ev çiyey? Ev pîvaze.
Bu nədir? Bu soğandır.
Что это? Это лук.
What is it? It is an onion.

perçemek

Ev çiyey? Ev perçemeke.
Bu nədir? Bu yarasadır.
Что это? Это летучая мышь.
What is it? It is a bat.

pênûs

Ev çiyey? Ev pênûse.
Bu nədir? Bu qələmdir.
Что это? Это карандаш.
What is it? It is a pencil.

Qq

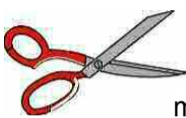

beq

Ev çiyey? Ev beqe.
Bu nədir? Bu qurbağadır.
Что это? Это лягушка.
What is it? It is a frog.

Ev çiyey? Ev qaze.
Bu nədir? Bu qazdır.
Что это? Это гусь.
What is it? It is a goose.

meqes

Ev çiyey? Ev meqese.
Bu nədir? Bu qayçıdır.
Что это? Это ножницы.
What is it? It is a scissors.

portqal

Ev çiyey? Ev portqale.
Bu nədir? Bu portağaldır.
Что это? Это апельсин.
What is it? It is an orange.

Rr

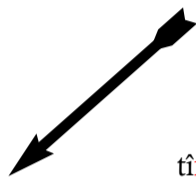
şêr

Ev çiyey? Ev şêre.
Bu nədir? Bu şirdir.
Что это? Это лев.
What is it? It is a lion.

kêwrîşk

Ev çiyey? Ev kêwrîşke.
Bu nədir? Bu dovşandır.
Что это? Это заяц.
What is it? It is a rabbit.

tîr

Ev çiyey? Ev tîre.
Bu nədir? Bu oxdur.
Что это? Это стрела.
What is it? It is an arrow.

rovî

Ev çiyey? Ev roviye.
Bu nədir? Bu tülküdür.
Что это? Это лиса.
What is it? It is a fox.

Ss

sêv

Ev çiyey? Ev sêve.
Bu nədir? Bu almadır.
Что это? Это яблоко.
What is it? It is an apple.

stêrk

Ev çiyey? Ev stêrke.
Bu nədir? Bu ulduzdur.
Что это? Это звезды.
What is it? It is a star.

şûr

Ev çiyey? Ev şûre.
Bu nədir? Bu qılıncdır.
Что это? Это меч.
What is it? It is a sword.

şeh

Ev çiyey? Ev şeye.
Bu nədir? Bu daraqdır.
Что это? Это гребешок.
What is it? It is a comb.

tiîr

Ev çiyey? Ev tiriye.
Bu nədir? Bu üzumdür.
Что это? Это виноград.
What is it? It is a grape.

tûtî

Ev çiyey? Ev tûtîye.
Bu nədir? Bu tutuquşudur.
Что это? Это попугай.
What is it? It is a parrot.

se

Ev çiyey? Ev seye.
Bu nədir? Bu itdir.
Что это? Это собака.
What is it? It is a dog.

sêvik

Ev çiyey? Ev sêvike.
Bu nədir? Bu kartofdur.
Что это? Это картофель.
What is it? It is a potato.

şîr

Ev çiyey? Ev şîre.
Bu nədir? Bu süddür.
Что это? Это молоко.
What is it? It is a milk.

şûşe

Ev çiyey? Ev şûşeye.
Bu nədir? Bu şüşədir.
Что это? Это стекло.
What is it? It is a glasses.

pirtûk

Ev çiyey? Ev pirtûke.
Bu nədir? Bu kitabdır.
Что это? Это книга.
What is it? It is a book.

tîmsal

Ev çiyey? Ev tîmsahe.
Bu nədir? Bu tîmsahdır.
Что это? Это крокодил.
What is it? It is a crocodile.

Uu

utî

Ev çiyey? Ev utiye.
Bu nədir? Bu ütüdür.
Что это? Это утюг.
What is it? It is an iron.

guh

Ev çiyey? Ev guhe.
Bu nədir? Bu qulaqdır.
Что это? Это ухо.
What is it? It is an ear.

Ûû

bilûr

Ev çiyey? Ev bilûre.
Bu nədir? Bu tütəkdir.
Что это? Это свирель.
What is it? It is a pipe.

brûsk

Ev çiyey? Ev brûske.
Bu nədir? Bu ildırımır.
Что это? Это молния.
What is it? It is a lightning.

Vv

çav

Ev çiyey? Ev çave.
Bu nədir? Bu gözdür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

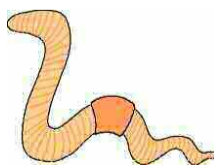
kevo

Ev çiyey? Ev kevoke.
Bu nədir? Bu göyərçindir.
Что это? Это голубь.
What is it? It is a pigeon.

gul

Ev çiyey? Ev gule.
Bu nədir? Bu güldür.
Что это? Это цветы.
What is it? It is a flower.

kurm

Ev çiyey? Ev kurme.
Bu nədir? Bu qurddur.
Что это? Это червяк.
What is it? It is a worm.

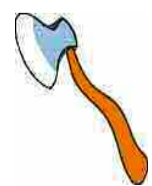
çûk

Ev çiyey? Ev çûke.
Bu nədir? Bu quşdur.
Что это? Это птица.
What is it? It is a sparrow.

dupişk

Ev çiyey? Ev dupişke.
Bu nədir? Bu əqrəbdır.
Что это? Это скорпион.
What is it? It is a scorpion.

biVir

Ev çiyey? Ev biVire.
Bu nədir? Bu baltadır.
Что это? Это топор.
What is it? It is an axe.

berçavik

Ev çiyey? Ev berçavike.
Bu nədir? Bu eynəkdir.
Что это? Это очки.
What is it? It is glasses.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Ww

werdek

Ev çîye? Ev werdeke.
Bu nêdir? Bu ökdêkdir.
Что это? Это утка
What is it? It is a duck.

wêne

Ev çîye? Ev wêneye.
Bu nêdir? Bu şəkildir.
Что это? Это картина
What is it? It is a map.

ew r

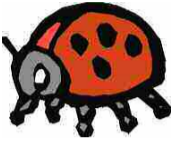
Ev çîye? Ev ewre.
Bu nêdir? Bu buluddir.
Что это? Это туча.
What is it? It is a cloud.

kew

Ev çîye? Ev kewe.
Bu nêdir? Bu kəklikdir.
Что это? Это цесарка
What is it? It is a partridge.

Xx

xaxalok

Ev çîye? Ev xaxaloke.
Bu nêdir? Bu arabüzendir.
Что это?
Это божья коровка.
What is it? It is a lady-bird.

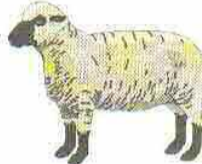
xanî

Ev çîye? Ev xaniye.
Bu nêdir? Bu evdir.
Что это? Это дом.
What is it? It is a home.

xaç

Ev çîye? Ev xaç e.
Bu nêdir? Bu xaçdır.
Что это? Это крест.
What is it? It is a cross.

berx

Ev çîye? Ev berxe.
Bu nêdir? Bu quzudur.
Что это? Это баран.
What is it? It is a sheep.

Yy

xîyar

Ev çîye? Ev xiyare.
Bu nêdir? Bu xiyardır.
Что это? Это огурец.
What is it?
It is a cucumber.

heyve

Ev çîye? Ev heyve.
Bu nêdir? Bu aydır.
Что это? Это луна.
What is it? It is a moon.

yek

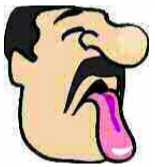
Ev çîye? Ev yeke.
Bu nêdir? Bu birdir.
Что это? Это единица.
What is it? It is a one.

çiya

Ev çîye? Ev çiyaye.
Bu nêdir? Bu dağdır.
Что это? Это горы.
What is it? It is a mountain.

Zz

ziman

Ev çîye? Ev zimane.
Bu nêdir? Bu dildir.
Что это? Это язык.
What is it? It is a tongue.

zengil

Ev çîye? Ev zengile.
Bu nêdir? Bu zəngdir.
Что это? Это звонок.
What is it? It is a bell.

zerik

Ev çîye? Ev zerike.
Bu nêdir? Bu vedrêdir.
Что это? Это ведро.
What is it? It is a bucket.

derzi

Ev çîye? Ev derziye.
Bu nêdir? Bu iynêdir.
Что это? Это игла.
What is it? It is a needle.

ALFABÊ

N b/s	KURDÎ		Azerî	DİKARÎ BIXWÎNÎ
	ya bi tîpên latinî	ya bi tîpên kirilî	Latinî	
1	Aa	Aa	Aa	Artêş, armanc, av, agir, azadî, adar, azerî, aram, artêş,
2	Bb	Бб	Bb	Bazîd, beran, berf, Baran, ba, bahoz, berbang, bedew, berx
3	Cc	Цц	Cc	Cûdî, cêr, ceş, Decle, Cefer, Cemîl, cêv, Cello,
4	Çç	Чч	Çç	Çekdar, çem, çar, çepik, çav, çeleng, çil,
5	Dd	Дд	Dd	Dayîk, dewr, dar, dest, Dara, dû, deh, defter, don, dîwar, dinê
6	Êê	Ее	Ee	Êlnûr, êvar, êzîng, êş, êlek, Êldar,
7	Ee	Яя	Əə	Enî, ewr, erê, Ewreman, Elî, elek, Elegez, Erzurum,
8	Ff	Фф	Ff	Ferat, frtone, Fariz, fil, fûtbol, Ferman, Firat, Fatma
9	Gg	Гг	Gg	Gerîlla, Gebar, genim, gellî, germ, golig, gore, goh
10	Hh	Нн	Hh	Hewlêr, havîn, hirç hêsir, hewar, havîn, hurmê, hesp
11	Îî	Ии	Ii	Îsal, îni, bîr, pîr, sîr, Îdrîs, Îsa, îcar, valî, Îbrahîm, Îran
12	Ii	Ьь	Iı	Kirin, birin, firîn, kirîn, Miraz, mirin, minminik,
13	Jj	Жж	Jj	Jîyan, jûjî, Nûjîn, jor, jêr, jehr, jale, jajik, Janna,
14	Kk	Кк	Kk	Kurdistan, karker, kevan, Kemal, Kerkuk, Kerem, kelem
15	Ll	Лл	Ll	Lûr, legleg, gul, bilbil, dil, Laliş, Lêyla, lazim, lempe, fimon
16	Mm	Мм	Mm	Mîdîa, merd, mêr, mêvan, masî, meş, Misir,
17	Nn	Нн	Nn	Nan, nêrî, nig, Nîva, nevî, ner, nav, nas, hinar, Hesên,
18	Oo	Оо	Oo	Osê, Oskan, dor, sor, Oric, ode, orxan, Oslo, Duhok
19	Pp	Пп	Pp	Par, piling, pîr, pola, pis, Paşa, Perîşan, pitî, petek, perçe
20	Qq	Qq	-	Quling, qawe, qîr, qelem, qaîş, qat, qeysî, Qasim, qesir, qend
21	Rr	Рр	Rr	Ro, Rostem, zer, ber, gerîlla, reş, ru, rast, ram, aram, zirav
22	Ss	Сс	Ss	Serok, Sîpan, Sencar, sêv, sor, sût, serî, saz, serbaz, Sefer, sê
23	Şş	Шш	Şş	Şoreş, şev, şe, şene, şêr, şûr, şapik, şalik, şirîn, sekir, şewağ
24	Tt	Тт	Tt	Tîr, tîrêj, tam, tas, tî, tendûr, Temam, temaşe, tîfing, top,
25	Ûû	Уу	Uu	Kûr û dûr, pênuş, hûr, şûr, nûr, bûyîn, çûyîn, bûyar
26	Uu	Юю	Üü	Gul, sur, dudu, guh, buhur, kurd, Kurdistan, guhdar, nuh
27	Vv	Вв	Vv	Vala, vrvêşî, vira, vîalî, av, valî, vajî, Vagîf, Van, vala, eva
28	Ww	Ww	-	War, welat, Wecîh, weşandin, Xwedê, Wezîr, Wekîl, walî
29	Xx	Xx	Xx	Xiyal, xewn, xanî, xurtî, Xelîl, xalo, xatî, Xalid, xaç, xêr, xas
30	Yy	Йй	Yy	Yasin, Yusif, Yagub, Yasemen, yeqîn, Yehya, yarmarka
31	Zz	Зз	Zz	Zozan, zer, zêr, zor, zengil, zend, zîv, zelal, Zîver, zêytûn

Пентагон призвал Иран принимать меры по деэскалации ситуации на Ближнем Востоке

Иран должен предпринимать шаги по предотвращению возможного обострения конфликта в Ближневосточном регионе. Об этом заявил министр обороны США Ллойд Остин на совместной с израильским коллегой Йоавом Галантом пресс-конференции в Тель-Авиве. "Разумеется, Соединенные Штаты не стремятся к войне. И мы настоятельно призываем Иран предпринять шаги по предотвращению эскалации", - сказал Остин. По его утверждению, Иран в настоящее время "усиливает напряженность в регионе", продолжая поддерживать радикальные группировки.

"Злонамеренные атаки иранских прокси угрожают безопасности жителей региона и могут быть чреватые расширением масштабов конфликта", - отметил глава Пентагона. "Мы работаем над тем, чтобы конфликт не распространился за пределы сектора Газа", - подчеркнул Остин.

ЛИДЕР КУРДОВ КЫРГЫЗСТАНА КОТОРЫЙ СОВЕТОВАЛ САМОМУ ПРЕЗИДЕНТУ

Эту статью сегодня посвятим нашему герою Касымову Сулхадину Амаровичу, лидеру курдов Кыргызстана, где проживают около 40 тысяч курдов, одного из ярких лидеров курдской диаспоры в Средней Азии и странах СНГ, известный также и в Курдистане.

Сулхадин Касымов имеет феномен побеждать в деле служения своего народа он смог из курдской простой хорошей семьи которая была вынуждена выслана из Кавказского Курдистана в степи Средней Азии, смог стать советником президента Кыргызстана Аскара Акаева (ответственным) по национальным вопросам Ассамблеи народов Кыргызстана и чуть ли не стал депутатом парламента Кыргызстана.

Касымов Сулхадин кандидат биологических наук, президент Общества дружбы курдского и кыргызского народов, академик Академии безопасности, обороны и правопорядка Российской Федерации по Азиатско-тихоокеанскому региону, кавалер ордена Петра Великого Первой степени.

Сулхадин Касымов неушительный золотой мост между Кыргызстаном и Курдистаном вот уже около 14 лет.

Сулхадин Касымов также оказывал помощь и поддержку курду по матери премьеру Кыргызстана Омурбеку Токтогуловичу Бабанову, кыргызскому политическому и государственному деятелю. Лидеру парламентской фракции и политической партии «Республика-Ата Журт».

Премьер Кыргызстана курд с материнского стороны участвуя в президентской гонке чуть ли не стал президентом Кыргызстана, его дядя курд брат матери Ахмед Шакирович близкий друг Сулхадина Касымова.

Именно Сулхадин Касымов на встрече с премьером сказал что не нужно сторонятся своей национальности по материнской линии и смело говорить что я Курд после чего, кандидат в президенты Кыргызстана говорил «Мой отец — кыргыз, мать — курдянка. Деда со стороны матери репрессировали в свое время, и в пятилетнем возрасте мама курдянка попала в Кыргызстан».

Наш герой первый признанный и избранный лидер курдов Кыргызстана который основал в начале 92-го годов «Объединение курдов Кыргызстана "Мидия"» и возглавляя её более 10-ти лет и после сам добровольно ушел в отставку в целях продвижения демократии и преемственности власти среди диаспоры что должно стать примером и для его преемника который также должен оставить добровольно власть и передать его новому человеку.

Касымов С.А., родился 1941 года и как десятки тысячи других курдов на просторах Центрально-Азиатского региона в бывшем совхозе Туркестан Джамбульской области, которые были депортированы туда из курдского автономного округа Азербайджана.

После окончания школы в 1963 году поступил в Кыргызский сельскохозяйственный институт, окончив его с отличием в 1968-ом

году, работал по специальности в Чулакtausком овощемясном совхозе с.Тамды Таласского района Джамбульской области, через год

перешел на работу в Кыргызский исследовательский институт животноводства и ветеринарии где без малого трудился более четверть века став страшным научным сотрудником а потом уже кандидатом биологических наук (1981 г) внес огромный вклад разрабатывая научные нововведения для улучшения и развития этого дела.

Учитывая приобретенный научный опыт, неистощимую энергию и организаторские способности Сулхадина Амаровича 1984 году назначили директором лаборатории генетической экспертизы Сельского хозяйства и животноводства крупного Научного исследовательского Института ветеринарии и животноводства в рабочем городке им.Фрунзе рядом с Бишкеком в котором имел большой успех.

Наряду с научной деятельностью Сулхадин Касымов почти с конца 1960-ых годов, вел активную общественную работу с курдской диаспоры Кыргызстана и Казахстана и также республик СССР, для повышения жизненного уровня земляков, развития курдской культуры, образования самобытности, возрождения и укрепления национальных ценностей приобретенных на протяжении веков.

С 2006-2016 года на протяжении 10 лет бывал в Курдистане ровно десять раз то есть каждый год, принося пользу как Курдистану так и курдской диаспоре.

Имеет очень хорошие отношения с Надиром Каримовичем, Ибрагим Алиевым, Халиловым Усеином, Османовым Шаисмаилом, Алдарбергеновым Исмаилом и рядом других курдских деятелей нашей диаспоры.

Встречался с президентом Курдистана Масудом Барзани, с премьером Курдистана Нечирваном Барзани с спикером парламента Аднаном Муфти и многим курдскими политическими и общественными деятелями.

Кроме Курдистана бывал в странах Ближнего Востока, США и в странах Европы с поездками исключительного курдского характера.

Сулхадин Касымович участвовали во встрече представителей курдских диаспор стран Европы и бывшего СССР в Швеции в феврале 2016 года.

По словам Сулхадина Касымова главному редактору нашего сайта Османову Рамазану Каримовича он сказал об встрече

таким образом «сейчас во всем мире курдский вопрос в центре внимания, и поэтому столичный встреча наверняка не была сугубо протокольным мероприятием, на встрече присутствовали представители 14 организаций из 8 европейских стран, официально был приглашен наш Международный Конгресс курдских общин, объединяющий 11 организаций из 7 стран бывшего СССР, делегация состояла из 3 человек — доктор Сулхадин Касымов как лидер курдов Кыргызстана, Барзани Набиев из Санкт-Петербурга и Юрия Набиева из Москвы. Это была первая в истории курдских диаспор встре-

ча на которой мы также обменялись мнениями о том как выстроить совместную работу курдских организаций Европы и бывшего Союза собственно, это последнее и было главной задачей встречи

Я выступил на встрече, рассказал о том, что делают курдские общины на пространстве бывшего СССР и внес ряд предложений которые были приняты завершил краткую беседу» Сулхадин Касымов.

Наш герой Сулхадин Касымов рассказал нам об истории Курдов Кыргызстана

В Кыргызстане курды впервые появились в самый пик сталинских репрессий. В июле 1937 года Совнарком и Центральный комитет подписали постановление № 1031127-267 об организации специальных запретных полос из пограничных зон Армении и Азербайджана. Под определение «неблагонадежных» попали населенные пункты, населенные курдами, талышцами, армянами и азербайджанцами. Всего тогда были переселены 1325 курдов. В Кыргызстан были депортированы 812 курдов.

Через два года, в 1939 году, было принято еще одно постановление «О плане переселения и хозустройства корейцев, курдов, армян и иранцев на экспедиционные работы в районах строительства БАМ» в Сибире.

«Большая часть переселенных семей была с малолетними детьми, им было тяжелее всех, потому что не могли работать полноценно. Гостеприимные кыргызы нашли возможность принять и разместить сотни тысяч переселенцев разной национальности, которые по воле судьбы оказались в Кыргызстане. Наши старики часто вспоминали первые тяжелые годы пребывания здесь, и главное, что они подчеркивали — это добропорядочность и гостеприимство кыргызского народа».

Мы выжили, благодаря душевной доброте кыргызского народа», — говорит Сулхадин Касымов.

Вторая волна, лишившая курдов родных земель, нахлынула спустя семь лет. В 1944 году 31 июля вышло постановление № 6279 Государственного комитета обороны СССР под грифом «совершенно секретно» в котором требовалось: «переселить из пограничной полосы (!) Грузинской ССР и Аджарской АССР 16 700 хозяйств с населением 86 тысяч турок, курдов и хемшинов, в том числе в Казахскую ССР — 40 тысяч, в Узбекскую ССР — 30 тысяч, в Киргизскую ССР — 16 тысяч человек». Спецпереселенцам разрешалось взять с собой только 1 000 кг вещей, продуктов питания и инвентаря на семью. Насильственное переселение было осуществлено в ноябре 1944 года.

По официальным данным, в 1944 году из всех сосланных в Кыргызстан народностей (81 121 человек) 1 533 были курды.

Курдских спецпереселенцев расселили в шахтерских городах Кызыл-Кыя и Кок-Жангак, в Таласе, в горной части Сузака и ряде районах Чуйской области.

Тогда же переселенцев первой волны приравнивали к статусу

второй. Они не имели права без разрешения команданта спецкомендатуры НКВД отлучаться за пределы района своего расселения. Самовольная отлучка приравнивалась к побегу со всеми вытекающими отсюда последствиями. Согласно правилам, в каждом селе в зоне расселения спецпереселенцев размещалось не более десяти семей.

В истории курдского народа было еще два факта принуждения к массовому выселению. Во время армяно-азербайджанского конфликта в 1989-1990 годы из Армении вынудили уехать курдов, исповедующих ислам, оставив только курдов-езидов, которых стали называть просто «езидами».

После трагических ошских событий 1990 года курдские семьи, проживающие в Сузаке и Кызыл-Кыя, были вынуждены покинуть свои дома и переселиться в Чуйскую область. Только в Оше осталась курдская община, компактно проживающая в двух кварталах южной столицы. По данным объединения «Мидия», сегодня в Сузакском районе проживают 130-140 курдских семей.

В 1956 году после смерти отца всех народов Сталина были отменены все прежние решения о спецпереселенцах, только после этого курды, живущие в Кыргызстане смогли в полной

мере воспользоваться всеми правами советского гражданина.

По данным переписи 1989 года в Кыргызстане проживали 18 300 курдов. Сегодня численность курдского населения даже ниже этих показателей 20-летней давности. В объединении «Мидия» этот факт объяснили двумя обстоятельствами. Во-первых, миграцией. 70% курдов в 90-ые годы (тогда очень многие переселенцы, не только курды, приняли решение вернуться на историческую Родину) из Кыргызстана на Северный Кавказ. Во-вторых, тем, что большая часть курдов из-за национальной политики советского руководства была записана «азербайджанцами». Поэтому в самом объединении кыргызских курдов считают, что их более 40 тысяч, если не обращать внимание на записи в паспортах.

«Киргизские» курды живут на территории Ошской области, особенно много их в городе Кок-Янгах, есть поселения в Таласской и Чуйской долинах живут в Сукулукке в основном курды Каскабулака из Казахстана. Я нередко бываю в этих местах, знаю соплеменников не понаслышке, вижу самые разные грани их повседневного бытия. Не так давно в Джалал-Абаде был создан фольклорный ансамбль, в котором выступали курдские юноши и девушки. Но, к сожалению, этот ансамбль сегодня работает только в парадных отчетах. В соседнем Казахстане ситуация более отрадная. В Джамбульской области во время фестиваля народного творчества курды демонстрировали блюда национальной кухни, образцы старинных ремесел, пели обрядовые песни...

В Киргизии появилась довольно многочисленная курдская интеллигенция, есть научные работники, руководители предприятий. Назову доктора наук Ордихана Джалилова, работающего в ленинградском Институте востоковедения. Этот прекрасный ученый продолжает дело своего отца Джасыме Джалила — известного курдского писателя. Длительная дружба связывает меня с семьей Тельмана Амирова, который работает директором совхоза «40 лет Киргизии» Манасского района. Хочу назвать имена академика АН Казахской ССР Н.К.Надилова — крупного специалиста в области нефтехимии, физика Усена Садыкова, инженера Азима Асанова, биолога Садо Юсипова и сотни других из Казахстана и Кыргызстана.

Курды Кыргызстана активны сегодня как в Республике так и в Средней Азии принося пользу своему народу и стране.

Сулхадин Касымов выпускал газету и журнал курдов Кыргызстана под названием «Ништиман», так же перевел много курдских книг на русский язык.

Несмотря на солидный возраст и сегодня наш герой по-прежнему активно служит своему народу.

Текст подготовил Османов Рамазан Каримович

ПСКмедиа

Индия стремится к расширению технологических и культурных связей с Курдистаном

Курдский лидер Масуд Барзани, президент "Демократической партии Курдистана" (ДПК), 21 декабря принял генерального консула Индии в Эрбиле Мадана Гопала, чтобы обсудить двусторонние

связи между двумя странами в различных областях.

Обсуждения были сосредоточены на потенциальных областях сотрудничества для укрепления отношений между Курдистаном и

Индией, с упором на наращивание человеческого, культурного, технологического и медицинского потенциала.

Индийский дипломат подчеркнул важность развития многоплановых отношений, и возможности роста в различных секторах, призывая к сотрудничеству в таких областях, как технологии, культура и медицина.

Как сообщает штаб-квартира Барзани, глава ДПК выразил благодарность за исторический вклад индийских лидеров, в том числе Махатмы Ганди и Джавахарлала Неру, высоко оценив их роль в поддержке угнетенных наций и содействии глобальному миру и единству. Он отметил глубокое уважение курдского народа к Индии и богатую культуру плюрализма и сосуществования этой страны.

Главы МИД Ирака и Турции обсудили отношения в сфере экономики и безопасности

Высокопоставленная делегация иракского правительства во главе с министром иностранных дел Фуадом Хусейном 19 декабря провела в Анкаре переговоры с министром иностранных дел Турции Хаканом Фиданом.

Обсуждения были сосредоточены на укреплении экономического сотрудничества и обмене информацией по вопросам безопасности между двумя соседними странами. Об этом сообщается в заявлении представителя министерства иностранных дел Ирака Ахмада ас-Сахафа.

Встреча, на которой присутствовали министр внутренних дел Курдистана Ребар Ахмед и министр обороны Ирака Саббат Аббаси, была направлена на укрепление связей в различных областях, включая экономическое развитие и обмен разведанными по вопросам безопасности. Турецкое государственное медиа-агентство "Anadolu" сообщило, что эти переговоры проливают свет на развитие экономических отношений и открытие каналов для обмена разведанными.

Визит Хусейна в Турцию под-

черкивает важность, которую обе страны придают поддержанию

прочных дипломатических связей. Ожидается, что дискуссии в Анкаре откроют путь к расширению сотрудничества в областях, представляющих взаимный интерес, включая инициативы в области экономического развития и безопасности. Сахаф отметил, что в ходе переговоров будут изучены пути углубления сотрудничества между Багдадом и Анкарой. Встреча согласуется с продолжающимися усилиями по укреплению связей

между Ираком и Турцией, признанием их общих интересов и реше-

нием общих проблем.

Дипломатический диалог между Ираком и Турцией начался после подписания ранее в этом месяце соглашения, согласно которому страны обязались продолжать торговлю в евро, турецких лирах и динарах. Соглашение отражает взаимное понимание важности экономического сотрудничества и продолжающегося роста торговых отношений между Ираком и Турцией.

между Ираком и Турцией, признанием их общих интересов и реше-

нием общих проблем. Дипломатический диалог между Ираком и Турцией начался после подписания ранее в этом месяце соглашения, согласно которому страны обязались продолжать торговлю в евро, турецких лирах и динарах. Соглашение отражает взаимное понимание важности экономического сотрудничества и продолжающегося роста торговых отношений между Ираком и Турцией.

США ввели карательные меры против десятков компаний, связанных с Ираном

Соединённые Штаты приняли карательные меры против многих предприятий и граждан в четырёх странах за их участие в торговле и поставках запчастей для иранского производства беспилотников.

Госдепартамент США отарпортовал, что субъекты санкций действовали как сеть под контролем Ирана и были резидентами Ирана, Малайзии, Гонконга и Индонезии. Сеть возглавлял инженер по образованию Хусейн Хатефи Ардакани с целью содействия приобретению важной для Ирана электроники, напри-

мер, из США, которая используется в качестве компонентов для беспилотных летательных аппаратов Корпусом стражей Исламской революции, отвечающим за воздушную войну, говорится в документе.

Согласно объявлению, правительство США стремится "разоблачить Иран, дестабилизирующий Ближний Восток", и лишить эту страну её растущего потенциала в области разработки и производства беспилотных летательных аппаратов.

Одновременно с санкциями Министерство юстиции США опубликовало обвинительный акт против Хусейна Хатефи Ардакани и уроженца Китая Гари Лэма, которым осенью 2020 года было предъявлено обвинение в управлении закупочной сетью, поставлявшей технологии двойного назначения из Соединённых Штатов в Иран. В октябре Министерство финансов США ввело экономические санкции против Гэри Лэма, которые заморозили все его активы, находящиеся в Штатах и под контролем США.

Премьер-министр Барзани принял участие в девятом съезде Союза женщин Курдистана

21 декабря премьер-министр Иракского Курдистана Масрур Барзани принял участие в

девятом съезде "Союза женщин Курдистана", призвав профсоюз сыграть ключевую роль в воспитании "патриотического, мирного, экологически чистого поколения".

"По случаю девятого съезда Союза женщин Курдистана я горячо поздравляю вас и желаю успехов. Я надеюсь, что решения и рекомендации вашего съезда будут способствовать дальнейшему развитию "Союза женщин Курдистана" и служить нашему народу", - сказал в своей речи премьер-министр.

"В истории курдского народа женщины всегда играли важную и ведущую роль. Например, в восстаниях и революциях курдского народа женщины были выдающимся примером мужества, патриотизма и жертвенности, и наряду со своими отцами, братьями и другими членами семьи они были в авангарде служения, принесения жертв и защиты земли".

После восстания 1991 года курдские женщины сыграли активную роль в институтах Курдистана и смогли доказать свою влиятельную роль в различных областях. Сегодня рост уровня и темпов участия курдских женщин в управлении является свидетельством того, что Региональное правительство Курдистана (КРГ) стремится улучшить положение женщин и укрепить их положение в обществе.

"Я прошу Союз женщин Курдистана сыграть ведущую роль в воспитании патриотичного, миролюбивого, экологически чистого и эффективного поколения для сохранения нашего опыта и достижений и дальнейшего развития нашей страны", - сказал премьер-министр.

Франция восстановит шесть исторических мест в Курдистане

Генеральное консульство Франции в Эрбиле 20 декабря обнародовало планы восста-

новления шести памятников древности в районе Амеди Иракского Курдистана.

Проект, осуществляемый в сотрудничестве с двумя иностранными компаниями и министерством муниципалитетов и туризма Курдистана, направлен на восстановление таких выдающихся объектов, как школа Кобахан, минарет Великой мечети, Халдейская церковь, Султанское кладбище, храм Пирхазана и Кура Шриджи (Kura Srijji). По сообщению телеканала "Kurdistan24", директор отдела антиквариата и наследия провинции Дохук Бекас Брифкани подтвердил старт реставрации в начале следующего года после семи месяцев исследования объектов. В Амеди находится большая часть из 2221 археологического памятника провинции Дохук. Кроме того, в мае 2022 года немецкие и курдские археологи обнародовали новые археологические открытия, в том числе 3400-летний город эпохи империи Митанни в районе Сумель.

ДИПЛОМАТ

№ 47 (558) 17 - 23 декабрь 2023-год ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

Глава ДПК: Курдистан привержен сохранению стабильности в Ираке

Курдский лидер Масуд Барзани, президент "Демократической партии Курдистана" (ДПК), 20 декабря принял заместителя госсекретаря США Викторю Нуланд, чтобы обсудить в том числе последние события в области безопасности. В ходе встречи, на которой присутствовали посол США в Ираке и генеральный консул в Эрбиле, Барзани подчеркнул приверженность Курдистана стабильности в Ираке, и решению проблем

с иракским федеральным правительством.

Один из ключевых моментов переговоров касался усилий Курдистана стать стабилизирующей силой в Ираке и конструктивным партнером в региональных делах. Барзани подтвердил готовность региона к решению проблем посредством диалога, но выделил конкретные препятствия, препятствующие прогрессу.

Курдский лидер указал на

препятствия на пути разрешения конфликтов между Региональным правительством Курдистана (КРГ) и федеральным правительством Ирака, в том числе на препятствия в возвращении перемещенных езидов и нормализации ситуации в Синджаре.

Сообщается, что в ходе встречи американская делегация высоко оценила развитие инфраструктуры и внутреннюю стабильность Курдистана, а также отметила необходимость продолжения координации и единства между политическими партиями в регионе.

Обсуждения также охватывали более широкие вопросы, включая политическую ситуацию в Ираке и опасения по поводу угроз безопасности, в частности, потенциальной угрозы возрождения "Исламского государства" (ИГ).

США: Из-за устаревшей инфраструктуры Ирак теряет 50% электроэнергии

Посол США в Багдаде Алина Романовски сообщила иракским властям, что страна теряет до 50% производимой электроэнергии из-за устаревшей электро-энергетической инфраструктуры, особенно электросетей. На своей официальной странице в "X" Романовски написала: "Знаете ли вы... старые электросети могут

терять до 70% электроэнергии из-за неэффективности и утечек, а электросеть Ирака, по оценкам, теряет 40-50% своей мощности, прежде чем достигнет домохозяйства?"

По словам посла, США сотрудничают с международными организациями и такими компаниями, как "IEA", предоставляя Ираку

самые современные технологии для сокращения потерь электроэнергии и улучшения инфраструктуры, чтобы уменьшить дефицит электроэнергии в стране.

Последствия иракско-американской войны разрушили инфраструктуру и институциональную структуру страны, что привело к проблемам во многих секторах. Межконфессиональные войны, терроризм и повсеместная коррупция усугубили ситуацию.

Энергетический сектор находится среди секторов с наихудшими показателями, что приводит к длительным отключениям электроэнергии и повышению уровня потребления в экстремальные погодные условия, что ограничивает подачу электроэнергии в домохозяйства до нескольких часов в день.

США подтверждают поддержку конституционных прав Курдистана

20 декабря премьер-министр Иракского Курдистана Масруд Барзани принял в Эрбиле заместителя государственного секретаря

США Викторю Нуланд и сопровождающую ее делегацию. Они обсудили конституционные права курдского региона.

"Мы подчеркнули необходимость разрешения споров между Эрбилем и Багдадом", — заявил премьер-министр Барзани на своей официальной странице в Facebook.

"Мы оба согласились в том, что федеральное правительство должно уважать конституционные права Курдистана и относиться к его людям одинаково", — добавил он. "Я подчеркнул важность укрепления федеральной системы и демократических принципов в стране".

Со своей стороны, заместитель госсекретаря Нуланд подтвердила поддержку Вашингтоном Курдистана и его конституционных прав.

На встрече также была отмечена культура сосуществования и религиозной свободы в Курдистане, и важность защиты прав человека и прав всех национальных компонентов.

Ирак и Иран рассматривают пути повышения безопасности границ

21 декабря глава Управления пограничных переходов Ирака генерал-майор Омар Аднан аль-Ваэли принял иранскую делега-

цию во главе с заместителем министра внутренних дел. Целью встречи было рассмотрение вопросов таможенных процедур и торговых отношений между двумя странами. Об этом сообщило "Iraqi News Agency". Сообщается, что в ходе встречи было достигнуто соглашение о закрытии неофициальных пограничных пунктов для предотвращения ввоза незаконных материалов. Кроме того, в качестве приоритета была подчеркнута борьба с контрабандой, особенно с наркотиками. Еще одним важным аспектом, который обсуждался, была подготовка к визитам паломников и туристов. Также обсуждались регулирование веса грузовиков для сохранения целостности дорог, и обеспечение безопасности пограничных работников.

TƏSİSÇİ VƏ BAŞ REDAKTOR:

TAHİR SÜLEYMAN

İMTİYAZ Ü SERNİVİSAR:

TAHİR SİLƏMAN

УЧРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

TAXİR СУЛЕЙМАН

Tel: +994 50 352-33-18

Baş redaktorun müavini:

Tariyel Cəlil

Xüsusi müxbir:

Nofəl Ədalət

Региональный корреспондент:

Усуб Тейфур

Müəlliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri Az1040, küçə S.Mehmandarov ev 25, mənzil 17

Navnisan: Bakû Az1040, soqaq S.Mêhmandarov xani 25, mal-17

Адрес: Баку Az1040, улица С.Мехмандаров дом 25, кв.-17

Qəzet "Diplomat" qəzetinin bilgisayar mərkəzində yığılıb səhifələnilib və "Mətbuat" mətbəəsində çap olunmuşdur. e-mail: hewler@mail.ru

Şəhadətnamə: NƏŞ 005004966

BUSB-un Sabunçu rayon filialı

VÖEN 1800061582

H/h 438010000

Sifariş: 1500